

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

**Οι αλλαγές που επέφερε η ψηφιακή εποχή στην
δημοσιογραφία και οι προκλήσεις στην δημοσιογραφική
δεοντολογία στην Ελλάδα**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Ιωάννα Παγλαρίδου
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Γεωργία Γιολτζίδου

Φεβρουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

**Οι αλλαγές που επέφερε η ψηφιακή εποχή στην δημοσιογραφία
και οι προκλήσεις στην δημοσιογραφική δεοντολογία στην
Ελλάδα**

Ιωάννα Παγλαρίδου

Επιτροπή Επίβλεψης Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Γεωργία Γιολτζίδου

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Ιανουάριος 2025

Με την παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώνονται οι σπουδές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Σύγχρονες Δημοσιογραφικές Σπουδές» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

Αξιομνημόνευτη και καθοριστικής σημασίας ήταν η συμβολή των καθηγητών και καθηγητριών μου στα γνωστικά αντικείμενα που παρακολούθησα, τους οποίους οφείλω να ευχαριστήσω θερμά για την υποστήριξή τους στην ολοκλήρωση των σπουδών μου.

Ιδιαίτερα επιθυμώ να ευχαριστήσω την καθηγήτρια και επιβλέπουσα την παρούσα διπλωματική εργασία κ. Γεωργία Γιοτζίδου. Η καθοδήγηση και η επιστημονική της κατάρτιση, οι εύστοχες παρατηρήσεις της, η φυσική της ευγένεια και προθυμία να συνδράμει και να με καθοδηγήσει σε όλα τα στάδια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, ήταν η κινητήριος δύναμη για να ανταπεξέλθω και να συνεχίσω να εργάζομαι προς επίρρωση του σκοπού μου.

Οφείλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς τους συναδέλφους, τις συναδέλφισσες και τις Δημοσιογραφικές Ενώσεις, χωρίς τη βοήθεια των οποίων δε θα ήταν δυνατή η διεξαγωγή της έρευνας.

Τέλος, ευχαριστώ εκ βάθους καρδιάς την οικογένειά και τους φίλους μου, για την συμπαράσταση και την έμπρακτη υποστήριξή τους για όλες εκείνες τις στιγμές που ενώ η ολοκλήρωση της εργασίας φάνταζε ακατόρθωτη, δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες και με υποστήριξαν μέχρι την περάτωση της διαδικασίας συγγραφής της παρούσας.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η δημοσιογραφία στην Ελλάδα στην σύγχρονη ψηφιακή εποχή. Η ευρεία διάδοση του διαδικτύου, η εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων, η εμφάνιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, η Δημοσιογραφία των Πολιτών, αλλά και η πρόσφατη και διαρκής ενσωμάτωση της τεχνολογίας της τεχνητής νοημοσύνης στην καθημερινότητα των πολιτών και των επαγγελματιών δημοσιογράφων, έχουν επιφέρει αλλαγές στον επαγγελματικό κλάδο και στις πρακτικές των δημοσιογράφων, οι οποίοι καλούνται να προσαρμοστούν σε ένα δυναμικό, συχνά απαιτητικό και αέναα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, όπου η υπερπληροφόρηση, τα fake news και οι νέες μορφές παραπληροφόρησης, όπως τα deepfakes, ανθίζουν και κατακλύζουν τον κόσμο της ενημέρωσης.

Παράλληλα, στόχος της εργασίας ήταν να διερευνηθεί αν ανακύπτουν ζητήματα σχετικά με τη διατήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας λόγω της ευρείας χρήσης των τεχνολογιών από τους επαγγελματίες του κλάδου, καθώς και να παρουσιαστούν στη συνέχεια τα ευρήματα που αναδεικνύουν τις προκλήσεις αυτές. Η δημοσιογραφική δεοντολογία εμφανίζεται να δοκιμάζεται έντονα, καθώς οι επαγγελματίες του κλάδου καλούνται να ισορροπήσουν ανάμεσα στις τεχνολογικές δυνατότητες και την ηθική ευθύνη που απορρέει από τον ρόλο τους. Η ανάγκη για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της έγκυρης μετάδοσης των πληροφοριών καθίσταται πιο επιτακτική από ποτέ, καθώς η έρευνα ανέδειξε πως σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων δεν ελέγχει πάντα τις πηγές των πληροφοριών του και αμελεί να μνημονεύσει τις πηγές της είδησης. Επιπλέον, η έρευνα ανέδειξε την αύξηση της λογοκρισίας ως συνέπεια της ψηφιακής εποχής που διανύουμε, ενώ οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η ψηφιακή εποχή συμβάλλει και στην ενίσχυση της αυτολογοκρισίας. Η παρούσα εργασία, αναδεικνύει την ανάγκη προσαρμογής και επαναπροσδιορισμού του επαγγέλματος στη νέα πραγματικότητα, υπογραμμίζοντας ταυτόχρονα ότι οι περισσότεροι δημοσιογράφοι αναγνωρίζουν πως η ψηφιακή εποχή φέρνει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις, προσφέροντας νέες δυνατότητες, αλλά και θέτοντας σημαντικά εμπόδια στον κλάδο.

Λέξεις – κλειδιά: Ψηφιακή εποχή, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, διαδίκτυο, δημοσιογραφία των πολιτών, τεχνητή νοημοσύνη, εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων, ψευδείς ειδήσεις, αρχές δημοσιογραφικής δεοντολογίας, λογοκρισία, αυτολογοκρισία.

Abstract

“The changes brought about by the digital era in journalism and the challenges in journalistic ethics in Greece”, Ioanna Paglaridou

This thesis examines the challenges faced by journalism in Greece in the modern digital era. The wide spread of the internet, the evolution of technological media, the emergence of social media, citizen journalism, as well as the recent and continuous integration of artificial intelligence technology into the daily lives of citizens and professional journalists, have brought about changes in the professional sector and practices of journalists, who are called upon to adapt to a dynamic, Often demanding and ever-changing environment, where information overload, fake news and new forms of disinformation, such as deepfakes, flourish and overwhelm the world of information.

Furthermore, the aim of this thesis was to investigate whether issues arise regarding the maintenance of journalistic ethics due to the widespread use of technologies by industry professionals, as well as to present the findings that highlight these challenges. Journalistic ethics appear to be severely tested, as professionals in the industry must balance between technological capabilities and the ethical responsibility that derives from their role. The need to ensure the reliability and reliable transmission of information becomes more urgent than ever, as the survey showed that a significant percentage of respondents do not always check the sources of their information and neglect to cite the sources of the news. In addition, the survey highlighted the increase in censorship because of the digital age we live in, while participants reported that the digital age also contributes to the strengthening of self-censorship. This thesis highlights the need to adapt and redefine the profession to the new reality, while underlining that most journalists recognize that the digital age brings both positive and negative impacts, offering new possibilities, but also posing significant obstacles to the industry.

Keywords: Digital age, social media, internet, citizen journalism, artificial intelligence, evolution of technological media, fake news, principles of journalistic ethics, censorship, self-censorship.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
Κατάλογος σχημάτων.....	ix
1. Εισαγωγή.....	1
2. Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και οι νέες τεχνολογίες της ψηφιακής εποχής.....	3
2.1 Ψηφιακή εποχή και ψηφιακός μετασχηματισμός των δημοσιογραφικών οργανισμών.....	4
2.2 Οι θεωρίες της ψηφιακής σύγκλισης και της υβριδικότητας των Μέσων.....	5
2.2.1 Θεωρία της ψηφιακής σύγκλισης	5
2.2.2 Θεωρία της υβριδικότητας	9
2.3 Διαδίκτυο και δημοσιογραφία	11
2.3.1 Παραδοσιακή και διαδικτυακή δημοσιογραφία: Ομοιότητες και διαφορές.....	11
2.3.2 Οι προκλήσεις που επέφερε η διάδοση του διαδικτύου.....	13
2.4 Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.....	15
2.4.1 Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως απειλή για τη Δημοκρατία και την ενημέρωση	17
2.4.2 Αναδυόμενα ζητήματα στη Δημοσιογραφία λόγω της διάδοσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης	19
2.5 Η συμμετοχή των πολιτών σε δημοσιογραφικές πράξεις.....	20
2.5.1 Μορφές συμμετοχής των πολιτών στη δημοσιογραφία.....	20
2.5.2 Δημοσιογραφία των πολιτών	22
2.5.3 Αντιρρήσεις σχετικά με τη Δημοσιογραφία των Πολιτών	24
2.6 Οι τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης	26
2.6.1 Ορισμός της τεχνητής νοημοσύνης	26
2.6.2 Θετικά της χρήσης των τεχνολογιών της τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία.....	27
2.6.3 Αρνητικά χρήσης τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία.....	27
2.6.4 Το νέο οικοσύστημα της ενημέρωσης: Η Δημοσιογραφία στον κόσμο των Ψηφιακών Μέσων.....	29
3. Η Δημοσιογραφική Δεοντολογία ως κατευθυντήρια αρχή στην επαγγελματική δραστηριότητα του δημοσιογράφου	30
3.1 Η φύση των κανόνων δημοσιογραφικής δεοντολογίας και οι σχέσεις τους με το δίκαιο.	30

3.2 Οι Δημοσιογραφικές Ενώσεις στην Ελλάδα	31
3.3 Βασικές Αρχές Δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.....	33
3.4 Οι προκλήσεις που φέρνουν οι νέες τεχνολογίες στις δημοσιογραφική δεοντολογία.....	35
3.4.1 Δημοσιογραφική ηθική και τεχνολογία: Ένα συνεχές δίλημμα	35
3.4.2 Η αναζήτηση της αλήθειας ως θεμέλιο της ορθής ενημέρωσης	36
3.4.3 Ψευδείς ειδήσεις και παραπληροφόρηση	37
3.4.4 Επαλήθευση των πηγών	38
3.4.5 Φαινόμενο copy-paste και λογοκλοπή.....	39
3.4.6 Χρήση θεμιτών μέσων συλλογής πληροφοριών.....	40
3.4.7 Λογοκρισία.....	41
3.4.8 Αυτολογοκρισία.....	42
3.4.9 Η δημοσιογραφική δεοντολογία στον ψηφιακό κόσμο	43
4. Το αντικείμενο και η μεθοδολογία της έρευνας.....	44
4.1 Ο σκοπός της έρευνας	44
4.2 Οι στόχοι της έρευνας.....	45
4.3 Ερευνητική διαδικασία	46
4.3.1 Δειγματοληψία της έρευνας	46
4.3.2 Ταυτότητα και στάδια έρευνας	47
4.3.3 Αξιοπιστία της έρευνας.....	49
4.3.4 Στατιστική ανάλυση.....	49
5. Αποτελέσματα της έρευνας.....	50
5.1 Αποτελέσματα της πρώτης θεματικής ενότητας – Ατομικά και επαγγελματικά στοιχεία.....	50
5.1.1 Συλλογή δημογραφικών στοιχείων στην έρευνα: Σκοπός και χρησιμότητα	54
5.2 Αποτελέσματα δεύτερης θεματικής ενότητας - Αλλαγές στον τομέα της τεχνολογίας	57
5.3 Αποτελέσματα τρίτης θεματικής ενότητας – Αλλαγές στον τομέα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας	67
5.4 Σύνοψη	84
6. Συμπεράσματα.....	85
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	92
Παράρτημα Ι: Ερωτηματολόγιο	99

Κατάλογος σχημάτων

Σχήμα 5.1 Κατανομή συμμετεχόντων στην έρευνα ανά φύλο	50
Σχήμα 5.2 Κατανομή συμμετεχόντων στην έρευνα ανά ηλικιακή κατηγορία.....	51
Σχήμα 5.3 Κατανομή συμμετεχόντων στην έρευνα με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης	51
Σχήμα 5.4 Κατανομή συμμετεχόντων σε περιφερειακά και πανελλαδικά μέσα	52
Σχήμα 5.5 Κατανομή συμμετεχόντων ως προς την επαγγελματική τους ιδιότητα.....	52
Σχήμα 5.6 Κατανομή συμμετεχόντων με βάση τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας	53
Σχήμα 5.7 Κατανομή συμμετεχόντων με βάση το εάν ανήκουν σε δημοσιογραφική ένωση..	53
Σχήμα 5.8 Ποσοστά συμμετεχόντων ανά δημοσιογραφική ένωση	54
Σχήμα 5.9 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τις αλλαγές στο δημοσιογραφικό επάγγελμα.58	
Σχήμα 5.10 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τις αιτίες αλλαγής του δημοσιογραφικού κλάδου.....	59
Σχήμα 5.11 Κατανομή απαντήσεων σχετικών με την αλλαγή του τρόπου εργασίας στην ψηφιακή εποχή.....	61
Σχήμα 5.12 Κατανομή απαντήσεων σχετική με τα αίτια των αλλαγών στην εργασία.....	62
Σχήμα 5.13 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την επίδραση των αλλαγών στο δημοσιογραφικό επάγγελμα.....	63
Σχήμα 5.14 Σύνδεση των προκλήσεων του δημοσιογραφικού χώρου με τις νέες τεχνολογίες	66
Σχήμα 5.15 Κατανομή απαντήσεων σε σχέση με την τήρηση των δεοντολογικών κανόνων στη δημοσιογραφία	68
Σχήμα 5.16 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη συμβολή της ψηφιακής εποχής στις δημοσιογραφικές αρχές δεοντολογίας	69
Σχήμα 5.17 Κατανομή απαντήσεων σε σχέση με τον έλεγχο των πηγών	71
Σχήμα 5.18 Κατανομή απαντήσεων σχετική με τη μνημόνευση των πηγών της είδησης	72
Σχήμα 5.19 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη χρήση ή μη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης	73
Σχήμα 5.20 Κατανομή απαντήσεων για την παρουσία των δημοσιογράφων στα social media	74
Σχήμα 5.21 Κατανομή απαντήσεων για την παρέκκλιση από τις δεοντολογικές αρχές	75
Σχήμα 5.22 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αύξηση των περιπτώσεων λογοκρισίας.76	
Σχήμα 5.23 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αύξηση των περιπτώσεων της αυτολογοκρισίας	77

Σχήμα 5.24 Κατανομή απαντήσεων για την αναπαραγωγή ειδήσεων προερχόμενες από πολίτες.....	78
Σχήμα 5.25 Κατανομή απαντήσεων για την διασταύρωση των ειδήσεων	79
Σχήμα 5.26 Κατανομή απαντήσεων για τη χρήση τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης.....	80
Σχήμα 5.27 Κατανομή απαντήσεων για τον έλεγχο αλλοίωσης περιεχομένου από τη χρήση της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης	81
Σχήμα 5.28 Κατανομή απαντήσεων για την συλλογή πληροφοριών με αθέμιτα μέσα.....	82
Σχήμα 5.29 Κατανομή απαντήσεων για το ισχύον νομικό πλαίσιο τήρησης των αρχών δεοντολογίας	83

1. Εισαγωγή

Η δημοσιογραφία αποτελεί έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της δημοκρατίας και της ενημέρωσης των πολιτών. Ωστόσο, η ψηφιακή εποχή έχει φέρει μια ριζική μεταμόρφωση στον τρόπο που η δημοσιογραφία ασκείται, μία μεταμόρφωση που ακολουθεί όλη την πορεία από την σύλληψη των πληροφοριών για την σύνταξη της είδησης, μέχρι και τον τρόπο που διαμοιράζεται και «καταναλώνεται» από τους ανθρώπους. Από την εποχής της κυριαρχίας των έντυπων μέσων, έχουμε περάσει σε μια εποχή όπου οι ειδήσεις μεταδίδονται σε πραγματικό χρόνο μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όχι μόνο από επαγγελματίες δημοσιογράφους, αλλά και από απλούς πολίτες. Το νέο αυτό περιβάλλον δεν μεταβάλλει μόνο τον κλάδο της δημοσιογραφίας, αλλά και τον ίδιο τον ρόλο των δημοσιογράφων, τις αξίες τους και τις σχέσεις τους με το κοινό.

Ο Yuval Noah Harari, στο βιβλίο του Homo Deus: Μια σύντομη ιστορία του μέλλοντος, αναφέρεται στην επίδραση της τεχνολογίας και των δεδομένων στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα. Όπως επισημαίνει, «το να κατέχεις δεδομένα σημαίνει ότι μπορείς να χειραγωγείς την πραγματικότητα». Αυτή η παρατήρηση είναι ιδιαίτερα επίκαιρη στη σημερινή εποχή, όπου οι πληροφορίες και οι αλγόριθμοι των μεγάλων τεχνολογικών εταιρειών παίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της δημόσιας σφαίρας. Οι δημοσιογράφοι βρίσκονται διαρκώς αντιμέτωποι με νέες προκλήσεις και οφείλουν να επιβεβαιώνουν την αξιοπιστία των πληροφοριών σε ένα περιβάλλον που κυριαρχείται από την υπερπληροφόρηση, τα fake news, ενώ ταυτόχρονα προχωράμε σε μία νέα εποχή, την εποχή των deepfake, όπου ακόμα και έμπειροι δημοσιογράφοι ενδέχεται να μην μπορούν να διακρίνουν την αλήθεια πίσω από ένα βίντεο ή μία εικόνα.

Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται μία θεωρητική προσέγγιση των ζητημάτων που αντιμετωπίζει η δημοσιογραφία στην εποχή της τεχνολογικής ανόδου και αναλύονται μερικές από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο επαγγελματικός κλάδος. Η ταχεία εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων, η εμφάνιση και μετέπειτα η ευρεία διάδοση του διαδικτύου, η κυριάρχηση των κοινωνικών μέσων δικτύωσης και η ολοένα και πιο εύχρηστη και διαδεδομένη τεχνητή νοημοσύνη, διαμορφώνουν ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, το οποίο συχνά εμφανίζεται ως ξένο και εχθρικό στους δημοσιογράφους, δίνει όμως παράλληλα και περισσότερα εργαλεία από ποτέ και διευκολύνει την άσκηση του επαγγέλματός τους.

Με το δεύτερο κεφάλαιο ολοκληρώνεται το θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας μελέτης, όπου προσεγγίζεται η έννοια της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Εν αρχή παρουσιάζεται ο ιδιόμορφος τρόπος με τον οποίο δεσμεύονται οι δημοσιογράφοι στην τήρηση των κανόνων δεοντολογίας. Παρουσιάζονται οι σημαντικότερες δημοσιογραφικές ενώσεις της Ελλάδας και εν συνεχεία κάποιες από τις βασικές αρχές του κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Επιπλέον, διερευνώνται τα ζητήματα που ανακύπτουν στη σύγχρονη εποχή, όπου οι τεχνολογικές καινοτομίες ενσωματώνονται με αυξανόμενη επιμονή στην δημοσιογραφική καθημερινότητα, και επηρεάζουν όχι μόνο τις πρακτικές των δημοσιογράφων, αλλά τους δημιουργούν και δυσκολίες ως προς την τήρηση των αρχών της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

Το ερευνητικό μέρος της μελέτης ξεκινά στο τρίτο κεφάλαιο όπου γίνεται παράθεση της μεθοδολογίας, του σκοπού και των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν για την ολοκλήρωση της έρευνας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα δεδομένα όπως προέκυψαν από την έρευνα. Μέσω της χρήσης γραφημάτων οπτικοποιούνται τα ποσοτικά στοιχεία τα οποία συλλέχθηκαν, με σκοπό να διευκολύνουν τον αναγνώστη να κατανοήσει και να διακρίνει γρήγορα και άμεσα τις πληροφορίες που αναλύονται.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης γίνεται εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το πόσο πράγματι οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν αλλάξει τον επαγγελματικό βίο των δημοσιογράφων. Επιπλέον συνδέεται η μη τήρηση των αρχών της δημοσιογραφικής δεοντολογίας με τις τεχνολογικές καινοτομίες της σύγχρονης εποχής. Ζητήματα που αναδύθηκαν αφορούν τον πλημμελή έλεγχο των πηγών, ως απόρροια της ψηφιακής εποχής στη δημοσιογραφία καθώς και την αύξηση της λογοκρισίας και την αυτολοκρισία. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν ορισμένα από τα βασικά ευρήματα της μελέτης, προσφέροντας πληροφορίες για τις αλλαγές και τις προκλήσεις που βιώνει ο κλάδος στη σύγχρονη εποχή.

2. Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και οι νέες τεχνολογίες της ψηφιακής εποχής

Η δημοσιογραφία αποτελεί τη διαδικασία συλλογής, επεξεργασίας και παρουσίασης ειδήσεων και πληροφοριών στο κοινό. Λειτουργεί ως ένα βασικό μέσο ενημέρωσης και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, στοχεύοντας στην ανάδειξη της αλήθειας και στην προάσπιση της διαφάνειας, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί τον ρόλο του «φύλακα» της κοινωνίας, ενημερώνοντάς για παραβιάσεις, αδικίες ή ακόμα και διαφθορές της άρχουσας εξουσίας (Deuze, 2019). Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας δύναται να έχουν μεγάλη επιρροή και απήχηση στις κοινωνίες και συνδράμουν στην προάσπιση της Δημοκρατίας, παρέχοντας ευρεία γνώση για τα κοινωνικά, πολιτικά και άλλα ζητήματα που απασχολούν τους πολίτες και λόγω της ισχυρής επιρροής τους δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό τους ως “τέταρτη εξουσία” (Schultz, 1998).

Η δημοσιογραφική πρακτική περιλαμβάνει διάφορα στάδια: την έρευνα και συλλογή στοιχείων, τη διασταύρωση των πηγών, τη σύνθεση των πληροφοριών και τελικά την επικοινωνία της είδησης προς το κοινό μέσω διαφορετικών μέσων (εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο).

Από τα πρώτα βήματά της η δημοσιογραφία, έχει αντιμετωπίσει πολυάριθμες προκλήσεις, οι οποίες έχουν επηρεάσει όχι μόνο τον τρόπο λειτουργίας της αλλά και το βαθμό επιρροής της. Στο παρελθόν οι πολιτικές πιέσεις και η λογοκρισία αποτελούσαν σημαντικά εμπόδια για τους δημοσιογράφους, καθώς συχνά καλούνταν να εργαστούν σε συνθήκες περιορισμένης ελευθερίας έκφρασης και να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο καταστολής όταν έθιγαν ισχυρά πολιτικά συμφέροντα.

Με την τεχνολογική πρόοδο, ιδιαίτερα από τον 20ό αιώνα και μετά, οι εξελίξεις στα μέσα επικοινωνίας έφεραν νέες προκλήσεις (Scott, 2005). Η τηλεόραση και αργότερα το διαδίκτυο μετέβαλαν ριζικά τον τρόπο διάδοσης των ειδήσεων, εντείνοντας τον ανταγωνισμό και αυξάνοντας τις απαιτήσεις του κοινού για άμεση ενημέρωση. Οι προκλήσεις συνεχίστηκαν με την εμφάνιση και την επέκταση των κοινωνικών δικτύων και την «ψηφιοποίηση» της δημοσιογραφίας, η οποία μεταμόρφωσε ουσιαστικά τον τομέα (Nielsen, Cornia, & Kalogeropoulos, (2016).

Στην ψηφιακή εποχή, η δημοσιογραφία βρίσκεται αντιμέτωπη με νέες και μεγαλύτερες προκλήσεις: την ταχύτητα της διάδοσης πληροφοριών, την παραπληροφόρηση, την εξάρτηση

από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, και τις οικονομικές δυσκολίες που έχουν δημιουργήσει νέα επιχειρηματικά μοντέλα τα οποία επηρεάζουν τη βιωσιμότητα των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης (Schlesinger & Doyle, 2015).

Αυτό το δυναμικό τοπίο αναδιαμορφώνει τη σύγχρονη δημοσιογραφία, μετατρέποντάς την σε ένα πεδίο διαρκούς εξέλιξης, όπου οι κλασικές αξίες αμφισβητούνται και ο τρόπος λειτουργίας του επαγγέλματος επαναπροσδιορίζεται.

2.1 Ψηφιακή εποχή και ψηφιακός μετασχηματισμός των δημοσιογραφικών οργανισμών

Το διαδίκτυο, που εμφανίστηκε στην Ελλάδα πριν από μόλις τρεις δεκαετίες, αποτελεί πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς των ανθρώπων, διαμορφώνοντας και επηρεάζοντας πολλούς τομείς της κοινωνικής και επαγγελματικής τους ζωής. Οι συνεχείς και ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις έχουν μετατρέψει το διαδίκτυο σε έναν αναντικατάστατο πυλώνα τόσο για την αναζήτηση πληροφοριών όσο και για την άμεση επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Οι αλλαγές αυτές αναδιαμόρφωσαν τον τρόπο που οι πολίτες ενημερώνονται, επικοινωνούν και αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα, ενώ παράλληλα δημιούργησαν μια νέα πραγματικότητα για τον κόσμο της δημοσιογραφίας (Udenze, 2019).

Οι τεχνολογικές καινοτομίες των τελευταίων δεκαετιών προσέφεραν στη δημοσιογραφία και τους ανθρώπους της πληροφορίας εξαιρετικές δυνατότητες ταχύτητας και εμβέλειας. Παλαιότερα μέσα, όπως η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και οι έντυπες εκδόσεις, εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση των πολιτών (Chadwick, 2017), όμως πλέον έχουν εμφανιστεί και νέα ισχυρά δεδομένα στον χώρο της ενημέρωσης, τα οποία σταδιακά μεν αλλά ριζικά αλλάζουν το τοπίο. Το διαδίκτυο και οι ψηφιακές τεχνολογίες έδωσαν στον δημοσιογραφικό κλάδο τη δυνατότητα να εξελίξει τα μέσα και τις μεθόδους του, προσφέροντας στο κοινό μια πληθώρα από νέα μέσα ενημέρωσης που προσαρμόζονται συνεχώς στις σύγχρονες ανάγκες για άμεση, έγκυρη και διαδραστική επικοινωνία (Heinonen, 1999).

Η παραδοσιακή έννοια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης μετατράπηκε, καθώς πλέον τα μέσα αυτά αναφέρονται ευρύτερα ως Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η ονομασία αυτή υπογραμμίζει τη βαθιά επίδραση των τεχνολογιών του διαδικτύου, τα οποία όχι μόνο βελτίωσαν την άμεση

διάδοση πληροφοριών αλλά και αναδιάρθρωσαν τον τρόπο επικοινωνίας της δημοσιογραφίας με το κοινό. Στην ψηφιακή εποχή, οι ειδησεογραφικοί φορείς δεν περιορίζονται πια στον μονόδρομο της ενημέρωσης. Ο δημοσιογράφος δεν είναι απλώς ο πομπός της πληροφορίας με το κοινό να την αποδέχεται παθητικά. Έχει διαμορφωθεί πλέον μια αμφίδρομη σχέση, όπου το κοινό έχει τη δυνατότητα να σχολιάσει, να συμμετέχει, ακόμα και να διαμορφώνει την είδηση (Scott et al., 2015).

Η σύγχρονη ενημέρωση λειτουργεί πλέον με αμφίδρομο τρόπο, όπου το κοινό όχι μόνο λαμβάνει αλλά και παράγει πληροφορίες και ειδήσεις (Μακ Κουέλ, 2003). Αυτή η νέα διαδραστική μορφή επικοινωνίας προσφέρει πολλαπλές πηγές και δίνει τη δυνατότητα στον πολίτη να γίνει ενεργός αποδέκτης και παραγωγός ειδήσεων, ανατρέποντας τον παραδοσιακό ρόλο του ως απλού θεατή (Atton, 2009). Οι πολλαπλοί πομποί και αποδέκτες που διαμορφώνονται στη σύγχρονη ενημέρωση δημιουργούν μια νέα μορφή συμμετοχικής δημοσιογραφίας, όπου οι παραδοσιακοί ρόλοι μεταξύ επαγγελματιών και κοινού συγχέονται και ταυτόχρονα συμπλέκονται οι ρόλοι του πομπού και του αποδέκτη πληροφοριών.

2.2 Οι θεωρίες της ψηφιακής σύγκλισης και της υβριδικότητας των Μέσων

2.2.1 Θεωρία της ψηφιακής σύγκλισης

Από αυτή τη νέα, αλληλεπιδραστική, μορφή ενημέρωσης και επικοινωνίας με τη συνεχή εξέλιξη και διάδρασή της να χαρακτηρίζει πλέον τη σχέση του κοινού με την πληροφορία, αναδύθηκε μια νέα προσέγγιση στα μέσα και τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται. Η ανάγκη αυτή είναι κεντρική στη θεωρία της ψηφιακής σύγκλισης, όπως την ανέπτυξε ο Jenkins (2001) ή ο Deuze (2010), η οποία περιγράφει και αναλύει πώς οι τεχνολογικές, πολιτιστικές και επιχειρηματικές πτυχές των μέσων συγκλίνουν σε ένα κοινό ψηφιακό πεδίο. Η σύγκλιση αυτή όχι μόνο επηρεάζει τον τρόπο που τα μέσα λειτουργούν, αλλά διαμορφώνει και έναν νέο, ευρύτερο τρόπο αλληλεπίδρασης και διάχυσης της πληροφορίας.

Οι πέντε βασικές διαστάσεις της σύγκλισης σύμφωνα με τον Jenkins που συνθέτουν μια ολοκληρωμένη προσέγγισή της και αντικατοπτρίζουν τις πολυεπίπεδες αλλαγές που επιφέρει η ψηφιακή εποχή στα μέσα και στην κοινωνία, είναι οι εξής:

1. Τεχνολογική σύγκλιση: Η τεχνολογική σύγκλιση είναι η ενσωμάτωση διαφορετικών μέσων σε μία ενιαία πλατφόρμα ή συσκευή. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι

σύγχρονες ψηφιακές συσκευές που συνδυάζουν τηλεόραση, internet, κοινωνική δικτύωση, βίντεο και άλλες λειτουργίες.

2. Οικονομική σύγκλιση: Η οικονομική σύγκλιση είναι η τάση για συγκέντρωση των ειδησεογραφικών και ψυχαγωγικών οργανισμών σε μεγάλους ομίλους ή ολιγοπώλια, μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύονται οι μεγάλοι όμιλοι, καθώς ελέγχουν πολλαπλά μέσα και επομένως επηρεάζεται η ποιότητα της ενημέρωσης καθώς δημιουργούνται επικοινωνιακά μονοπώλια.

3. Κοινωνική σύγκλιση: Η κοινωνική σύγκλιση αφορά την χρήση πολλαπλών μέσων από τους χρήστες για ποικίλους σκοπούς, όπως την ενημέρωσή τους ή την ψυχαγωγία και την κοινωνική αλληλεπίδρασή τους, δίνοντάς τους μεγαλύτερο έλεγχο στις πηγές και στους τρόπους ενημέρωσής τους.

4. Παγκόσμια σύγκλιση: Η παγκόσμια σύγκλιση αναφέρεται ως η διευκόλυνση της ταχύτατης διάδοσης περιεχομένου και πληροφοριών πέρα από γεωγραφικά και πολιτισμικά σύνορα. Έτσι, οι ειδήσεις και οι πολιτισμικές επιρροές ρέουν αδιάκοπα, διαμορφώνοντας κοινά πρότυπα και ενδιαφέροντα σε παγκόσμια κλίμακα. Με αυτή τη νέα δυναμική, ο χώρος των μέσων δεν είναι πλέον κλειστός και τοπικός, αλλά ένας παγκοσμιοποιημένος χώρος αλληλεπίδρασης και συνδιαμόρφωσης της κουλτούρας και της γνώσης.

5. Πολιτισμική σύγκλιση: Η πολιτισμική σύγκλιση αφορά την άνοδο της συμμετοχικής κουλτούρας, όπου το κοινό συμμετέχει ενεργά στην παραγωγή περιεχομένου, παράγοντας και διαμοιράζοντας πληροφορίες, ιδέες ή ακόμα και προσωπικές εμπειρίες σε ένα παγκόσμιο ψηφιακό περιβάλλον.

Η σύγκλιση των μέσων, όπως περιγράφεται μέσα από τις πέντε διαστάσεις που αναλύει ο Jenkins, διαδραματίζει πλέον καθοριστικό ρόλο στο πώς οι άνθρωποι κατανοούν και αξιοποιούν τις τεχνολογίες επικοινωνίας στην καθημερινότητά τους. Η τεχνολογική σύγκλιση, για παράδειγμα, γίνεται άμεσα αντιληπτή μέσω της ενσωμάτωσης πολλαπλών λειτουργιών στις ίδιες συσκευές, όπως τα smartphones, τα οποία συγκεντρώνουν επικοινωνία, ψυχαγωγία και ενημέρωση σε μία μόνο συσκευή. Πλέον, με το ίδιο κινητό, ένας χρήστης μπορεί να πραγματοποιεί κλήσεις, να παίζει παιχνίδια, να ελέγχει τα e-mail του, να παρακολουθεί τα κοινωνικά δίκτυα ή να σερφάρει στο διαδίκτυο, καλύπτοντας έτσι ένα εύρος αναγκών και επιθυμιών σε πραγματικό χρόνο.

Αυτός ο μετασχηματισμός δεν επηρεάζει μόνο την τεχνολογία αλλά αναδεικνύει και τις υπόλοιπες μορφές σύγκλισης. Η οικονομική σύγκλιση διαφαίνεται από τη συγκέντρωση ελέγχου των πλατφορμών σε λίγους μεγάλους παρόχους, οι οποίοι αναπτύσσουν ή ελέγχουν πολλές από αυτές τις λειτουργίες. Παράλληλα, οι κοινωνικές διαστάσεις της σύγκλισης επιτρέπουν στους χρήστες να αλληλεπιδρούν σε πολλαπλά επίπεδα, είτε ανταλλάσσοντας μηνύματα και απόψεις, είτε συμμετέχοντας ενεργά στη δημιουργία περιεχομένου.

Η παγκόσμια και πολιτισμική σύγκλιση, τέλος, επιτρέπει στους ανθρώπους να έρχονται σε επαφή με κουλτούρες, ιδέες και περιεχόμενο από όλο τον κόσμο, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου οι χρήστες έχουν περισσότερες επιλογές και ελευθερία έκφρασης. Ο μετασχηματισμός αυτός του τοπίου των οπτικοακουστικών μέσων δημιουργεί νέες εμπειρίες και ευκαιρίες, ενώ προσφέρει στους ανθρώπους δυνατότητες που παλαιότερα θα φάνταζαν αδιανόητες, διαμορφώνοντας έτσι ένα ενοποιημένο και αλληλεπιδραστικό ψηφιακό περιβάλλον.

Η σύγκλιση των Μέσων διαδραματίζει πλέον καθοριστικό ρόλο στο πώς οι άνθρωποι κατανοούν και αξιοποιούν τις τεχνολογίες επικοινωνίας στην καθημερινότητά τους. Αυτή η σύγκλιση όμως, δεν καθοδηγείται μόνο από την τεχνολογική πρόοδο, αλλά και από μια νέα κουλτούρα (Deuze, 2010) που έχει αναδυθεί, όπου τα Μέσα πλέον συγχωνεύουν το παραδοσιακό τους περιεχόμενο με το διαδικτυακό, ακολουθώντας τις δυνατότητες που προσφέρουν οι τεχνολογικές καινοτομίες της εποχής.

Οι παραδοσιακές μορφές μέσων ενημέρωσης, όπως η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, οι εφημερίδες και τα περιοδικά, συνεχίζουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση των πολιτών (Dutta-Bergman, 2004), ωστόσο, τα τελευταία χρόνια έχουν προστεθεί νέες πλατφόρμες και εργαλεία που επιτρέπουν στους χρήστες όχι μόνο να «καταναλώνουν» περιεχόμενο, αλλά να το παράγουν και να το μοιράζονται. Τέτοιες νέες πλατφόρμες περιλαμβάνουν τα blogs, τα podcasts και τα κοινωνικά δίκτυα (social media), τα οποία δίνουν στους πολίτες τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία διάδοσης της πληροφορίας, να σχολιάζουν την επικαιρότητα και να εκφράζουν τις απόψεις τους με έναν άμεσο και οικείο τρόπο, δημιουργώντας έτσι έναν συνεχώς εξελισσόμενο κύκλο επικοινωνίας.

Αυτή η μεταστροφή έχει επιτρέψει τη γρήγορη εξάπλωση πληροφοριών, καθιστώντας τη διάδοση των ειδήσεων πιο άμεση και πολύπλευρη. Ο κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να αναρτήσει το δικό του περιεχόμενο, να συμμετάσχει σε συζητήσεις και να μοιραστεί τις

προσωπικές του εμπειρίες με τον υπόλοιπο κόσμο. Αυτή η αλλαγή έχει δημιουργήσει νέες μορφές αλληλεπίδρασης, όπου η πληροφορία δεν είναι πλέον μονοδιάστατη, αλλά αλληλοσυνδεόμενη και διαδραστική. Για παράδειγμα, οι χρήστες μπορούν να διαβάζουν ή να παρακολουθούν μια είδηση σε μια παραδοσιακή πλατφόρμα, αλλά ταυτόχρονα να αναζητούν περισσότερες πληροφορίες μέσω των κοινωνικών δικτύων ή άλλων διαδικτυακών πηγών.

Ταυτόχρονα, οι σύγχρονες συσκευές και τεχνολογίες επιτρέπουν στους χρήστες να καταναλώνουν περιεχόμενο από πολλαπλές πηγές και σε διάφορες μορφές, πολλές φορές ταυτόχρονα. Οι τηλεοράσεις, για παράδειγμα, έχουν εξελιχθεί σε έξυπνες συσκευές (smart TVs), που επιτρέπουν στους θεατές να παρακολουθούν περιεχόμενο μέσω streaming υπηρεσιών ή να συνδέονται στο διαδίκτυο για να αλληλεπιδρούν με άλλες πλατφόρμες (Khan et al., 2022). Από την άλλη, τα κινητά τηλέφωνα, οι ταμπλέτες και άλλες φορητές συσκευές καθιστούν τη δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφορία ευκολότερη και πιο ευέλικτη από ποτέ. Πλέον, οι χρήστες μπορούν να παρακολουθούν τηλεόραση, να ελέγχουν τα social media, να συμμετέχουν σε διαδικτυακές συζητήσεις ή ακόμα και να παρακολουθούν ζωντανά βίντεο μέσω διαφόρων εφαρμογών, όλα ταυτόχρονα και με τον ίδιο εξοπλισμό.

Επιπλέον, οι αποκωδικοποιητές (set-top boxes) και οι άλλες πλατφόρμες streaming προσφέρουν μια ολοκληρωμένη εμπειρία προβολής βίντεο και άλλου περιεχομένου μέσω της σύνδεσης στο διαδίκτυο. Οι χρήστες μπορούν να παρακολουθούν ταινίες, σειρές ή ακόμα και ζωντανές εκπομπές, ενώ ταυτόχρονα να περιηγούνται στο Διαδίκτυο για επιπλέον πληροφορίες ή να συζητούν με άλλους χρήστες σε πραγματικό χρόνο, δημιουργώντας μια αλληλεπίδραση που ξεπερνά τα όρια των παραδοσιακών μορφών τηλεοπτικής παρακολούθησης (Hesmondhalgh & Lobato, 2019). Αυτός ο πολυδιάστατος τρόπος αλληλεπίδρασης ενισχύει την προσωπική εμπειρία της πληροφόρησης, κάνοντάς τη πιο προσαρμοσμένη στις ανάγκες και προτιμήσεις του κάθε ατόμου.

Η χρήση πολλών συσκευών και μέσων ταυτόχρονα σημαίνει ότι η προσοχή των θεατών και χρηστών δεν περιορίζεται πλέον σε μία μόνο οθόνη. Στην πραγματικότητα, ο σύγχρονος χρήστης μπορεί να παρακολουθεί μια εκπομπή στην τηλεόραση ενώ την ίδια στιγμή να περιηγείται στο διαδίκτυο ή να επικοινωνεί μέσω social media, δημιουργώντας ένα συνεχώς εξελισσόμενο περιβάλλον ενημέρωσης. Αυτή η τάση της πολυμέσων αλληλεπίδρασης αναδεικνύει τον σύγχρονο τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι καταναλώνουν την πληροφορία και αλληλεπιδρούν με τα μέσα, κάνοντας τη διαδικασία της ενημέρωσης πολύπλοκη και

δυναμική, ενώ παράλληλα αυξάνει την αλληλεξάρτηση των διαφόρων μέσων επικοινωνίας στη σύγχρονη εποχή.

Δημιουργήθηκαν τα blogs, τα podcasts και τα social media, όπου εύκολα πλέον οι πολίτες σχολιάζουν την επικαιρότητα και δημοσιεύουν πληροφορίες. Οι δυνατότητες προβολής των πληροφοριών σήμερα εκτείνονται από τηλεοράσεις με πρόσθετη συνδεσιμότητα στο διαδίκτυο (smart tvs) έως αποκωδικοποιητές που παρέχουν περιεχόμενο βίντεο, έως υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων που παρέχονται μέσω υπολογιστών, ταμπλετών και άλλων κινητών συσκευών. Η προσοχή δεν εστιάζεται πλέον σε μία μόνο οθόνη. Παράλληλα με την παρακολούθηση τηλεόρασης, οι θεατές μπορούν να χρησιμοποιήσουν ταμπλέτες ή smartphones για να περιηγηθούν στο Διαδίκτυο για περισσότερες πληροφορίες ή για να συνομιλήσουν με άλλους ανθρώπους σχετικά με τα όσα παρακολουθούν.

2.2.2 Θεωρία της υβριδικότητας

Είναι ξεκάθαρο ότι τα παραδοσιακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν μπορούν πλέον να παραμείνουν ανεπηρέαστα από τις σημαντικές αλλαγές που επιφέρει η ψηφιακή εποχή. Η επανάσταση της τεχνολογίας και της επικοινωνίας έχει οδηγήσει σε μια ουσιαστική αναδιάρθρωση του τρόπου με τον οποίο τα Μέσα διακινούν το περιεχόμενό τους, προσαρμόζοντας τις πρακτικές τους στις νέες ψηφιακές δυνατότητες και ανάγκες του κοινού. Με βάση αυτό το νέο σύστημα συσχετίσεων και διαδραστικότητας που έφερε η τεχνολογική πρόοδος της ψηφιακής εποχής αναπτύχθηκε η θεωρία της υβριδικότητας από τον Chadwick και αφορά τη σχέση μεταξύ των παλαιότερων και νεότερων μέσων, η οποία δημιουργεί νέες μορφές επικοινωνίας και κοινωνικών αλληλεπιδράσεων. Στη θεωρία αυτή τα νεότερα μέσα ενσωματώνουν και συνυπάρχουν με τα παλαιότερα και επηρεάζουν με αυτόν τον τρόπο τις πρακτικές και τις δομές της επικοινωνίας (Chadwick, 2017). Για παράδειγμα, οι παραδοσιακές εφημερίδες, οι οποίες ιστορικά ήταν έντυπες και περιορισμένες στον φυσικό χώρο, έχουν επεκταθεί στον ψηφιακό κόσμο με ιστοσελίδες που προσφέρουν όλο το υλικό τους σε ηλεκτρονική μορφή, δίνοντας τη δυνατότητα στους αναγνώστες να έχουν άμεση πρόσβαση σε άρθρα, ειδήσεις και αναλύσεις από οποιοδήποτε σημείο του κόσμου και ανά πάσα στιγμή.

Αυτός ο εκσυγχρονισμός δεν περιορίζεται μόνο στην παρουσία των εφημερίδων στο διαδίκτυο, αλλά επεκτείνεται και σε νέες μορφές περιεχομένου. Πλέον, η παραδοσιακή δημοσιογραφία συνδυάζει και ενσωματώνει στοιχεία που παλαιότερα ανήκαν αποκλειστικά σε

ψηφιακές πλατφόρμες. Πολλές εφημερίδες, για παράδειγμα, εκτός από τα κείμενα και τα άρθρα, περιλαμβάνουν βίντεο, ηχητικά ντοκουμέντα, φωτογραφίες, και συνδέσμους που οδηγούν σε άλλες πλατφόρμες και επεκτείνουν την εμπειρία του αναγνώστη, προσφέροντάς του μία ολοκληρωμένη, πολυδιάστατη πληροφόρηση. Επιπλέον, τα Νέα Μέσα, τα οποία συνδυάζουν τα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών και των σύγχρονων μορφών δημοσιογραφίας (Universidad de Navarra, 2017), προκύπτουν ως υβριδικές μορφές περιεχομένου που συνδυάζουν την αμεσότητα και την ευελιξία του διαδικτύου με την εγκυρότητα και τη σοβαρότητα της παραδοσιακής δημοσιογραφίας. Η υβριδικότητα αυτή έχει οδηγήσει σε μία νέα εποχή, στην οποία τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν περιορίζονται απλώς στην ενημέρωση του κοινού, αλλά ενσωματώνουν καινοτόμες δυνατότητες επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης (Chadwick, 2017) .

Η πρόοδος της τεχνολογίας και η διείσδυση του διαδικτύου στις καθημερινές μας συνήθειες έχουν δώσει ιδιαίτερη ώθηση στις δυνατότητες της ενεργητικής πληροφόρησης, διευρύνοντας τις επιλογές των πολιτών όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τις ειδήσεις και τα γεγονότα. Τα κοινωνικά δίκτυα και οι διαδραστικές πλατφόρμες του Web 2.0 έχουν επιτρέψει στους χρήστες να μην είναι πλέον απλώς παθητικοί δέκτες της πληροφορίας, αλλά να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία παραγωγής και διαμοιρασμού της (Σιαπέρα & Δημητρακοπούλου, 2012). Ο σύγχρονος άνθρωπος δεν αρκείται πια στο να διαβάζει ή να παρακολουθεί ειδήσεις. Έχει τη δυνατότητα να σχολιάσει, να κρίνει, να αντιδράσει, να αναδημοσιεύσει, να αλληλεπιδράσει με άλλους χρήστες και ακόμα και να παράγει το δικό του περιεχόμενο. Αυτή η ενεργή συμμετοχή του κοινού όχι μόνο αλλάζει τον τρόπο που καταναλώνουμε την πληροφορία, αλλά δημιουργεί και νέες δυναμικές στις σχέσεις μεταξύ δημοσιογράφου και ακροατηρίου. Σήμερα, η αλληλεπίδραση μεταξύ πομπού και δέκτη δεν είναι μονοδιάστατη· οι ρόλοι είναι ασαφείς και οι διαδικασίες αναμετάδοσης, καθώς και η κατεύθυνση της πληροφορίας, μπορούν να αλλάζουν δυναμικά, ανάλογα με τις αντιδράσεις του κοινού και τις τάσεις της κοινωνίας.

Ο δημοσιογράφος δεν είναι πλέον ο μοναδικός φορέας παραγωγής της είδησης, ενώ οι πολίτες έχουν την ευχέρεια να καθορίζουν, σε έναν βαθμό, το περιεχόμενο των ειδήσεων. Η δυνατότητα αναδημοσίευσης, η ζωντανή αλληλεπίδραση μέσω σχολίων και η διάδοση των πληροφοριών μέσω των κοινωνικών μέσων καθιστούν τον σύγχρονο πολίτη μια ενεργή μονάδα στο δημοσιογραφικό τοπίο (Σιαπέρα & Δημητρακοπούλου, 2012). Ως αποτέλεσμα, η παραδοσιακή δημοσιογραφία έχει μεταμορφωθεί, δίνοντας τη θέση της σε μια πιο ανοιχτή,

αλληλεπιδραστική και δυναμική μορφή ενημέρωσης, που περιλαμβάνει τον πολίτη ως καταναλωτή, δημιουργό και διανομέα του περιεχομένου. Αυτή η νέα εποχή της δημοσιογραφίας σηματοδοτεί την αλλαγή από μια γραμμική και ελεγχόμενη διάδοση πληροφοριών σε μια ρευστή και συμμετοχική διαδικασία, όπου η αλληλεπίδραση μεταξύ των χρηστών, των δημοσιογράφων και των ΜΜΕ αποτελεί το κλειδί για την κατανόηση και την εξάπλωση των γεγονότων.

2.3 Διαδίκτυο και δημοσιογραφία

2.3.1 Παραδοσιακή και διαδικτυακή δημοσιογραφία: Ομοιότητες και διαφορές

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, μαζί με την ευρεία διάδοση του διαδικτύου, έχουν επιφέρει σαρωτικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο ασκείται η δημοσιογραφία (Σιαπέρα & Δημητρακοπούλου, 2012). Η μετάβαση στην ψηφιακή εποχή με τις τεχνολογικές καινοτομίες που επιφέρει, συνδράμει σε μια βαθύτερη αναδιάρθρωση του δημοσιογραφικού τοπίου, ικανής ως φαίνεται να αγγίξει τον πυρήνα της λειτουργίας και του ρόλου των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και της δημοσιογραφίας.

Η σύγχρονη ψηφιακή εποχή με τις μεταβολές που έχει επιφέρει, εγείρει καίρια ζητήματα χρήζοντα διερεύνησης, προκειμένου να κατανοηθεί η φύση της δημοσιογραφίας στη σύγχρονη εποχή.

Ένα από τα κυριότερα που ανακύπτουν από αυτές τις αλλαγές, είναι οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ της παραδοσιακής και της διαδικτυακής δημοσιογραφίας. Το διαδίκτυο έχει επηρεάσει τη δομή και τη βιωσιμότητα των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, ενώ ο ρόλος των δημοσιογράφων αναπροσαρμόζεται σε ένα περιβάλλον όπου το κοινό έχει τη δυνατότητα να παράγει και να διαδίδει το δικό του περιεχόμενο.. Η διερεύνηση αυτών των ζητημάτων θα μπορούσε να θεωρηθεί πως δύναται να συνδράμει στην κατανόηση του πώς η δημοσιογραφία εξελίσσεται στην ψηφιακή εποχή, όπου οι απαιτήσεις των πολιτών εμφανίζονται αυξημένες και στο κατά πόσο οι αλλαγές αυτές ενισχύουν ή υπονομεύουν τη δημοσιογραφία.

Η δημοσιογραφία συνεχίζει να ασκείται όπως και παλαιότερα μέσω των έντυπων εκδόσεων, του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης που παραμένουν αξιοσημείωτα μέσα ενημέρωσης, ωστόσο, η διαδικτυακή μορφή της έχει κερδίσει σημαντικό έδαφος, προσφέροντας πρωτοφανείς δυνατότητες για γρήγορη και άμεση πρόσβαση σε ειδήσεις και πληροφορίες από

οποιοδήποτε σημείο του κόσμου. Αυτή η δυναμική εξέλιξη του κλάδου, αναδεικνύει το διαδίκτυο ως ένα εργαλείο ενημέρωσης που κυριαρχεί καθώς συνδυάζει την ευκολία χρήσης με την ταχύτητα διάδοσης των πληροφοριών.

Ένα κοινό σημείο της παραδοσιακής με τη διαδικτυακή δημοσιογραφία είναι πως στηρίζονται στις ίδιες θεμελιώδεις ειδησεογραφικές αξίες. Η επικαιρότητα, δηλαδή η έγκαιρη μετάδοση γεγονότων, η εγγύτητα, που αφορά την προτεραιότητα σε θέματα που επηρεάζουν άμεσα το κοινό, και η σπουδαιότητα του γεγονότος, που σχετίζεται με την αυξημένη σημαντικότητα των ειδήσεων για τους πολίτες αποτελούν ακόμα τις βασικές πυξίδες για τους δημοσιογράφους. Παρόλα αυτά, η διαδικτυακή δημοσιογραφία απαιτεί μια προσαρμογή σε νέα δεδομένα και την υιοθέτηση τεσσάρων βασικών στοιχείων ζωτικής σημασίας.

Απαιτείται λοιπόν η διαδικτυακά τελούμενη δημοσιογραφία να επικεντρώνεται στο κοινό, να εστιάζει στην ουσία των ειδήσεων, να παραμένει ουδέτερη ως προς το μέσο διάδοσης της και να τηρεί υψηλά επαγγελματικά πρότυπα (Kolodzy, 2015).

Όπως και η παραδοσιακή, έτσι και η διαδικτυακή δημοσιογραφία έχει ως κύρια αποστολή της, την παραγωγή και την μετάδοση έγκυρων ειδήσεων, με απώτερο σκοπό την αναζήτηση και την αποκάλυψη της αλήθειας. Ωστόσο, η διαδικασία εξακρίβωσης των πληροφοριών παραμένει εξαιρετικά πολύπλοκη, καθώς απαιτεί εκτεταμένη έρευνα, διασταύρωση και επαλήθευση των πηγών της είδησης (McBride & Rosenstiel, 2013). Επιπλέον οι δύο μορφές της δημοσιογραφίας ομοιάζουν με την έννοια ότι παραμένουν θεμελιώδεις πυλώνες των δημοκρατικών κοινωνιών, καθώς αποτελούν σημαντικούς μηχανισμούς ελέγχου της εξουσίας. Αποτελούν τον δίαυλο επικοινωνίας που στοχεύει στην σύνδεση των πολιτών με την εξουσία και διασφαλίζουν την διαφάνεια που απαιτείται στα κράτη δικαίου (Philips, 2010).

Μία επιπλέον ομοιότητα της παραδοσιακής με την διαδικτυακή δημοσιογραφία είναι πως και οι δύο χρησιμοποιούν το διαδίκτυο ως εργαλείο αναζήτησης πληροφοριών. Όμως, αυτή η νέα δυνατότητα, πέραν της ευκολίας, δημιουργεί επιπλέον προκλήσεις και κινδύνους. Η πληθώρα των διαθέσιμων στο διαδίκτυο πληροφοριών μπορεί να οδηγήσει σε χαοτικές καταστάσεις όταν δεν υπάρχει επαρκής οργάνωση ή κατάλληλη αξιολόγηση των δεδομένων. Ο κίνδυνος παραπληροφόρησης ενισχύεται ιδίως σε περιπτώσεις όπου οι πηγές ελέγχονται ανεπαρκώς και εκ του αποτελέσματος οδηγεί σε υπονόμηση της αξιοπιστίας και του κύρους του δημοσιογραφικού επαγγέλματος (Quandt, 2011). Είναι ευκόλως αντιληπτό λοιπόν πως η

αξιολόγηση και ο έλεγχος των πληροφοριών θεωρούνται όχι μόνο είναι αναγκαίοι, αλλά και απόλυτα κρίσιμοι για τη διασφάλιση της ποιότητας της ενημέρωσης.

Μια από τις πιο χαρακτηριστικές και καινοτόμες πτυχές της διαδικτυακής δημοσιογραφίας είναι η χρήση των πολυμεσικών εργαλείων (οι χάρτες, τα γραφήματα, τα βίντεο, οι υπερσυνδέσεις κ.α), που εμφανίζονται να προσφέρουν μια νέα διάσταση όχι μόνο στην παρουσίαση αλλά και στην κατανόηση των ειδήσεων. Οι χάρτες, για παράδειγμα, μπορούν να απεικονίσουν γεωγραφικές πληροφορίες σχετικές με ένα γεγονός, επιτρέποντας στο κοινό να κατανοήσει καλύτερα τη σημασία της τοποθεσίας. Τα γραφήματα παρέχουν τη δυνατότητα οπτικοποίησης στατιστικών δεδομένων, μετατρέποντας τις σύνθετες πληροφορίες σε πιο προσιτές και κατανοητές (Dunham, 2019).

Τα βίντεο ενισχύουν την εμπειρία του αναγνώστη και του παρέχουν επιπλέον πληροφορίες για την είδηση, καθώς μπορούν να μεταδώσουν είδηση αμεσότερα (Bock, 2012), ενώ οι υπερσυνδέσεις καθιστούν την πρόσβαση σε επιπρόσθετες πληροφορίες ή πηγές ευκολότερη (De Maeyer, 2015). Αυτά τα εργαλεία δεν εμπλουτίζουν μόνο την αφήγηση της είδησης, αλλά μπορούν επίσης να προσδώσουν μεγαλύτερη αξιοπιστία, προσφέροντας στο κοινό τη δυνατότητα να ελέγξει τις πηγές ή να εξετάσει περισσότερες λεπτομέρειες για το θέμα.

Παράλληλα, η χρήση αυτών των στοιχείων διευκολύνει την αλληλεπίδραση με το κοινό, επιτρέποντας στους αναγνώστες να εμπλέκονται ενεργά με το περιεχόμενο. Για παράδειγμα, μέσω διαδραστικών γραφημάτων ή χρονοδιαγραμμάτων, το κοινό μπορεί να εξερευνήσει μόνο του δεδομένα, επιλέγοντας την πλέον ενδιαφέρουσα πληροφορία. Αυτή η δυνατότητα όχι μόνο αυξάνει την εμπλοκή του κοινού αλλά προάγει και μια πιο ενεργή σχέση με την πληροφορία, ενισχύοντας τη διαδικασία της ενημέρωσης (Sjafiie et al., 2018).

2.3.2 Οι προκλήσεις που επέφερε η διάδοση του διαδικτύου

Με παρούσες τις αλλαγές που έφερε ο σύγχρονος κόσμος και η συνεχής εξέλιξη της τεχνολογίας η δημοσιογραφία καλείται να ισορροπήσει μεταξύ της ταχύτητας και της ακρίβειας, ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των πολιτών που είναι ταυτόχρονα απαιτητικότεροι αλλά και πιο ευάλωτοι στις προκλήσεις της παραπληροφόρησης.

Η ταχύτητα που απαιτείται για την μετάδοση μίας είδησης, οδηγεί τους δημοσιογράφους να βρίσκονται υπό συνεχή πίεση να δημοσιεύουν πρώτοι, κάτι που αναγκαστικά οδηγεί σε επιφανειακή κάλυψη των γεγονότων. Οι ειδήσεις ομογενοποιούνται και οι πολίτες

ενημερώνονται μονοδιάστατα, καθώς συχνά οι ίδιοι οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι αρκούνται σε μία αντιγραφή – αναπαραγωγή των ειδήσεων (Philips, 2010). Η εις βάθος ανάλυση, η διεξοδική δημοσιογραφική έρευνα και ο χρόνος που απαιτείται για τη διασταύρωση των γεγονότων αναγκαστικά υποχωρούν κάποιες φορές μπροστά στη ανάγκη των καιρών για άμεσες ειδήσεις.

Η νέα εποχή για τον δημοσιογραφικό κλάδο θα μπορούσε να παραλληλιστεί με έναν αγώνα ταχύτητας για την πρωτιά της δημοσίευσης των ειδήσεων, ο οποίος συχνά υπερτερεί της ανάγκης για εις βάθος ανάλυση των γεγονότων και διασταύρωση των πηγών της πληροφορίας. Η δυνατότητα που έχουν οι πολίτες σε άμεση πρόσβαση των ειδήσεων δεν οδηγεί αυτοδίκαια σε αρτιότερη ενημέρωση (Lee, 2014). Πράγματι η χρήση του διαδικτύου από τους πολίτες προσφέρει τη δυνατότητα να παραμένουν συνεχώς ενήμεροι, όμως δε λείπουν και οι σκοτεινές της πλευρές αυτής της νέας κατάστασης, όταν η διασπορά των ειδήσεων δεν πραγματοποιείται με τη δέουσα προσοχή.

Η πληθώρα πληροφοριών που είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο δύναται να προκαλέσει σύγχυση στους πολίτες. Οι πολίτες κατακλύζονται από πληροφορίες από διαφορετικές πηγές, και δεν είναι εύκολο ή πολλές φορές εφικτό να διακρίνουν ποια πληροφορία είναι αξιόπιστη και ποια όχι. Ο όρος "infodemic" (όρος που προέρχεται από τις λέξεις information (πληροφορία) και "epidemic" (επιδημία) έχει χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει αυτήν την κατάσταση (Greste, 2023), όπου η υπερπληθώρα έγκυρων και ανακριβών πληροφοριών οι οποίες εξαπλώνονται με μεγάλη ταχύτητα, καθιστά δυσκολότερη την ανεύρεση αξιόπιστης πληροφορίας, ειδικά σε περιόδους κρίσης, όπως για παράδειγμα κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19, όπου η διάδοση ψευδών πληροφοριών, οι θεωρίες συνωμοσίας και οι ατεκμηρίωτες ιατρικές απόψεις έπληξαν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τις υγειονομικές αρχές και οδήγησαν στην μη τήρηση των μέτρων προστασίας.

Ένα από τα κύρια ζητήματα που έχουν σημειωθεί όσον αφορά την διαδικτυακή δημοσιογραφία αφορά την αλήθεια της είδησης που δημοσιεύεται, καθώς η επεξεργασία των πληροφοριών πριν από τη δημοσίευση της είδησης κρίνεται πολλές φορές ελλιπής. Αυτό δημιουργεί μια επικίνδυνη κατάσταση, με σοβαρές προεκτάσεις στην λήψη των αποφάσεων των πολιτών, και εμφανή τη δυσλειτουργία της δημοσιογραφίας ως μέσο που αποτελεί καίριο πυλώνα στη διασφάλιση της Δημοκρατίας (Lewandowsky et al., 2017). Όταν οι πληροφορίες δεν διασταυρώνονται ή η διαδικασία της εξακρίβωσής τους γίνεται με αμέλεια, ελλοχεύει ο

κίνδυνος της διασποράς ψευδών ειδήσεων, φαινόμενο που απασχολεί ολοένα και εντονότερα όχι μόνο τον δημοσιογραφικό κόσμο, αλλά και ολόκληρη την κοινωνία.

Η εξάπλωση της διαδικτυακής δημοσιογραφίας έχει επίσης συρρικνώσει σημαντικά την οικονομία του δημοσιογραφικού κλάδου (Marta-Lazo et al., 2020). Η μετάβαση στις ψηφιακές πλατφόρμες, αν και προσφέρει ταχύτατη διάδοση ειδήσεων, έφερε και την αδυναμία των Μέσων να διατηρήσουν βιώσιμες τις επιχειρήσεις τους, καθώς οι πολίτες δεν είναι διατεθειμένοι να πληρώνουν για πληροφορίες που πολλές φορές μπορούν να βρουν δωρεάν. Η μετάβαση στην ψηφιακή εποχή με τη δωρεάν πρόσβαση σε ειδήσεις μέσω του διαδικτύου οδήγησε σε σημαντική μείωση των εσόδων των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Αυτό οφείλεται κυρίως στη μείωση των διαφημιστικών εσόδων, καθώς η τάση που επικρατεί είναι οι διαφημίσεις να στρέφονται όλο και περισσότερο στις πλατφόρμες του διαδικτύου και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενώ ταυτόχρονα η οικονομική κρίση επιδείνωσε περαιτέρω την κατάσταση (Σιαπέρα & Δημητρακοπούλου, 2012).

Ο Quandt (2011) σημειώνει ότι οι ειδησεογραφικοί φορείς, καθώς η στελέχωσή τους δεν χρειάζεται να αποτελείται από τόσο μεγάλο αριθμό επαγγελματιών δημοσιογράφων, μπορούν να αντλούν ειδήσεις και υλικό σχεδόν χωρίς κόστος από το διαδίκτυο, μειώνοντας με αυτόν τον τρόπο το εργατικό τους δυναμικό και έτσι τη στελέχωση των οργανισμών τους. Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι εμφανής η συρρίκνωση των θέσεων εργασίας του δημοσιογραφικού κλάδου (Freedman, 2010).

Η διαδικτυακή δημοσιογραφία ενισχύει επιπλέον την επικοινωνία και της συμμετοχή των πολιτών σε δημοσιογραφικές πράξεις (Freedman, 2010). Πριν την εμφάνιση του διαδικτύου και κυρίως πριν από την ευρεία του διάδοση στην παραδοσιακή δημοσιογραφία, οι δημοσιογράφοι είχαν τον αποκλειστικό ρόλο της παραγωγής και διάδοσης των ειδήσεων. Με την έλευση του διαδικτύου, οι πολίτες εμπλέκονται άμεσα στη διαδικασία της ενημέρωσης, μέσω σχολίων και συζητήσεων σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης ή ακόμα και μέσω της δημιουργίας και διάδοσης του δικού τους περιεχομένου (user-generated content).

2.4 Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media) παρέχουν νέους τρόπους σύνδεσης και πληροφόρησης του κοινού. Είναι διαδικτυακές πλατφόρμες που επιτρέπουν τη δημιουργία και

την διάδοση περιεχομένου μεταξύ των χρηστών (Roberts, 2019). Μέσω αυτών οι χρήστες από όλον τον κόσμο μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους και να μοιράζονται προσωπικές πληροφορίες άμεσα και χωρίς κόστος. Αυτές οι πλατφόρμες ενσωματώνουν λειτουργίες όπως τη δυνατότητα των χρηστών να δημοσιεύουν κείμενα ή βίντεο να σχολιάζουν σε άλλες δημοσιεύσεις να στέλνουν προσωπικά μηνύματα, να κοινοποιούν ή να επανακοινοποιούν περιεχόμενο ή να παρακολουθούν τους λογαριασμούς άλλων χρηστών.

Η ευρεία διάδοσή τους ξεκίνησε στις αρχές του 21ου αιώνα με την εμφάνιση του MySpace το 2003 και ακολούθως του Facebook το 2004. Έκτοτε η ανάπτυξή τους έχει εκτοξευτεί λόγω των τεχνολογικών καινοτομιών με την εμφάνιση των έξυπνων τηλεφώνων (smart phone) που ενσωμάτωναν τις εφαρμογές των κοινωνικών μέσων δικτύωσης και λόγω της αύξησης της ταχύτητας του ίντερνετ.

Οι πολίτες, αξιοποιώντας τις λειτουργίες που προσφέρουν τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης, μπορούν να κοινοποιούν γεγονότα σε πραγματικό χρόνο, να εκφράζουν τις απόψεις τους ή να θέτουν ζητήματα προς συζήτηση, καθιστώντας τους ρόλους του πομπού και του δέκτη των ειδήσεων δυσδιάκριτους. Η συμμετοχή αυτή των πολιτών στη δημοσιογραφία θεωρείται πως αναδιαμόρφωσε ριζικά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο δημοσιογραφικός κλάδος. Αυτή η συμμετοχή λαμβάνει χώρα κυρίως μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (social media), τα οποία αποτελούν πλέον πεδίο αλληλεπίδρασης μεταξύ πολιτών και δημοσιογραφικών οργανισμών και αδιαμφισβήτητα συνέβαλαν στην άνοδο του φαινομένου της Δημοσιογραφίας των πολιτών (Wall, 2005). Οι πολίτες, μέσω των δυνατοτήτων που έχουν να δημοσιεύουν, να σχολιάζουν, αλλά και να παράγουν οι ίδιοι την είδηση στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, επηρεάζουν εν συνεχεία τη διαμόρφωση της δημοσιογραφικής ατζέντας των ειδησεογραφικών οργανισμών.

Οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί δεν μπορούν πλέον να αγνοούν τα θέματα που απασχολούν το κοινό τους. Τα ζητήματα που αναδεικνύονται στις διαδικτυακές πλατφόρμες, όπως το Twitter, το Facebook ή το Instagram και το Tic Toc, δύνανται αυτόκλητα να καθορίζουν την επικαιρότητα, «αναγκάζοντας» με αυτόν τον τρόπο τους δημοσιογραφικούς οργανισμούς να συμπεριλάβουν και να ενσωματώσουν στη θεματολογία τους όσα απασχολούν τους πολίτες (Roberts, 2019). Αυτή η δυναμική έχει μετατοπίσει την εξουσία διαμόρφωσης δημοσιογραφικής ατζέντας που παραδοσιακά είχαν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας στους ίδιους τους πολίτες, οι οποίοι πλέον δεν περιορίζονται στον ρόλο του παθητικού θεατή, αλλά συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση και τη διάδοση των ειδήσεων. Αυτή η αλληλεπίδραση

ενισχύει τον πλουραλισμό των απόψεων, αλλά ταυτόχρονα εγείρει και σημαντικές προκλήσεις. Ο ρόλος των δημοσιογράφων αναπροσαρμόζεται διαρκώς σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, όπου ο διεξοδικός έλεγχος των πληροφοριών είναι πιο απαραίτητος από ποτέ για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των πολιτών και να μην χάσουν οι δημοσιογράφοι την αξιοπιστία τους.

Επιπλέον, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να προσφέρουν στους ανθρώπους «βήμα» για να ακουστεί η φωνή τους καθώς η πρόσβαση στην ενημέρωση δεν περιορίζεται αποκλειστικά στους φορείς ενημέρωσης που πολλές φορές τους αγνοεί. Ειδικότερα οι μειονότητες ή μειονοτικές ομάδες ανθρώπων μπορούν να φέρουν στην επιφάνεια τα ζητήματα που τους απασχολούν και να διεκδικήσουν τη μερίδα δημοσιότητας που τους αναλογεί (Al'Uqdah et al., 2019), καθώς είναι σύνηθες τα μέσα μαζικής επικοινωνίας να παραγκωνίζουν συχνά τις ανάγκες, τα δικαιώματα αλλά και τις προκλήσεις που βιώνουν.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης λοιπόν εμφανίζονται όχι μόνο ως μέσο τέλεσης της Δημοσιογραφίας των πολιτών, αλλά καθορίζουν, ή μπορούν να καθορίσουν την επιλογή του ειδησεογραφικού υλικού που δημοσιεύεται καθημερινά από τις δημοσιογραφικές επιχειρήσεις.

2.4.1 Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως απειλή για τη Δημοκρατία και την ενημέρωση

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν διευκολύνει τους πολίτες στον τομέα της επικοινωνίας και αναμφίβολα έχουν προσφέρει τη δυνατότητα άμεσης διάδοσης πληροφοριών σε παγκόσμιο επίπεδο και την πρόσβαση σε ειδήσεις. Επιπλέον, έχουν διευκολύνει τη συμμετοχή των πολιτών στη δημόσια σφαίρα, ενισχύοντας τη δημοκρατική διαδικασία μέσω της άμεσης επικοινωνίας και της δυνατότητας έκφρασης από όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως κοινωνικού ή γεωγραφικού υποβάθρου. Ωστόσο, παρά τα θετικά τους χαρακτηριστικά έχουν σύμφωνα με τον Tornberg (2018) πολυδιάστατες επιπτώσεις, καθώς η διασπορά χαλκευμένων ειδήσεων είναι γρηγορότερη από τις αληθείς και τα φαινόμενα παραπληροφόρησης έχουν πολλαπλασιαστεί, αποτελώντας έναν από τους βασικότερους κινδύνους για την κοινωνία. Η αισιόδοξη οπτική όπου οι τεχνολογικές καινοτομίες και η απεριόριστη πρόσβαση των πολιτών σε πληροφορίες για τη δημιουργία ενός κόσμου όπου η αλήθεια και η γνώση θα ήταν προσβάσιμες σε όλους, ανατράπηκε και αναδείχθηκε η σκοτεινή πλευρά του ψηφιακού κόσμου, καθώς στο ψηφιακό περιβάλλον όχι μόνο ευδοκimei, αλλά κυριαρχεί η

παραπληροφόρηση, οι θεωρίες συνωμοσίας και οι κατασκευασμένες ειδήσεις (Törnberg, 2018).

Στην πραγματικότητα η διάδοση της παραπληροφόρησης έχει επιταχυνθεί και οφείλεται σε μεγάλο βαθμό λόγω της ευρείας χρήσης των κοινωνικών μέσων δικτύωσης. Τα social media έχουν καταστήσει εξαιρετικά εύκολη τη διασπορά μη επαληθευμένων και ψευδών πληροφοριών, καθώς επιτρέπουν την ταχύτατη διάδοση περιεχομένου σε εκατομμύρια χρήστες χωρίς να υπόκεινται σε κανενός είδους έλεγχο. Αυτό καθιστά δυσχερή τον έλεγχο της προέλευσης και της αξιοπιστίας των πληροφοριών που δημοσιεύονται, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου η αλήθεια των γεγονότων αμφισβητείται συνεχώς (Ghanem et al., 2020). Επιπλέον στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι ψευδείς ειδήσεις φαίνεται να κοινοποιούνται και να επανακοινοποιούνται πιο συχνά από τις αληθείς, σύμφωνα με τον Kalsnes (2018), και επομένως δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος παραπληροφόρησης, όπου οι χρήστες τείνουν να αναπαράγουν πληροφορίες χωρίς να έχει ελεγχθεί η εγκυρότητά τους.

Το ζήτημα όμως των μη αξιόπιστων πληροφοριών δεν περιορίζεται μόνο στην αδυναμία επαλήθευσής τους, αλλά επεκτείνεται στις συνέπειες που προκύπτουν για την κοινωνία στο σύνολό της. Η ευκολία με την οποία διαδίδονται ψευδείς πληροφορίες έχει σοβαρό αντίκτυπο στη λήψη αποφάσεων από τους πολίτες. Οι λανθασμένες πληροφορίες επηρεάζουν την κρίση τους και την κατανόηση των γεγονότων, με αποτέλεσμα να λαμβάνουν αποφάσεις για σημαντικά κοινωνικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα βασιζόμενοι σε παραπλανητικές πληροφορίες και δεδομένα. Αυτή η κατάσταση, όπως σημειώνουν οι Allcott et al. (2019), αποδυναμώνει του θεσμούς και υπονομεύει τη Δημοκρατία και τις θεμελιώδεις αξίες της κοινωνίας δικαίου. Θεωρίες συνωμοσίας και αναληθή δημοσιεύματα έχουν συμβάλει στην δημιουργία ενός κόσμου μετά-αλήθειας (post-truth world), όπως αναφέρουν οι Zimmer et al. (2019), όπου οι πολίτες δε λαμβάνουν απλώς αποφάσεις βασιζόμενοι σε λανθασμένες πληροφορίες αλλά καθοδηγούνται σε συγκεκριμένες πολιτικές αποφάσεις. Στο πλαίσιο αυτό η παραπληροφόρηση δεν δημιουργεί επιπτώσεις που αφορούν μόνο τη δημόσια σφαίρα, αλλά θέτει σε κίνδυνο την ίδια τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Επιπλέον τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διευκολύνουν την εμφάνιση του φαινομένου των φυσαλίδων φίλτρων (filter bubbles) (Shcherbakova & Nikiforchuk, 2022), όπου αλγόριθμοι επεξεργάζονται τις προσωπικές πληροφορίες και τα ενδιαφέροντά των χρηστών, στους οποίους εμφανίζουν προσωποποιημένες ειδήσεις και τους οδηγούν σε μονοθεματική και μονοδιάστατη ενημέρωση (Kandula, 2023). Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης εμφανίζουν στους χρήστες

περιεχόμενα σύμφωνα ή παρόμοια με τις προτιμήσεις τους και τους «εγκλωβίζουν» σε μία στενή γκάμα απόψεων και πληροφοριών, χωρίς την παρουσία αντίθετων απόψεων (Flaxman et al., 2016.) Όπως επισημαίνει ο Pariser (2011), αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι μηχανές αναζήτησης και όχι η ελεύθερη κρίση των ανθρώπων να κατευθύνουν τις επιλογές ενημέρωσής τους.

2.4.2 Αναδυόμενα ζητήματα στη Δημοσιογραφία λόγω της διάδοσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Ο ρόλος της δημοσιογραφίας αναδεικνύεται καθοριστικός στο περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ειδικότερα δεδομένου ότι στην σημερινή εποχή οι νέοι πολίτες (millennials) προτιμούν σε ποσοστό 61% σύμφωνα με το Pew Research (<https://www.pewresearch.org/journalism/2015/06/01/facebook-top-source-for-political-news-among-millennials/>), να ενημερώνονται για τα πολιτικά ζητήματα μέσω του facebook (Difranzo & Gloria-Garcia, 2017). Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν προκαλέσει σημαντικές αλλαγές στον τρόπο διάδοσης των ειδήσεων και έχουν ενισχύσει τη συμμετοχή του κοινού επηρεάζοντας όχι μόνο την καθημερινότητα των πολιτών, αλλά και την δημοσιογραφία. Οι πλατφόρμες των κοινωνικών δικτύων συμβάλλουν στη μεγαλύτερη πίεση στους δημοσιογράφους όχι μόνο ως προς τον χρόνο που διαθέτουν, αλλά και ως προς το περιεχόμενο των ειδήσεών τους. Οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί προσαρμόζονται και υιοθετούν νέα εργαλεία, χρησιμοποιώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για την προβολή των θεμάτων τους. Ωστόσο, με την αυξανόμενη εμπλοκή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ανακύπτουν σημαντικά ζητήματα. Η πληθώρα των πηγών καθιστά δύσκολη την αξιολόγηση των αξιόπιστων και ουσιαστικών πληροφοριών ακόμα και από τους ίδιους τους επαγγελματίες. Επίσης, η διάκριση της αλήθειας της πληροφορίας γίνεται ολοένα πιο δύσκολη, καθώς η ταχύτητα διάδοσης τους και η πληθώρα τους συχνά οδηγούν σε σύγχυση. Παράλληλα, η διαδικτυακή επικοινωνία συχνά καταλήγει σε πόλωση, διχασμούς ή επιθέσεις, καθιστώντας δύσκολη τη δημιουργία εποικοδομητικών συζητήσεων με το κοινό τους (Newman, 2009).

Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης προσφέρουν άμεση και εύκολη επικοινωνία, ενισχύουν όμως παράλληλα τη διάδοση ακραίων απόψεων και συναισθημάτων, προκαλώντας συχνά την πόλωση του κοινού. Τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης έχουν κατηγορηθεί έντονα για τη διάδοση και την ενίσχυση της ρητορικής μίσους (hate speech), με εμφανείς τις επιπτώσεις στην κοινωνία. Η ρητορική μίσους διαχέεται πιο γρήγορα, με μεγαλύτερη εμβέλεια και μεγαλύτερη επιρροή και αλληλεπίδραση από το περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες που δεν

καταφεύγουν σε αυτήν την πρακτική, υπογραμμίζοντας τη σοβαρότητα και επικινδυνότητα του προβλήματος (Mathew et al., 2019). Η δημοσιογραφία, από την πλευρά της, δεν μένει ανεπηρέαστη από αυτήν την πραγματικότητα, καθώς οι δημοσιογράφοι και οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί έρχονται αντιμέτωποι με τα αποτελέσματα αυτής της ρητορικής, που επηρεάζει όχι μόνο τον δημόσιο λόγο αλλά και την αλληλεπίδρασή τους με το κοινό. Οι δημοσιογράφοι επιπλέον βρίσκονται συχνά αντιμέτωποι με επιθέσεις και επικρίσεις, οι οποίες μπορεί να επηρεάσουν την αξιοπιστία τους και να δημιουργήσουν όχι απλά μία αρνητική αλληλεπίδραση με το κοινό αλλά και να καταστήσουν τους δημοσιογράφους θύματα έντονης και πολλές φορές επικίνδυνης διαδικτυακής βίας και εκφοβισμού (Nelson, 2023).

2.5 Η συμμετοχή των πολιτών σε δημοσιογραφικές πράξεις

2.5.1 Μορφές συμμετοχής των πολιτών στη δημοσιογραφία

Η συμμετοχή των πολιτών σε δημοσιογραφικές δράσεις προϋπήρχε ήδη από τον 19ο αιώνα και ήταν γνωστή με τη μορφή της Εναλλακτικής Δημοσιογραφίας. Η Εναλλακτική Δημοσιογραφία προσέφερε στους πολίτες την δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις τους και να αναδείξουν θέματα που οι παραδοσιακοί δημοσιογραφικοί φορείς δεν κάλυπταν ή αγνοούσαν. Οπότε είναι εμφανές πως η συμμετοχή του κοινού στη δημοσιογραφία δεν αποτελεί ένα φαινόμενο της σύγχρονης εποχής, αλλά έχει ρίζες στο παρελθόν. Ωστόσο, το σύγχρονο φαινόμενο της Δημοσιογραφίας των Πολιτών είναι άμεσα συνδεδεμένο με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τη διάδοση του Διαδικτύου, που επέτρεψε στους πολίτες να συμμετέχουν με νέους και ποικίλους τρόπους στην παραγωγή ειδήσεων εναλλάσσοντας ρόλους με τους επαγγελματίες δημοσιογράφους (Quandt, 2011).

Στη Δημοσιογραφία των Πολιτών, οι πολίτες, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που τους παρέχουν οι σύγχρονες τεχνολογίες, όπως οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και τα blogs, αναλαμβάνουν ενεργά το ρόλο του παραγωγού της είδησης. Οι ίδιοι αυτόνομα επεξεργάζονται και παράγουν την είδηση, η οποία μπορεί να έχει τοπικό ή ακόμα και παγκόσμιο περιεχόμενο (Burns, 2010), υποκαθιστώντας πολλές φορές τους επαγγελματίες του κλάδου. Αυτό τους επιτρέπει όχι απλά να εναλλάσσουν ρόλους με τους επαγγελματίες δημοσιογράφους, αλλά και να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο ρέουν οι πληροφορίες στις ψηφιακές πλατφόρμες.

Η συμμετοχή των πολιτών στη δημοσιογραφία εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους ανάλογα με τον βαθμό και τη φύση της συμμετοχής τους. Κατά κύριο λόγο, η Δημοσιογραφία των Πολιτών διαχωρίζεται σε δύο βασικές κατηγορίες: την «Δημοσιογραφία των Πολιτών» και τη «Συμμετοχική Δημοσιογραφία», με τη διαφορά μεταξύ τους να εμφανίζεται πρωτίστως στον βαθμό συμμετοχής των επαγγελματιών δημοσιογράφων στις δημοσιογραφικές πράξεις που τελούν οι πολίτες.

Στη «Δημοσιογραφία των Πολιτών», οι πολίτες δραστηριοποιούνται αποκλειστικά και αυτόνομα στην παραγωγή ειδήσεων. Αυτό σημαίνει ότι αναλαμβάνουν αυτόνομα την συλλογή, την επεξεργασία και την δημοσίευση των ειδήσεων χωρίς την παρέμβαση ή την καθοδήγηση επαγγελματιών δημοσιογράφων. Οι πολίτες ενεργούν ως αυτόνομοι δημοσιογράφοι, κάτι που τους επιτρέπει να αναδεικνύουν θέματα που ενδεχομένως να παραβλέπονται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και να παρουσιάζουν γεγονότα μέσα από τη δική τους οπτική. Αυτός ο τύπος δημοσιογραφίας υπογραμμίζει την ανεξαρτησία του πολίτη και τη δυνατότητά του να αναλάβει ενεργό ρόλο στην ενημέρωση.

Αντίθετα, στη «Συμμετοχική Δημοσιογραφία», η συμμετοχή των πολιτών είναι αποτέλεσμα συνεργασίας με επαγγελματίες δημοσιογράφους. Στην περίπτωση αυτή, οι πολίτες επεξεργάζονται τις πληροφορίες, παράγουν την είδηση, σχολιάζουν, δημοσιεύουν ή προτείνουν και επιλέγουν θέματα, όμως στην τελική αξιολόγηση και δημοσίευση της είδησης παρεμβαίνουν οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι. Σε αυτόν τον τύπο δημοσιογραφίας, εμφανίζονται οι πολίτες να συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή της είδησης όμως οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι διατηρούν τον κεντρικό ρόλο στην επεξεργασία και την παρουσίασή της.

Εκτός από αυτές τις δύο βασικές κατηγορίες, υπάρχουν και άλλες ενδιάμεσες μορφές δημοσιογραφίας που συνδυάζουν στοιχεία από τη Δημοσιογραφία των Πολιτών και τη Συμμετοχική Δημοσιογραφία. Οι δύο επιπλέον μορφές είναι η «Δημοσιογραφία του Κοινού» και η «Εναλλακτική Δημοσιογραφία».

1. Δημοσιογραφία του Κοινού: Στη «Δημοσιογραφία του Κοινού», οι πολίτες συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή ειδήσεων, αλλά η πληθώρα των δραστηριοτήτων τους ελέγχεται και αξιολογείται από επαγγελματίες δημοσιογράφους. Είναι μία μορφή δημοσιογραφίας περισσότερο δομημένη, αφού επιτρέπει στους επαγγελματίες δημοσιογράφους να διασφαλίσουν ότι οι πληροφορίες που έχουν συλλεχτεί είναι αξιόπιστες. Οι πολίτες

συμμετέχουν στην παραγωγή της είδησης, όμως οι πληροφορίες επεξεργάζονται και αξιολογούνται από τους επαγγελματίες του κλάδου.

2. Εναλλακτική Δημοσιογραφία: Στην «Εναλλακτική Δημοσιογραφία», οι πολίτες δρουν αυτόνομα και ανεξάρτητα από τους επαγγελματίες δημοσιογράφους. Αναλαμβάνουν πλήρως όλη τη διαδικασία για την παραγωγή της είδησης, από τη συλλογή και την επεξεργασία των πληροφοριών, μέχρι και την παραγωγή της, χωρίς να ελέγχονται από τους επαγγελματίες (Σιαπέρα και Δημητρακοπούλου, 2012).

2.5.2 Δημοσιογραφία των πολιτών

Η Δημοσιογραφία των πολιτών είναι ένας όρος που περιγράφει την εμπλοκή μη επαγγελματιών δημοσιογράφων στη διαδικασία δημιουργίας και διάδοσης των ειδήσεων και των πληροφοριών (Roberts, 2019) και έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις και αντιδράσεις, ιδιαίτερα στον δημοσιογραφικό κόσμο, καθώς επηρεάζει σημαντικά τις πρακτικές και τη λειτουργία του κλάδου. Ένα από τα κύρια επιχειρήματα υπέρ της Δημοσιογραφίας των πολιτών είναι η ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής. Οι πολίτες εκφράζουν τις απόψεις τους, αναδεικνύουν θέματα που δεν βρίσκονται πάντα στην παραδοσιακή ειδησεογραφική ατζέντα των δημοσιογραφικών οργανισμών και συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της ενημέρωσης. Με αυτόν τον τρόπο, ενδυναμώνονται οι πολίτες, διευκολύνεται ο πλουραλισμός των απόψεων και η πληροφόρηση δεν είναι μονοδιάστατη, καθώς η δημόσια σφαίρα εμπλουτίζεται με περισσότερες φωνές από διαφορετικές οπτικές γωνίες, στοιχείο καίριο σε μια υγιή δημοκρατία (Quandt, 2011).

Η ενεργός συμμετοχή των πολιτών και η ανάμιξή τους σε δημοσιογραφικές πράξεις δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην έκφραση γνώμης. Μέσω των κοινωνικών μέσων και των λειτουργιών των έξυπνων τηλεφώνων που ενσωματώνουν κάμερες και φωτογραφικές μηχανές οι πολίτες μπορούν να δημοσιεύουν τα γεγονότα σε πραγματικό χρόνο, να παρέχουν πληροφορίες από περιοχές στις οποίες οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι δεν έχουν άμεση πρόσβαση, και να καταγγέλλουν περιστατικά που διαφορετικά θα παρέμεναν αόρατα. Έτσι, αντί να παραμένουν παθητικοί θεατές των γεγονότων, μετατρέπονται σε ενεργούς πολίτες, οι οποίοι παρεμβαίνουν όταν θεωρούν ότι αυτό είναι απαραίτητο (Rosen, 1999).

Η Δημοσιογραφία των πολιτών λειτουργεί ως ένα μέσο γεφύρωσης του χάσματος που συχνά παρατηρείται μεταξύ των επαγγελματιών δημοσιογράφων και της κοινωνίας. Οι

δημοσιογράφοι, οι οποίοι αποτελούν συχνά μέρος μιας κοινωνικής και επαγγελματικής ελίτ, είναι πιθανό να βρίσκονται σε απόσταση από τις ανησυχίες, τις εμπειρίες και την καθημερινότητα των πολιτών στους οποίους απευθύνονται. Δημιουργείται έλλειμα ουσιαστικής επικοινωνίας και συναισθηματική απόσταση, η οποία περιορίζει την ικανότητά τους να παράγουν ειδήσεις που ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες και προσδοκίες της κοινωνίας. Υπό αυτό το πλαίσιο, η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία παραγωγής και διάδοσης των ειδήσεων έρχεται να καλύψει αυτό το κενό, επιτρέποντας την αμεσότερη και ουσιαστικότερη σύνδεση μεταξύ των επαγγελματιών του κλάδου και της κοινωνίας (Rosen, 1999).

Σύμφωνα με τον Allan (2009), η προσωπική συμμετοχή των πολιτών στη δημοσιογραφία είναι ζωτικής σημασίας για την Δημοκρατία. Στις περιπτώσεις που οι πολίτες εμπλέκονται ενεργά στη συλλογή, την επεξεργασία και την διάδοση των πληροφοριών, δημιουργείται μια ισχυρότερη συναισθηματική σύνδεση όχι μόνο μεταξύ των ίδιων και του γεγονότος που καταγράφουν, αλλά και μεταξύ του επαγγελματία δημοσιογράφου και του κοινού. Αυτό ενισχύει την αυθεντικότητα της ενημέρωσης και την αξιοπιστία του δημοσιογραφικού έργου, καθώς το γεγονός παρουσιάζεται μέσα από την οπτική γωνία αυτών που το βίωσαν άμεσα.

Επιπλέον, ένα από τα πιο θετικά στοιχεία της Δημοσιογραφίας των πολιτών είναι ότι παρέχει πρόσβαση σε πληροφορίες και γεγονότα που διαφορετικά θα ήταν δύσκολο να καλυφθούν από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Οι πολίτες, ως αυτόπτες μάρτυρες, συχνά βρίσκονται στην καρδιά των γεγονότων, ιδιαίτερα σε καταστάσεις κρίσης, όταν βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές ή σε εμπόλεμες ζώνες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όπου οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι είτε δεν μπορούν να βρίσκονται επί τόπου, είτε χρειάζονται χρόνο για να φτάσουν, η συμβολή των πολιτών είναι ανεκτίμητη. Οι πολίτες, με τη βοήθεια των σύγχρονων τεχνολογιών όπως τα smartphones και τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, μπορούν να μεταδίδουν εικόνες, βίντεο και πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο, δηλαδή ακριβώς τη στιγμή εκείνη που λαμβάνει χώρα το γεγονός, καλύπτοντας το κενό που αφήνουν οι επαγγελματίες του κλάδου (Allan, 2009). Αυτή η άμεση πρόσβαση στα γεγονότα, ειδικά σε περιόδους κρίσης, συμβάλλει όχι μόνο στη διαφάνεια της ενημέρωσης αλλά και στην αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με καταστάσεις που σε άλλη περίπτωση μπορεί να περνούσαν απαρατήρητες και να έμεναν στην αφάνεια.

2.5.3 Αντιρρήσεις σχετικά με τη Δημοσιογραφία των Πολιτών

Από μία άλλη σκοπιά, το φαινόμενο της Συμμετοχικής Δημοσιογραφίας συνοδεύεται και από προκλήσεις, αν και συχνά χαιρετίζεται ως μια θετική εξέλιξη για τη διεύρυνση της συμμετοχής των πολιτών στη δημόσια σφαίρα. Οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι έχουν εκφράσει ανησυχίες για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των πληροφοριών που προέρχονται από μη επαγγελματίες. Η αδυναμία άμεσης ή και γενικότερης διασταύρωσης γεγονότων και η ευκολία με την οποία διαδίδονται ψευδείς ειδήσεις μπορεί να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους επαγγελματίες δημοσιογράφους και τους δημοσιογραφικούς οργανισμούς. Μια από τις πιο σοβαρές επιπτώσεις αυτού του φαινομένου είναι η αίσθηση απειλής που βιώνουν οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι. Η αμφισβήτηση της αυθεντίας των επαγγελματιών του κλάδου και η δυνατότητα διάδοσης μη τεκμηριωμένων και πολλές φορές ψευδών πληροφοριών έχει προκαλέσει ανησυχίες για τις επιπτώσεις στη διαμόρφωση της δημόσιας σφαίρας και της συνοχής των κοινωνιών.

Σύμφωνα με τον Burns (2010), η Δημοσιογραφία των πολιτών συμβάλλει στην οικονομική κρίση που βιώνει ο δημοσιογραφικός κλάδος. Η ευρεία διάδοση του φαινομένου, όπου πολίτες με ελάχιστη ή καθόλου επαγγελματική κατάρτιση αναλαμβάνουν να καταγράψουν και να διαδώσουν ειδήσεις, υπονομεύει την αντίληψη της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα που απαιτεί υψηλή εξειδίκευση και εμπειρία. Πλέον, η ίδια η φύση της δημοσιογραφικής εργασίας αμφισβητείται, με αποτέλεσμα να θεωρείται από κάποιους ως εργασία ανάξια πληρωμής. Αυτό συμβαίνει διότι πολλοί ερασιτέχνες δημοσιογράφοι επιλέγουν να δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό με τους δικούς τους όρους, χωρίς τις οικονομικές απαιτήσεις ή τις προδιαγραφές που συνοδεύουν την επαγγελματική δημοσιογραφία. Η εξέλιξη αυτή έχει δημιουργήσει έντονες τριβές ανάμεσα σε επαγγελματίες και ερασιτέχνες και έναν ανταγωνισμό ο οποίος συχνά χαρακτηρίζεται και είναι αθέμιτος.

Οι πολίτες αξιοποιώντας τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης, μπορούν να παράγουν και να διανέμουν ειδήσεις χωρίς τα έξοδα ή τις υποχρεώσεις που συνοδεύουν τους επαγγελματίες δημοσιογράφους (Özkeşeci, 2019). Δεν δεσμεύονται να τηρούν την δημοσιογραφική δεοντολογία και δεν έχουν την επιθυμία ή την δυνατότητα να διασταυρώνουν τα γεγονότα. Σύμφωνα με τον Quandt (2011), ορισμένοι οργανισμοί επιλέγουν να μειώσουν το προσωπικό τους, περιορίζοντας τη στελέχωσή τους από επαγγελματίες δημοσιογράφους. Αντ' αυτού, βασίζονται σε περιεχόμενο που παράγουν πολίτες ή ερασιτέχνες δημοσιογράφοι, το οποίο μπορεί να αποκτηθεί με μηδενικό ή με ελάχιστο κόστος.

Αυτή η πρακτική, όμως, εγείρει σοβαρές ανησυχίες για τη βιωσιμότητα της επαγγελματικής δημοσιογραφίας. Όταν οι ειδήσεις παράγονται και διαδίδονται κυρίως από πολίτες, χωρίς τη μεσολάβηση επαγγελματιών που να διασφαλίζουν την ποιότητα, την ακρίβεια και την αντικειμενικότητα του περιεχομένου, υπάρχει ο κίνδυνος υποβάθμισης της συνολικής ποιότητας της ενημέρωσης. Επιπλέον, η μείωση της οικονομικής υποστήριξης προς την επαγγελματική δημοσιογραφία ενδέχεται να οδηγήσει στη σταδιακή εξαφάνιση του δημοσιογραφικού κλάδου, αφήνοντας ένα σημαντικό κενό στην ενημέρωση των πολιτών .

Ένα από τα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με τη Δημοσιογραφία των Πολιτών είναι το εάν μπορεί να συνεισφέρει στην ενίσχυση της Δημοκρατίας. Παρά την ευρεία αποδοχή της ως μέσο που προάγει την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες για το αν αυτό συμβαίνει στην πράξη. Σύμφωνα με τον Rosen (1999), η ιδέα ότι η Δημοσιογραφία των Πολιτών ενισχύει τη Δημοκρατία βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην υπόθεση ότι η ενεργός συμμετοχή των πολιτών οδηγεί σε καλύτερη ενημέρωση και στη διεύρυνση του δημόσιου διαλόγου. Ωστόσο, αυτή η υπόθεση αμφισβητείται όταν οι πολίτες που συμμετέχουν σε δημοσιογραφικές δράσεις δεν διαθέτουν επαρκή πληροφόρηση ή ακόμα περισσότερο τις δεξιότητες ή την εμπειρία για να επεξεργαστούν τις πληροφορίες και να παρουσιάσουν την είδηση. Υποστηρίζεται λοιπόν πως η ανεπάρκεια της πληροφόρησής τους και το έλλειμα κατανόησης που μπορεί να προκύψει από αυτήν, καθιστά δύσκολη την συμβολή τους στην ενίσχυση της Δημοκρατίας. Πολλοί ερασιτέχνες δημοσιογράφοι δεν έχουν ως κύριο στόχο τους να συμβάλλουν στην ενίσχυση της δημοκρατικής λειτουργίας της κοινωνίας, αλλά δραστηριοποιούνται στο χώρο αυτό για προσωπικούς ή ψυχαγωγικούς και άλλους λόγους. Αυτό σημαίνει ότι πολλές φορές η πληροφορία που παρέχουν είναι αποσπασματική, μονομερής ή ακόμα και ανακριβής, κάτι που μπορεί να παραπλανήσει τους πολίτες αντί να τους ενημερώσει έγκυρα και αξιόπιστα (Rosen,1999).

Επιπλέον, στη σύγχρονη εποχή, όπου ο πλουραλισμός των πληροφοριών είναι τεράστιος και η ροή ειδήσεων αδιάκοπη, υπάρχει ο κίνδυνος η ανεξέλεγκτη διάδοση των πληροφοριών να οδηγήσει σε χαοτικές καταστάσεις. Όπως επισημαίνει ο Quandt (2011), χωρίς την κατάλληλη οργάνωση, την επεξεργασία και την αξιολόγηση των πληροφοριών, η υπερπληθώρα δεδομένων μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στους πολίτες. Αντί να ενισχυθεί η Δημοκρατία, υπάρχει ο κίνδυνος οι πολίτες να παραπληροφορηθούν ή να οδηγηθούν σε λανθασμένα συμπεράσματα, ειδικά όταν η ποιότητα της πληροφόρησης δεν διασφαλίζεται.

Η επαγγελματική δημοσιογραφία έρχεται να καλύψει αυτό το κενό, καθώς λειτουργεί ως ένα αναπόσπαστο μέρος τους οικοσυστήματος της ενημέρωσης, διαθέτοντας τις δεξιότητες, τα εργαλεία και τις μεθόδους που απαιτούνται για την αξιολόγηση και την αξιόπιστη παρουσίαση των γεγονότων. Σε αυτό το πλαίσιο, η επαγγελματική δημοσιογραφία εξακολουθεί να αποτελεί αναπόσπαστο πυλώνα της Δημοκρατίας, μειώνοντας τον κίνδυνο της παραπληροφόρησης και διασφαλίζοντας τη διαφάνεια και την αξιοπιστία στη δημόσια σφαίρα.

Παρά τις προκλήσεις, η Δημοσιογραφία των πολιτών αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του σύγχρονου οικοσυστήματος της ενημέρωσης, ενδυναμώνοντας τους πολίτες και εμπλουτίζοντας τη δημόσια σφαίρα με περισσότερες φωνές και οπτικές.

2.6 Οι τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης

2.6.1 Ορισμός της τεχνητής νοημοσύνης

Η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI) αναφέρεται στην προσπάθεια αναπαραγωγής των νοητικών ικανοτήτων των ανθρώπων σε υπολογιστικά συστήματα. Παρά τις διαφορετικές απόψεις για τον ακριβή ορισμό της, υπάρχει ευρύτερη συναίνεση ότι η AI αφορά την αναπαραγωγή της ανθρώπινης νοημοσύνης, με στόχο την εκτέλεση καθορισμένων γνωστικών λειτουργιών, όπως η μάθηση, η σκέψη, η επίλυση προβλημάτων και η λήψη αποφάσεων από υπολογιστικά συστήματα (Wang, 2008). Ο όρος τεχνητή νοημοσύνη υποδηλώνει την φιλοδοξία των ανθρώπων για τη δημιουργία μηχανών ικανών να εκτελούν εργασίες που απαιτούν την ανθρώπινη νοημοσύνη. Τα τελευταία χρόνια με την μεγάλη ανάπτυξη της τεχνολογικής προόδου και την ανάπτυξη νέων αλγορίθμων οι τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης έχουν αναπτυχθεί ραγδαία, παρά το γεγονός πως η τεχνητή νοημοσύνη εμφανίστηκε πριν από περισσότερα από 50 χρόνια (Hassani et al., 2020). Σήμερα, η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην ψηφιακή μεταμόρφωση της κοινωνίας και εν συνεχεία να επηρεάσει την καθημερινότητα των πολιτών. Η τεχνητή νοημοσύνη χρησιμοποιείται πλέον όχι μόνο για να παράξει ανθρώπινη εργασία, αλλά μπορεί ακόμα και να αναλύσει δεδομένα και να συνδράμει με αυτόν τον τρόπο στη λήψη αποφάσεων. Έχει ήδη εφαρμογές στην υγεία, στην βιομηχανία, στις επιχειρήσεις, στην ανάλυση δεδομένων, στην σύνταξη κειμένων ή στην επεξεργασία και δημιουργία βίντεο και φωτογραφιών κ.α. (Hristov, 2016).

Η χρήση τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης παρέχει τα εργαλεία για να ενισχύσει την αποδοτικότητα στον κλάδο της δημοσιογραφίας (Oksymets, 2024), όμως φέρνει ταυτόχρονα

στο προσκήνιο προκλήσεις και ηθικά διλήμματα που απαιτούν την δέουσα προσοχή (Verma, 2024), όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο, αλλά και σε πανευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

2.6.2 Θετικά της χρήσης των τεχνολογιών της τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία

Με την ταχεία πρόοδο των τεχνολογιών, η ΑΙ έχει καταφέρει να αλλάξει δραστικά τον τρόπο με τον οποίο οι δημοσιογράφοι συλλέγουν, αναλύουν και παρουσιάζουν τις ειδήσεις. Τα οφέλη από τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία εντοπίζονται κυρίως στην αύξηση της αποδοτικότητας, στην ταχύτερη και ακριβέστερη ανάλυση των δεδομένων και την ενίσχυση της παραγωγής περιεχομένου, ανοίγοντας νέες προοπτικές στον κλάδο της δημοσιογραφίας.

Η χρήση τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης προσφέρει δυνατότητες που μπορούν να την καταστήσουν σημαντικό σύμμαχο στην εξέλιξη του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Ένα από τα πιο σημαντικά οφέλη της τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία είναι η ικανότητά της να αυτοματοποιεί επαναλαμβανόμενα καθήκοντα των δημοσιογράφων, όπως η συλλογή και η κατηγοριοποίηση των δεδομένων. Ιδιαίτερα όταν οι πληροφορίες προέρχονται από πολλές διαφορετικές πηγές, η διαδικασία συλλογής και κατηγοριοποίησης τους, μπορεί να γίνει χρονοβόρα. Στη σύγχρονη δημοσιογραφία, όπου η έλλειψη χρόνου αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των δημοσιογράφων, η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να εξοικονομήσει πολύτιμο χρόνο, επιτρέποντας στους επαγγελματίες του κλάδου να επικεντρωθούν σε άλλες εργασίες τους. Επιπλέον, η δυνατότητα επεξεργασίας και ανάλυσης δεδομένων με ταχύτητα και ακρίβεια είναι ζωτικής σημασίας ιδίως όταν οι δημοσιογράφοι καλούνται να επεξεργαστούν τεράστιους όγκους πληροφοριών και κυρίως όταν προσπαθούν να ανιχνεύσουν σε αυτούς κρυμμένα μοτίβα ή τάσεις. Ένα ακόμη σημαντικό όφελος της χρήσης τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία αφορά τη δημιουργία περιεχομένου. Η τεχνητή νοημοσύνη έχει την ικανότητα να παράγει αυτόματα κείμενα από τα δεδομένα που συλλέγει ο δημοσιογράφος, επιταχύνοντας έτσι τη διαδικασία παραγωγής ειδήσεων (Verma, 2024).

2.6.3 Αρνητικά χρήσης τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία

Η τεχνητή νοημοσύνη προσφέρει σημαντικές δυνατότητες και εισαγάγει σημαντικά οφέλη στη δημοσιογραφία, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, ταυτόχρονα όμως συμπαρασύρει προβληματισμούς, ηθικά διλήμματα και προκλήσεις που απασχολούν τον δημοσιογραφικό

κλάδο και την κοινωνία. Αυτές περιλαμβάνουν ηθικά διλήμματα, τον κίνδυνο απώλειας θέσεων εργασίας και τον κίνδυνο παραπληροφόρησης των πολιτών.

Ένα από τα ηθικά διλήμματα που παρουσιάζονται με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία είναι η ενίσχυση προκαταλήψεων και η έλλειψη διαφάνειας που μπορεί να προκύψει από καθαυτή τη χρήση των αλγορίθμων της τεχνητής νοημοσύνης όταν χρησιμοποιείται στην επιλογή και στην ιεράρχηση των ειδήσεων. Οι αλγόριθμοι δύναται να ενισχύουν τις προκαταλήψεις λόγω της ενσωμάτωσής τους στα δεδομένα εκπαίδευσής τους και με αυτόν τον τρόπο να θίγεται η αμεροληψία που πρέπει να ακολουθεί τις δημοσιογραφικές πράξεις. Έπειτα ζητήματα αξιοπιστίας, αλλά και έλλειψης εμπιστοσύνης μπορεί να προκύψουν λόγω της άγνοιας πλέον των πολιτών για το ποια είδηση είναι αυθεντική, είναι δηλαδή εξ ολοκλήρου απόρροια του δημοσιογραφικού έργου (Verma, 2024).

Ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα που αντιμετωπίζει ο δημοσιογραφικός κλάδος με την ευρεία χρήση των εφαρμογών της τεχνητής νοημοσύνης είναι η απώλεια θέσεων εργασίας στη δημοσιογραφία (Ali & Hassoun, 2019). Η αντικατάσταση του ανθρώπου από μηχανές ήταν και παραμένει ένας διαρκής φόβος των κοινωνιών. Πλέον με την ταχεία πρόοδο της τεχνητής νοημοσύνης, που την έχει καταστήσει εύχρηστη και άμεσα προσβάσιμη, επανέρχεται στο προσκήνιο και απειλεί όχι μόνο τη βιωσιμότητα του κλάδου, αλλά και σε φιλοσοφικό επίπεδο την αξία των ανθρώπινων δημοσιογραφικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Μία ακόμη πρόκληση που φέρνει η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης είναι οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την παραγωγή των deepfakes. Η λέξη προέρχεται από το deep learning (βαθιά μάθηση) και fake (ψεύτικο) και αποτελεί εξ' ολοκλήρου προϊόν τεχνητής νοημοσύνης, τόσο ρεαλιστικό που είναι εξαιρετικά δύσκολο στο ανθρώπινο μάτι να εντοπίσει ότι δεν είναι αυθεντικό (Mirsky, Y. & Lee, 2021). Είναι εμφανές λοιπόν ο κίνδυνος να ενισχυθεί η παραπληροφόρηση και ψευδείς ειδήσεις να εξαπλωθούν.

Ένας ακόμα προβληματισμός όσον αφορά την χρήση της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης είναι η δημιουργία "echo chambers" σε περιπτώσεις που η παραγωγή των ειδήσεων εξαρτάται από αυτήν. Οι αλγόριθμοι της τεχνητής νοημοσύνης προβάλλουν προσωποποιημένο περιεχόμενο που ευθυγραμμίζεται με τις υπάρχουσες πεποιθήσεις και προτιμήσεις του χρήστη, περιορίζοντας την έκθεση του σε διαφορετικές απόψεις (Jeon et al., 2024) και συμβάλλουν στην ενίσχυση προκαταλήψεων και στερεοτύπων. Αυτό το φαινόμενο υπονομεύει τη δυνατότητα των πολιτών να αποκτήσουν μια σφαιρική και εικόνα των γεγονότων, διαιωνίζει

την πόλωση και περιορίζει τη δημόσια συζήτηση (Guess et al., 2018). Συνεπώς, η ανεξέλεγκτη χρήση τέτοιων τεχνολογιών μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την πολυφωνία, την κριτική σκέψη και την κοινωνική συνοχή, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη για διαφανείς και ηθικές πρακτικές στη σχεδίαση και εφαρμογή αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης.

Οι τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης αδιαμφισβήτητα αναπτύσσονται ραγδαία, όμως είναι και απαραίτητος ο ρόλος του δημοσιογράφου. Ο σαρκασμός, οι αποχρώσεις της γλώσσας ή τα συμφραζόμενα δεν αναγνωρίζονται πάντα από τις εφαρμογές με αποτέλεσμα να εξάγονται λάθος συμπεράσματα ή να ερμηνεύονται ανακριβώς τα γεγονότα (Verma, 2024).

2.6.4 Το νέο οικοσύστημα της ενημέρωσης: Η Δημοσιογραφία στον κόσμο των Ψηφιακών Μέσων

Στην ψηφιακή εποχή, η δημοσιογραφία βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι σημαντικών τεχνολογικών εξελίξεων και καλείται να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της μέσα σε ένα περιβάλλον ταχύτατων τεχνολογικών αλλαγών και προκλήσεων που αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα του νέου οικοσυστήματος που έχει δημιουργηθεί.

Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενώ έχουν διευκολύνει την άμεση διάδοση των πληροφοριών και τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία της ενημέρωσης, θέτουν νέα ζητήματα σχετικά με την ακρίβεια, την αξιοπιστία και την ποιότητα του περιεχομένου εντείνοντας κινδύνους όπως η παραπληροφόρηση και η απώλεια της εμπιστοσύνης.

Η δημοσιογραφία των πολιτών και η ενεργός συμμετοχή των χρηστών στη δημιουργία και στη διανομή πληροφοριών ενώ εμπλουτίζουν το δημοσιογραφικό τοπίο, εγείρουν ζητήματα αξιοπιστίας και αυθεντικότητας των ειδήσεων και ζητήματα που σχετίζονται με τη διατήρηση των επαγγελματικών πρακτικών των δημοσιογράφων, ενώ η υιοθέτηση τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης φέρνει στο προσκήνιο ερωτήματα σχετικά με τη διαφάνεια, τον ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα και τη δεοντολογία. Ταυτόχρονα, η υβριδικότητα και η σύγκλιση των μέσων δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου τα παραδοσιακά όρια μεταξύ διαφορετικών μέσων καθίστανται δυσδιάκριτα και οδηγούν σε νέες μορφές επικοινωνίας.

Αυτό το περιβάλλον απαιτεί από τη δημοσιογραφία να επανεξετάσει όχι μόνο τις πρακτικές της, αλλά και τις αξίες της. Η τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας καθίσταται επιτακτική ανάγκη για μια πιο ευέλικτη, αλλά και ηθικά σταθερή προσέγγιση στην δημιουργία και επικοινωνία των ειδήσεων στους πολίτες.

3. Η Δημοσιογραφική Δεοντολογία ως κατευθυντήρια αρχή στην επαγγελματική δραστηριότητα του δημοσιογράφου

Το επάγγελμα του δημοσιογράφου θεωρείται ως ένας από τους βασικούς πυλώνες της δημοκρατίας που αναλαμβάνει την ευθύνη να ενημερώνει τους πολίτες για κρίσιμα ζητήματα και έχει ως βασική αποστολή να ασκεί έλεγχο στην εξουσία. Ωστόσο, η μετάβαση στην σημερινή ψηφιακή εποχή έχει επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του. Σήμερα ο δημοσιογράφος δεν περιορίζεται στην παραδοσιακή του λειτουργία, δηλαδή αυτήν της ενημέρωσης με τη συγκέντρωση και τη μετάδοση των πληροφοριών, αλλά επιπροσθέτως η ταυτότητά του καθορίζεται και από την ικανότητά του να προσαρμόζεται και να εκτελεί το έργο του μέσα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και πολυμεσικό περιβάλλον (Glowacki, 2015).

Παρά τις συνεχείς αλλαγές ο δημοσιογράφος πρέπει να πορεύεται στον επαγγελματικό του βίο ενεργώντας δεσμευόμενος από τις βασικές αρχές ηθικής όπως η δικαιοσύνη, ο σεβασμός της αξιοπρέπειας των ανθρώπων και η αμεροληψία, και να εναρμονίζεται με τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Έχει δικαιώματα, υποχρεώσεις και οφείλει να τηρεί ορισμένους κανόνες, εν αρχή επειδή ως φυσικό πρόσωπο δεσμεύεται στην τήρηση γενικών ηθικών αρχών (όπως η αλήθεια και την ελαχιστοποίηση της βλάβης), ενώ ως επαγγελματίας έχει την ευθύνη του ελέγχου της εξουσίας, καθώς μπορεί να διαμορφώσει την πολιτική ατζέντα και δύναται να επηρεάσει τη δημόσια γνώμη (Ward, 2019). Καλείται να αυτοδεσμεύεται από ευρύτερους ηθικούς κώδικες, οι οποίοι αντικατοπτρίζουν μία μορφή κοινωνικής ηθικής και προτύπων που διαμορφώνεται από την εκάστοτε κοινωνική και πολιτιστική κουλτούρα και από αρχές και ιδεώδη του δημοσιογραφικού επαγγέλματος που συγκεντρώνονται υπό τη μορφή κωδίκων στους Κώδικες Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας (Wilkins, Brennen, 2004).

3.1 Η φύση των κανόνων δημοσιογραφικής δεοντολογίας και οι σχέσεις τους με το δίκαιο.

Η δημοσιογραφική δεοντολογία αποτελείται από ένα σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν την επαγγελματική συμπεριφορά των δημοσιογράφων. Οριοθετεί τα δικαιώματα και τις

υποχρεώσεις τους και ορίζει τις σχέσεις μεταξύ τους αλλά και τις σχέσεις μεταξύ των δημοσιογράφων και των πολιτών.

Η κωδικοποίηση αυτών των κανόνων γίνεται από τις ίδιες τις δημοσιογραφικές ενώσεις, στις οποίες οι δημοσιογράφοι δεν προσχωρούν αναγκαστικά, αλλά οικειοθελώς, όμως δεσμεύονται και υποχρεούνται στην πιστή τήρησή τους. Διακρίνεται λοιπόν το παράδοξο πως ενώ οι κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας δημιουργούνται από επαγγελματικές ενώσεις, αποκτούν τον χαρακτήρα των πηγών δικαίου και δεσμεύουν με αυτόν τον τρόπο τους επαγγελματίες του κλάδου. Το ελληνικό δικαϊκό σύστημα που ορίζει πως τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των Ελλήνων πολιτών απορρέουν από το Σύνταγμα και τους νόμους του κράτους, δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση του δημοσιογραφικού κλάδου. Αντιθέτως οι επαγγελματικές ενώσεις αυτορυθμίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών τους, χωρίς να παρεμβάλλεται η νομοπαραγωγική διαδικασία της πολιτείας ή οποία έχει περιορισμένες δυνατότητες παρέμβασης και λιγοστούς δικαιικούς κανόνες που ρυθμίζουν την επαγγελματική συμπεριφορά των δημοσιογράφων, όπως η καθοριστικής σημασίας κατοχύρωση της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου, που κωδικοποιούνται στο άρθρο 14 του Συντάγματος (Δελιγιάννη, 2004).

3.2 Οι Δημοσιογραφικές Ενώσεις στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα οι δημοσιογραφικές Ενώσεις που εκπροσωπούν τους επαγγελματίες του κλάδου και ρυθμίζουν την συμπεριφορά τους είναι πολυάριθμες. Δεν υπάρχει μια κεντρική ή μοναδική ένωση για όλους τους επαγγελματίες του κλάδου, αλλά χωρίζονται συνήθως ανά γεωγραφικό διαμέρισμα εκπροσωπώντας τους δημοσιογράφους που δραστηριοποιούνται σε αυτό. Οι κυριότερες Δημοσιογραφικές Ενώσεις είναι πέντε, με την ΠΟΕΣΥ να λειτουργεί ως συντονιστικό όργανο και είναι:

1. ΕΣΗΕΑ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών) – Η ΕΣΗΕΑ είναι η μεγαλύτερη και η πιο ευρέως διαδεδομένη δημοσιογραφική ένωση, που εκπροσωπεί δημοσιογράφους στην Αθήνα και την Αττική.
2. ΕΣΗΕΜ-Θ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης) – Η ΕΣΗΕΜ-Θ είναι η αρχαιότερη δημοσιογραφική ένωση και εκπροσωπεί δημοσιογράφους που εργάζονται επαγγελματικά στη διαχείριση και παραγωγή δημοσιογραφικού και ενημερωτικού

περιεχομένου σε ΜΜΕ (έντυπο, ραδιοτηλεοπτικό, διαδικτυακό ή οποιασδήποτε άλλης πλατφόρμας), σε γραφείο Τύπου και Επικοινωνίας ή σε οποιοδήποτε φορέα ή σχήμα που βεβαιωμένα παράγει ενημερωτικό περιεχόμενο και δραστηριοποιείται στη Μακεδονία-Θράκη.

3. ΕΣΠΗΤ (Ένωση Συντακτών Περιοδικού και Ηλεκτρονικού Τύπου) – Η ΕΣΠΗΤ εκπροσωπεί όσους δημοσιογράφους εργάζονται σε περιοδικά, μη ημερήσιες εφημερίδες και περιοδικές εκπομπές, σε ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης (όπως η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, καθώς και πύλες ενημέρωσης), με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

4. ΕΣΗΕΠΗΝ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου, Ηπείρου και Νήσων). Η ΕΣΗΕΠΗΝ είναι το επαγγελματικό σωματείο των εμμίσθων δημοσιογράφων που εργάζονται και κατοικούν στα γεωγραφικά διαμερίσματα της Πελοποννήσου, της Ηπείρου και των ελληνικών νήσων.

5. ΕΣΗΕΘΣτΕΕ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδος και Ευβοίας). Η ΕΣΗΕΘΣτΕΕ συγκεντρώνει τους συντάκτες που παρέχουν συνεχή και έμμισθη εξαρτημένη εργασία σε ημερήσια και εβδομαδιαία εφημερίδα και νομίμως λειτουργούντα ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό ή οργανωμένα γραφεία ανταποκρίσεων εφημερίδων και ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών, γραφείων τύπου (ΝΠΔΔ και συνδικαλιστικών οργανώσεων για τα οποία προβλέπονται οργανικές θέσεις δημοσιογράφων), καθώς και ειδησεογραφικών ιστοσελίδων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή ευθύνης της Ένωσης.

6. ΠΟΕΣΥ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ενώσεων Συντακτών) – Η ΠΟΕΣΥ είναι η ομοσπονδία που περιλαμβάνει τις παραπάνω ενώσεις και συντονίζει τις δράσεις τους σε εθνικό επίπεδο. Έχει ως στόχο τον συντονισμό της δράσης των ενώσεων συντακτών μελών της και την από κοινού αντιμετώπιση των θεμάτων του κλάδου, συμβάλλοντας αποτελεσματικά στις διεκδικήσεις των εργαζομένων στα ΜΜΕ.

Οι παραπάνω Ενώσεις δεν είναι οι μοναδικές. Υπάρχουν και άλλες που αφορούν και ρυθμίζουν τον επαγγελματικό βίο δημοσιογράφων που δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένο είδος δημοσιογραφίας. Ένα παράδειγμα αυτού είναι ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αθλητικού Τύπου (Π.Σ.Α.Τ.) στον οποίο προσχωρούν όσοι ασχολούνται με την αθλητική δημοσιογραφία. Υπάρχουν βέβαια και άλλες Ενώσεις που δεν είναι τόσο πολυάριθμες όπως η Ένωση Συντακτών Επαρχιακού Τύπου (Ε.Σ.Ε.Τ.), στην οποία προσχωρούν δημοσιογράφοι κάθε είδους Μέσων Ενημέρωσης (εφημερίδες, έντυπα, ηλεκτρονικά, ψηφιακά κ.α.) με έδρα την

ελληνική επικράτεια εκτός του Δήμου Αθηνών τα οποία έχουν ειδησεογραφικό, ενημερωτικό, οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό, αθλητικό και ψυχαγωγικό περιεχόμενο ή συνδυασμό κάποιων ή όλων των παραπάνω.

3.3 Βασικές Αρχές Δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος

Οι κώδικες δεοντολογίας όπως είναι αναμενόμενο δεν είναι διατυπωμένοι όμοια σε κάθε Ένωση, αλλά ενυπάρχουν διαφορές. Παρά ταύτα παρουσιάζουν ομοιότητα ως προς τις βασικές αρχές στις οποίες αναφέρονται. Μερικές από τις πιο βασικές αρχές που έχουν συμπεριληφθεί στους Κώδικες Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας των Ενώσεων αναφέρονται παρακάτω και είναι οι ακόλουθες:

1. Αλήθεια των γεγονότων που παρουσιάζονται στους πολίτες
2. Διαφύλαξη της ιδιωτικότητας των ανθρώπων
3. Ελευθερία της έκφρασης
4. Απαγόρευση δωροδοκίας
5. Απαγόρευση διακρίσεων φυλετικών, σεξουαλικών, θρησκευτικών κ.α.)

Στην ελληνική επικράτεια ο βασικότερος και σημαντικότερος Κώδικας Δεοντολογίας, ψηφίστηκε ομόφωνα το 1998, διέπει τις Ενώσεις-μέλη της ΠΟΕΣΥ και υιοθετήθηκε από όλα τα μέλη της: την ΕΣΗΕΑ, την ΕΣΗΕΜ-Θ, την ΕΣΗΕΘΣτΕΕ, την ΕΣΗΕΠΗΝ και την ΕΣΠΗΤ.

Όπως αναφέρει στο προοίμιό του έχει ως στόχο:

- Να επαναβεβαιώσει και διασφαλίσει τον κοινωνικό ρόλο του δημοσιογράφου στις νέες συνθήκες, που διαμορφώνουν ο γιγαντισμός, το ολιγοπώλιο στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, η αυξημένη εμβέλεια και επιρροή των Μ.Μ.Ε. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας.
- Να αποθαρρύνει και να αντιστέκεται σε κάθε απόπειρα κρατικού ή άλλου επηρεασμού με τον αυτοκαθορισμό κανόνων υπεύθυνης επαγγελματικής λειτουργίας.
- Να κατοχυρώσει την ελευθερία της πληροφόρησης και της έκφρασης, την αυτονομία και αξιοπρέπεια του δημοσιογράφου και να θωρακίσει την ελευθεροτυπία έπ' αγαθώ της δημοκρατίας και της κοινωνίας.

Η δημοσιογραφική δεοντολογία ως θεμέλιος λίθος της υπεύθυνης και έγκυρης ενημέρωσης, καθορίζει τις βασικές αρχές και τις ηθικές υποχρεώσεις των δημοσιογράφων απέναντι στην

κοινωνία, τους πολίτες και τον ίδιο τους τον εαυτό. Κεντρικός πυλώνας αυτής της δεοντολογίας είναι η δέσμευση για την αποκάλυψη της αλήθειας όπως παρουσιάζεται στο άρθρο 1 εδ.α που αναφέρει ότι ο δημοσιογράφος δεσμεύεται να θεωρεί πρώτιστο καθήκον του προς την κοινωνία και τον εαυτό του τη δημοσιοποίηση όλης της αλήθειας και να θεωρεί προσβολή για την κοινωνία και πράξη μειωτική για τον εαυτό του τη διαστρέβλωση, την απόκρυψη την αλλοίωση ή την πλαστογράφηση των πραγματικών περιστατικών (άρθρο 1 εδ.β). Οφείλει επιπλέον να ερευνά προκαταβολικά, με αίσθημα ευθύνης και με επίγνωση των συνεπειών, την ακρίβεια της πληροφορίας ή της είδησης που πρόκειται να μεταδώσει (άρθρο 1 εδ. ε) και να επανορθώνει χωρίς χρονοτριβή, με ανάλογη παρουσίαση και ενδεδειγμένο τονισμό, ανακριβείς πληροφορίες και ψευδείς ισχυρισμούς, που προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη του πολίτη και του ανθρώπου και να δημοσιεύει ή να μεταδίδει την αντίθετη άποψη, χωρίς, αναγκαστικά, ανταπάντηση, η οποία θα τον έθετε σε προνομιακή θέση έναντι του θιγομένου (άρθρο 1 εδ. στ).

Παράλληλα, οι δημοσιογράφοι οφείλουν να σέβονται την ιδιωτικότητα των ανθρώπων, εξισορροπώντας το δικαίωμα της πληροφόρησης με την προστασία της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας του ατόμου. Στο άρθρο 2 εδ.β αναφέρεται πως ο δημοσιογράφος οφείλει να σέβεται την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου και του πολίτη. Μόνο όταν το επιτάσσει το δικαίωμα της πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιεί, πάντοτε με τρόπο υπεύθυνο, στοιχεία από την ιδιωτική ζωή προσώπων που ασκούν δημόσιο λειτουργήμα ή έχουν στην κοινωνία ιδιαίτερη θέση και ισχύ και υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο.

Επιπλέον, ενθαρρύνεται η συλλογή πληροφοριών με θεμιτές μεθόδους, η αναφορά των πηγών, καθώς και η απόρριψη κάθε μορφής λογοκλοπής. Οφείλει να συλλέγει και να διασταυρώνει τις πληροφορίες του και να εξασφαλίζει την τεκμηρίωσή τους (έγγραφα, φωτογραφίες, κασέτες, τηλεοπτικές εικόνες) με δημοσιογραφικά θεμιτές μεθόδους, γνωστοποιώντας πάντοτε τη δημοσιογραφική του ιδιότητα (άρθρο 2 εδ.η). Έχει χρέος να μνημονεύει την πηγή των πληροφοριών, που έχουν ήδη δημοσιευθεί ή μεταδοθεί (άρθρο 6 εδ.δ), να θεωρεί σοβαρότατη αντιεπαγγελματική πράξη κάθε λογοκλοπή (άρθρο 6 εδ.β), να μην οικειοποιείται την εργασία συναδέλφων του και να αναφέρει πάντοτε το όνομα του συντάκτη, του οποίου χρησιμοποιεί κείμενα ή αποσπάσματα κειμένων (άρθρο 6 εδ. γ).

Οι δημοσιογράφοι καλούνται επίσης να υπερασπίζονται την ανεξαρτησία τους και να αντιστέκονται στις πιέσεις των ιδιοκτητών των Μ.Μ.Ε. Οφείλουν να αποκρούουν και να

καταγγέλλουν τις εκδηλώσεις κρατικού αυταρχισμού και τις αυθαιρεσίες των ιδιοκτητών των Μ.Μ.Ε. και ιδιαίτερα των ολιγοπωλίων (άρθρο 3 εδ.β) και να υπερασπίζονται τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία στον εργασιακό χώρο τους και να αρνούνται την εκτέλεση έργου, που έρχεται σε σύγκρουση με τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας (άρθρο 3 εδ. γ).

3.4 Οι προκλήσεις που φέρνουν οι νέες τεχνολογίες στις δημοσιογραφική δεοντολογία

Η σημερινή εποχή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μία εποχή επικοινωνιακής επανάστασης και ως αποτέλεσμα αυτού θα ήταν αναμενόμενο οι πολίτες να ήταν καλύτερα πληροφορημένοι. Οι πληροφορίες διαδίδονται γρήγορα και ρέουν προς όλες τις κατευθύνσεις, καθώς οι νέες τεχνολογίες καθιστούν την πρόσβαση σε αυτές άμεση στο ευρύ κοινό.

Οι προκλήσεις στην δημοσιογραφία έχουν ήδη επέλθει και μελετώνται συνεχώς σε ένα περιβάλλον που είναι διαρκώς μεταβαλλόμενο. Η δημοσιογραφική δεοντολογία που δεσμεύει τους επαγγελματίες του κλάδου εμφανίζεται αντιμέτωπη με προκλήσεις, καθώς οι δημοσιογράφοι μεταβάλλουν τις πρακτικές του επαγγέλματός τους και ο επαγγελματικός τους βίος αναπροσαρμόζεται διαρκώς.

3.4.1 Δημοσιογραφική ηθική και τεχνολογία: Ένα συνεχές δίλημμα

Οι αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, όπως παρατηρούνται στην σύγχρονη δημοσιογραφία της ψηφιακής εποχής βρίσκονται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι, όπου η ταχύτητα της τεχνολογικής εξέλιξης, σε συνδυασμό με τις αυξημένες εμπορικές πιέσεις, θέτουν υπό αμφισβήτηση τη βασική αποστολή των δημοσιογράφων που είναι η ακριβής και αξιόπιστη πληροφόρηση των πολιτών. Η ευκολία της γρήγορης διάδοσης των πληροφοριών μέσω των ψηφιακών πλατφορμών έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις, καθώς η διάκριση μεταξύ πραγματικών γεγονότων, απόψεων ή σχολίων έχει γίνει ολοένα και πιο δυσδιάκριτη. Οι βασικές δημοσιογραφικές αρχές που συνοδεύουν τις δημοσιογραφικές πρακτικές αμφισβητούνται και ταυτόχρονα οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι αδυνατούν, αμελούν ή αδιαφορούν να διαχωρίσουν τα γεγονότα από τις προσωπικές τους απόψεις.

Η ενημέρωση εμπορευματοποιείται και μία νέα κουλτούρα αναδύεται που επικεντρώνεται συχνά στη διασκέδαση και την πρόκληση συναισθημάτων στο κοινό, εις βάρος της ουσιαστικής και υπεύθυνης ενημέρωσης. Τα περισσότερα ψηφιακά μέσα επικεντρώνονται σε σχόλια, φήμες και γνώμες, παρά σε πρωτογενή δημοσιογραφία και οι επαγγελματίες και οι ειδησεογραφικοί φορείς ανταγωνίζονται για την προσοχή του κοινού. Αν συνδυαστούν αυτά με την εξάρτηση των φορέων την ενημέρωσης με την διαφήμιση, η δημοσιογραφία έχει οδηγηθεί σε μια εποχή που ασχολείται με εφήμερα θέματα αντί να ενημερώνει και προσπαθεί να προκαλεί έντονα συναισθήματα στους ανθρώπους όπως συγκίνηση, ή θυμό, κατατάσσοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον επαγγελματικό κλάδο σε έναν χώρο ψυχαγωγίας παρά σε έναν καθρέφτη της πραγματικότητας (Turner, 2018).

3.4.2 Η αναζήτηση της αλήθειας ως θεμέλιο της ορθής ενημέρωσης

Σύμφωνα με τον Harari (2018) η αλήθεια δεν ήταν ποτέ ψηλά στην ατζέντα των ανθρώπων, παραμένει όμως μία βασική αρχή δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Παρά την δυσκολία ορισμού του τι είναι τελικά η αλήθεια και εάν δύναται ο δημοσιογράφος να αποστασιοποιηθεί αρκετά ώστε να παρουσιάσει την είδηση απομακρυσμένος από τις προσωπικές του πεποιθήσεις και σχόλια, παραμένει μία καθοριστικής σημασίας αρχή για την ορθή και έγκυρη ενημέρωση των πολιτών.

Στην πραγματικότητα η αναζήτηση της αλήθειας συχνά υποβαθμίζεται, καθώς οι τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών άλλαξαν τον τρόπο και την ταχύτητα διάδοσης των πληροφοριών και επηρέασαν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και τις πρακτικές των δημοσιογράφων. Ο ψηφιακός κόσμος διευκόλυνε τη διάδοση ψευδών ειδήσεων, οι οποίες φαίνεται πως εξαπλώνονται γρηγορότερα από τις αληθείς με αποτέλεσμα να θεωρούνται πλέον ως ένας από τους σημαντικότερους κινδύνους για την κοινωνία (Tornberg, 2018). Θεωρίες συνωμοσίας και αναληθή δημοσιεύματα έχει κριθεί πως έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση ενός κόσμου μετα-αλήθειας (post truth world) (Zimmer et al., 2019), όπου οι πολίτες καθοδηγούνται στη λήψη συγκεκριμένων πολιτικών αποφάσεων, με χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτά του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος για την παραμονής ή μη της Μεγάλης Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Ιούνιο του 2016 και την εκλογή του Donald Trump ως Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών τον Νοέμβριο του 2016.

3.4.3 Ψευδείς ειδήσεις και παραπληροφόρηση

Οι ψευδείς ειδήσεις (fake news) αποτελούν μία από τις μεγαλύτερες απειλές για την αξιοπιστία της δημοσιογραφίας. Στη νέα ψηφιακή εποχή, οι πληροφορίες διαδίδονται ταχύτατα μέσω των κοινωνικών δικτύων και των διαδικτυακών πλατφορμών, συχνά χωρίς την κατάλληλη έρευνα, την επαλήθευση των γεγονότων και τη διασταύρωση των πηγών που επιτάσσει η δημοσιογραφική δεοντολογία.

Οι ψευδείς ειδήσεις είναι η διάδοση αναληθών πληροφοριών που στοχεύουν στην παραπληροφόρηση των πολιτών (Pierri & Ceri, 2017). Η ταχεία διάδοσή τους, ανέδειξε την ανάγκη για ακριβή ορισμό του όρου, όπου κάποιοι θεωρούν πως οι κατασκευασμένες ειδήσεις αποτελούν ειδήσεις που έχουν διαδοθεί σκοπίμως και παραπλανούν τους πολίτες, ενώ άλλοι τις εντάσσουν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο σκόπιμης ή μη παραπληροφόρησης (Quandt et al., 2019).

Διαχωρίζεται σε περιπτώσεις όπου η παραπληροφόρηση προκύπτει από αμέλεια ή από σφάλμα του δημοσιογράφου (misinformation) ο οποίος διασπείρει ανακριβείς πληροφορίες, ή προκύπτει με σκοπό την εξαπάτηση των ανθρώπων (disinformation) με τη διασπορά ψευδών ειδήσεων (Pierri & Ceri, 2017).

Τα είδη των κατασκευασμένων ειδήσεων χωρίζονται σε κατηγορίες. Στις σατυρικές (satire news), στην προπαγάνδα (propaganda), στα clickbait, στις θεωρίες συνωμοσίας (conspiracy theories), στις φάρσες (hoaxes), στη διάδοση μίας φήμης (rumor), στις πλήρως κατασκευασμένες ειδήσεις, οι οποίες αποτελούν προϊόν φαντασίας (fabricated) και στην παραποίηση φωτογραφιών ή βίντεο (photo manipulation) (Edson et al., 2017). Οι σατυρικές ειδήσεις αποτελούν ειδήσεις που ο βασικός σκοπός τους είναι να ψυχαγωγήσουν και όχι να παραπλανήσουν το κοινό, χρησιμοποιώντας το χιούμορ ή την ειρωνεία και την υπερβολή στην παρουσίαση της είδησης (Ghanem et al., 2019). Από πολλούς δεν θεωρούνται αυθεντικές ψευδείς ειδήσεις, εφόσον δεν παραπλανούν σκοπίμως τους ανθρώπους. Η προπαγάνδα παρουσιάζει ειδήσεις που στοχεύουν στην διαμόρφωση απόψεων και ιδεολογιών και εξυπηρετεί συγκεκριμένους σκοπούς, συννηθέστερα πολιτικούς (Edson et al., 2017). Τα clickbait, εμφανίζονται με τίτλους κράχτες και παραπλανούν το κοινό με στόχο να αυξήσουν την επισκεψιμότητα μίας ιστοσελίδας, ενώ οι πληροφορίες που δίνουν είναι ανούσιες και λανθασμένες (Ghanem et al., 2019). Στις θεωρίες συνωμοσίας εμφανίζονται οι πληροφορίες να προκύπτουν από τεκμήρια και δημιουργούν μία αίσθηση πλαστής πραγματικότητας ή οποία

εμφανίζεται ως η μία απόλυτη αλήθεια που αποσιωπείται και δε θα έρθει ποτέ στο φως της δημοσιότητας (Greifeneder et al., 2021). Οι φάρσες (hoaxes) είναι ψευδείς ειδήσεις που χρησιμοποιούν και αυτές το χιούμορ όπως οι σατυρικές, όμως συνοδεύονται από έναν δραματικό ή συναισθηματικό τόνο κατά την παρουσίασή τους (Finneman & Thomas, 2018). Στη διάδοση μιας φήμης οι πληροφορίες προβάλλονται ως αληθείς, ενώ στην πραγματικότητα δεν έχουν περάσει από το στάδιο της επιβεβαίωσης (Meel & Vishwakarma, 2020). Στις πλήρως κατασκευασμένες ειδήσεις, η βάση της είδησης είναι εξαρχής και εξολοκλήρου κατασκευασμένη, εμφανίζεται ωστόσο ως αξιόπιστη και έγκυρη. Τέλος υπάρχουν και οι ειδήσεις που βασίζονται στην επεξεργασία βίντεο και φωτογραφιών που λόγω της επεξεργασίας τους δημιουργούν λανθασμένες εντυπώσεις στους ανθρώπους (Edson et al., 2017).

Οι ψευδείς ειδήσεις δημοσιεύονται συχνά ως πραγματικές, ακόμα και από αναγνωρισμένους ειδησεογραφικούς οργανισμούς καθώς οι δημοσιογράφοι εκούσια ή ακούσια τις αναπαράγουν ως πραγματικές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση χιουμοριστικών ιστοσελίδων όπως το Zaytung, των οποίων το περιεχόμενο συχνά εκλαμβάνεται ως αληθινό από το κοινό (Temir, 2020).

Η ημερήσια ατζέντα των σημαντικών θεμάτων της κοινωνίας παρακάμπτεται και κερδίζουν έδαφος οι ειδήσεις που είναι κατασκευασμένες. Όπως παραπάνω αναφέρθηκε οι ψευδείς ειδήσεις τείνουν να διαδίδονται γρηγορότερα από τις αληθείς. Ειδικότερα στα κοινωνικά μέσα δικτύωσης οι ψευδείς ειδήσεις φαίνεται πως κοινοποιούνται και επανακοινοποιούνται συχνότερα από τις αληθείς (Kalsnes, 2018), οδηγώντας στο συμπέρασμα πως απασχολούν περισσότερο τους χρήστες των μέσων. Ταυτόχρονα η καθημερινή ατζέντα των ειδησεογραφικών φορέων υπαγορεύεται από όσα κρίνονται σημαντικά για το κοινό τους, οπότε ανατροφοδοτείται συνεχώς η διασπορά των ψευδών ειδήσεων από επαγγελματίες του κλάδου, καθώς οι δημοσιογραφικοί φορείς δεν μπορούν να αγνοήσουν όσα απασχολούν το κοινό τους.

3.4.4 Επαλήθευση των πηγών

Στον διαδικτυακό χώρο, οι ειδήσεις δημοσιεύονται σχεδόν αμέσως μετά την εμφάνιση των γεγονότων, καθώς η έντονη ανταγωνιστικότητα των μέσων ενημέρωσης και η φύση των πλατφορμών το επιβάλλουν. Ο παραδοσιακός κανόνας της προσεκτικής επαλήθευσης πριν από

τη δημοσίευση, που περιλαμβάνει τη διασταύρωση από διαφορετικές πηγές και τη διαβούλευση με τα εμπλεκόμενα μέρη, υπονομεύεται συνεχώς.

Η δυνατότητα συνεχούς ενημέρωσης και διόρθωσης των πληροφοριών (σε αντίθεση με την περιοδικότητα της παραδοσιακής δημοσιογραφίας) ωθεί τους δημοσιογράφους να δημοσιεύουν χωρίς ολοκληρωμένη επαλήθευση, υιοθετώντας την πρακτική του «δημοσιεύουμε τώρα, επιβεβαιώνουμε αργότερα». Αυτή η πρακτική, γνωστή ως «σταδιακή δημοσιογραφία» (incremental journalism), βασίζεται στην δυνατότητα ότι η αλήθεια μπορεί να ανακαλυφθεί μέσα από διαδοχικά βήματα. Υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης θεωρούν ότι η διαδικτυακή δημοσιογραφία είναι συνεργατική και βασίζεται στη συμβολή άλλων δημοσιογράφων ή από το κοινό, που θα προσθέσουν ή θα διορθώσουν και θα επιβεβαιώσουν την πληροφορία μετά τη δημοσίευσή της (Fidalgo, 2013).

Παρότι αυτό το μοντέλο θεωρείται προσαρμογή στις δυνατότητες του διαδικτύου, εγείρει σοβαρές ηθικές ανησυχίες και παραβλέπει την υποχρέωση των δημοσιογράφων να παραμένουν πιστοί στις δεοντολογικές αρχές του επαγγέλματος. Ελλειπείς ή μη επαληθευμένες πληροφορίες μπορούν να δημοσιεύονται σαν να είναι επιβεβαιωμένες, υπονομεύοντας την αξιοπιστία της δημοσιογραφίας και παραβλέποντας πως η τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας αποτελεί τον θεμέλιο λίθο για την υπεύθυνη και έγκυρη ενημέρωση και αδιαφορώντας για την ηθική υποχρέωση που έχουν οι δημοσιογράφοι απέναντι στην κοινωνία.

3.4.5 Φαινόμενο copy-paste και λογοκλοπή

Ένα επιπλέον ζήτημα που έχει αναδυθεί τα τελευταία χρόνια αφορά τα αυξημένα περιστατικά λογοκλοπής που παραγκωνίζουν την υποχρέωση των δημοσιογράφων να θεωρούν σοβαρότατη αντεπαγγελματική πράξη κάθε λογοκλοπή. Παρά το γεγονός πως η απαγόρευση της λογοκλοπής αποτελεί καθοριστικής σημασίας αρχή της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, το ψηφιακό περιβάλλον και πιο συγκεκριμένα η δυνατότητα αντιγραφής και επικόλλησης η οποία είναι μία χαρακτηριστική ευκολία που παρέχει το διαδίκτυο, έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις. Εμφανίζονται περιστατικά λογοκλοπής, όπου οι δημοσιογράφοι οικειοποιούνται τη δουλειά συναδέλφων τους ή άλλων δημιουργών, χωρίς να τους αποδίδουν την πρέπουσα αναγνώριση. Αιτίες της λογοκλοπής μπορεί να είναι είτε η πίεση χρόνου που συχνά συνοδεύει την παραγωγή δημοσιογραφικού περιεχομένου και ενδέχεται να οδηγήσει σε παραλείψεις, είτε σε άλλες περιπτώσεις, η πρακτική των ίδιων των δημοσιογράφων που επιλέγουν σκόπιμα να

παρουσιαστούν οι ίδιοι ως δημιουργοί πρωτότυπου υλικού (Lewis & Zhong, 2013). Αυτή η πρακτική όχι μόνο αντιβαίνει στην αρχή της διαφάνειας, που πρέπει να ακολουθεί την δημοσιογραφική διαδικασία και αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της δημοσιογραφίας, αλλά υπονομεύει την ίδια τη λειτουργία του επαγγέλματος ως φύλακα της αλήθειας. Η λογοκλοπή παραβιάζει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και υποβαθμίζει τη δημοσιογραφική εργασία σε μια εποχή όπου η αξιοπιστία της πληροφορίας αμφισβητείται εντόνως, μη προστατεύοντας εν τέλει την αξιοπιστία και την ηθική ακεραιότητα των ίδιων των δημοσιογράφων.

3.4.6 Χρήση θεμιτών μέσων συλλογής πληροφοριών

Με τις τεχνολογικές καινοτομίες των τελευταίων δεκαετιών και την ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη οι δημοσιογράφοι έχουν πρόσβαση σε νέα εργαλεία συλλογής πληροφοριών. Από τις πιο απλές και ευρέως διαδεδομένες συσκευές όπως είναι τα κινητά τηλέφωνα που έχουν πλέον κάμερες υψηλής ευκρίνειας και συνδέονται με το διαδίκτυο μέχρι και τα drone που μπορούν να βγάλουν φωτογραφίες ή βίντεο και να καταγράψουν πληροφορίες, όλες έχουν ως πιθανό κοινό σημείο ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν εν αγνοία του παρακολουθούμενου και να συλλέξουν πληροφορίες, παραβιάζοντας την ιδιωτικότητα των ανθρώπων. Είναι προφανές πως προκύπτουν μεγάλα ηθικά διλήμματα με τη χρήση αθέμιτων μέσων παρακολούθησης, καθώς παραβιάζονται τα δικαιώματα των πολιτών και παραγνωρίζεται η δημοσιογραφική αρχή που ορίζει ότι ο δημοσιογράφος οφείλει να συλλέγει και να διασταυρώνει τις πληροφορίες του και να εξασφαλίζει την τεκμηρίωσή τους (έγγραφα, φωτογραφίες, κασέτες, τηλεοπτικές εικόνες) με δημοσιογραφικά θεμιτές μεθόδους, γνωστοποιώντας πάντοτε τη δημοσιογραφική του ιδιότητα.

Και ενώ υπάρχουν δημοσιογράφοι που απορρίπτουν κάθε μορφή εξαπάτησης και παραβίασης της ιδιωτικότητας των ανθρώπων, δεν λείπουν και όσοι ναι μεν αναγνωρίζουν πως η εξαπάτηση θα πρέπει να αποφεύγεται, μπορεί δε να δικαιολογηθεί όταν οι πληροφορίες είναι σημαντικές, δεν θα μπορούσαν να αποκτηθούν με άλλον τρόπο, και όταν όλοι οι άλλοι νόμιμοι τρόποι απόκτησής τους έχουν εξαντληθεί. Σε αυτήν την περίπτωση η συλλογή πληροφοριών με αθέμιτα μέσα εμφανίζεται ως καίριας σημασίας για το δημόσιο συμφέρον και ο δημοσιογράφος παραγκωνίζει την υποχρέωσή του να μένει πιστός στην δημοσιογραφική δεοντολογία (Lee, 2004).

3.4.7 Λογοκρισία

Μία καθοριστικής σημασίας δεοντολογική αρχή αναφέρεται στο άρθρο 3 του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας της ΕΣΗΕΑ και αναφέρει πως ο δημοσιογράφος οφείλει να υπερασπίζεται σθεναρά το δημοκρατικό πολίτευμα, που διασφαλίζει την ελευθεροτυπία και την απρόσκοπτη άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος, να υπερασπίζεται τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία στον εργασιακό του χώρο. Αδιαμφισβήτητα οι δημοσιογράφοι δεν μπορούν να επιτελέσουν τους σκοπούς του αν δεν κατοχυρώνεται η ελευθεροτυπία και η ελευθερία της έκφρασης, δικαιώματα συνταγματικά κατοχυρωμένα στην Ελλάδα με το άρθρο 14 του Συντάγματος και με το άρθρο 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Συχνά οι δημοσιογράφοι έρχονται σε ρήξη με την κρατική εξουσία, καθώς απειλούν να φέρουν στο φως τυχόν αυθαιρεσίες για να τελέσουν έναν από τους πιο σημαντικούς σκοπούς τους που είναι η άσκηση ελέγχου στην πολιτεία. Πολλές φορές αυτός ο ρόλος τους περιορίζεται, καθώς λογοκρίνονται και περιορίζεται η δυνατότητα ελεύθερης έκφρασής τους. Στην Ελλάδα η κατάσταση φαίνεται να επιδεινώνεται σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία σε σχετική έρευνά της την κατατάσσει στην τελευταία θέση εντός της ΕΕ όσον αφορά την ελευθερία του Τύπου. Η λογοκρισία μπορεί να τελεστεί με άμεσες ή έμμεσες απειλές και μπορεί να λειτουργεί προληπτικά ή κατασταλτικά. Είναι με κάθε μέσο ο έλεγχος της δημόσιας επικοινωνίας από μία κυβέρνηση ή από κάποια αρχή που ασκεί εξουσία, σε δικτατορικά ή και δημοκρατικά πολιτεύματα (Γκρης, 2012).

Ζήτημα ερευνητέο συνιστά εάν οι τεχνολογικές καινοτομίες των τελευταίων ετών οδηγούν σε αυξημένα περιστατικά λογοκρισίας ή αυτολογοκρισίας. Το διαδίκτυο παρά τις δυνατότητες που δίνει όσον αφορά την ελεύθερη και άμεση διάδοση των πληροφοριών έχει γίνει πεδίο ανάπτυξης λογοκρισίας. Το φιλτράρισμα, η ανακατεύθυνση περιεχομένου και το χακάρισμα είναι τακτικές που χρησιμοποιούνται για να ελέγξουν τη ροή των πληροφοριών από την κρατική εξουσία. Υπάρχουν χώρες των οποίων οι κυβερνήσεις παρακολουθούν τις δραστηριότητες των δημοσιογράφων, παρενοχλούν όσους αμφισβητούν το κρατικό αφήγημα και οι δημοσιογράφοι βρίσκονται αντιμέτωποι με μηνύσεις, νομικές διαμάχες και απειλές φυσικής βίας (Abbasi & Al-Sharqi 2015).

Μία νέα μορφή λογοκρισίας των δημοσιογράφων έχει επέλθει στην σύγχρονη εποχή και χαρακτηρίζεται από τη δράση των πολιτών που επιτίθενται σε δημοσιογράφους μέσω του διαδικτύου (Waisbord, 2024). Στην ψηφιακή σύγχρονη κοινωνία, η διαδικτυακή παρενόχληση έχει γίνει ευκολότερη, καθώς το Διαδίκτυο προσφέρει άμεση πρόσβαση στις πληροφορίες και επιτρέπει στους χρήστες να εκφράσουν απευθείας τις απόψεις τους χωρίς κόστος και χωρίς να ελέγχονται από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Η παρακολούθηση των δημοσιογράφων και η απειλή εναντίον τους μέσω ψηφιακών πλατφορμών (όπως τα social media) έχει γίνει εύκολη, ενώ ταυτόχρονα η ταυτοποίηση δημοσιογράφων είναι μία διαδικασία απλή που δεν χρειάζεται εξειδικευμένες γνώσεις. Οι συνεχείς λεκτικές επιθέσεις δημιουργούν μία «νέα κανονικότητα» στους ειδησεογραφικούς φορείς παγκοσμίως και η διαδικτυακή παρενόχληση θεωρείται πλέον ένα αρκετά σημαντικό πρόβλημα για τους δημοσιογράφους που αντιμετωπίζουν απειλές βίας κατά της ζωής τους μέσω μηνυμάτων, αναρτήσεων και δημοσιοποίηση των προσωπικών τους δεδομένων (doxing).

3.4.8 Αυτολογοκρισία

Η αυτολογοκρισία συντελείται όταν ο δημοσιογράφος επιλέγει να μην εκφράσει την άποψή του, προσπαθώντας να αυτοσυγκρατηθεί, χωρίς να δέχεται άμεσα απειλές. Είναι δηλαδή μία εσωτερική κατάσταση του επαγγελματία δημοσιογράφου που δεν του επιτρέπει να δημοσιεύει πληροφορίες και να εκφράζεται ελεύθερα, μη ακολουθώντας με αυτόν τον τρόπο την επαγγελματική του δεοντολογία.

Ενώ το Διαδίκτυο και τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης παρέχουν τα εργαλεία για την ελευθερία της έκφρασης και την πρόσβαση στην πληροφόρηση, πολλές φορές δημιουργούν σοβαρές προκλήσεις για τους δημοσιογράφους, οι οποίοι καλούνται σε ένα εχθρικό περιβάλλον να τηρήσουν τον κώδικα δεοντολογίας και να εκφραστούν ελεύθερα χωρίς να αυτολογοκρίνονται.

Το ψηφιακό περιβάλλον στο οποίο εργάζονται οι δημοσιογράφοι τους επιτρέπει να έχουν πρόσβαση σε περισσότερα εργαλεία για την αναζήτηση πληροφοριών και να δημοσιεύουν ταχύτατα τα γεγονότα. Επιπλέον έχουν πλήρη επίγνωση πως η είδηση που δημοσιεύουν δεν έχει ως τελικό αποδέκτη μόνο ένα συγκεκριμένο κοινό στο οποίο στοχεύουν, αλλά αυτό είναι διευρυμένο και καθιστά τον φόβο των παρανοήσεων πιθανό. Ως λογικό αποτέλεσμα αυτού, οι δημοσιογράφοι περιορίζουν την ελευθερία της έκφρασής τους, φοβούμενοι για τις πιθανές συνέπειες που θα έχει η δημοσίευση του ρεπορτάζ τους. Επιπλέον η επίγνωση που έχουν οι

δημοσιογράφοι ότι υπάρχει η δυνατότητα ψηφιακής παρακολούθησής τους και ότι η ιδιωτικότητά τους ή η ιδιωτικότητα των πηγών τους δεν είναι αδιάβλητη είναι μία παραδοχή που μπορεί να τους οδηγήσει και αυτή σε αυτολογοκρισία (Fadnes, Krøvel & Larsen 2020).

3.4.9 Η δημοσιογραφική δεοντολογία στον ψηφιακό κόσμο

Η δημοσιογραφική δεοντολογία αντιμετωπίζει πολυάριθμες προκλήσεις στην ψηφιακή εποχή, καθώς ανατράπηκαν οι πρακτικές της. Ζητήματα που αναδύθηκαν και γιγαντώθηκαν λόγω των τεχνολογικών καινοτομιών της εποχής και αφορούν φαινόμενα αυξημένης λογοκρισίας ή αυτολογοκρισίας, έλλειψης επαλήθευσης των πηγών, εξάπλωσης ψευδών ειδήσεων παραπληροφόρησης, αναδείχθηκαν ως κρίσιμες προκλήσεις για την δημοσιογραφία. Παράλληλα, φαινόμενα λογοκλοπής, αντιγραφής ειδήσεων και η ευκολία χρήσης αθέμιτων μέσων συλλογής πληροφοριών εντείνουν τη δυσκολία στην τήρηση των παραδοσιακών δημοσιογραφικών αρχών.

Αυτές οι διαπιστώσεις οδηγούν στην ανάγκη διερεύνησης της πραγματικής διάστασης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι δημοσιογράφοι στη σύγχρονη εποχή. Το επόμενο κεφάλαιο βασίζεται σε ποσοτική έρευνα που εξετάζει τις απόψεις 103 δημοσιογράφων, αναζητώντας να καταγράψει τις προκλήσεις που αναδύονται τόσο για την ίδια τη δημοσιογραφία όσο και για τις δεοντολογικές της αρχές. Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων, επιχειρείται να φωτιστεί ο τρόπος με τον οποίο οι επαγγελματίες του χώρου αντιλαμβάνονται αυτές τις προκλήσεις και να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο οι αλλαγές του ψηφιακού περιβάλλοντος έχουν επηρεάσει τις ηθικές και επαγγελματικές τους πρακτικές.

4. Το αντικείμενο και η μεθοδολογία της έρευνας

4.1 Ο σκοπός της έρευνας

Η έρευνα εστιάζει στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η δημοσιογραφία στη ψηφιακή εποχή, καθώς και στις προκλήσεις που προκύπτουν για τη δημοσιογραφική δεοντολογία στην Ελλάδα λόγω της πληθώρας μέσων που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια. Με το ερευνητικό μέρος της παρούσας θα εξακριβωθεί η κύρια υπόθεση της έρευνας, εάν και σε ποιο βαθμό λόγω της χρήσης των νέων τεχνολογιών και της ευρείας τους εξάπλωσης στην Ελλάδα ο δημοσιογραφικός κλάδος αντιμετωπίζει τις ίδιες προκλήσεις στις πρακτικές και στην τήρηση των αρχών της δεοντολογίας

Διερευνά επιπλέον το κατά πόσο θεωρούν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι ότι συμβάλουν τα ψηφιακά μέσα σε πιθανές αλλαγές κατά την εκτέλεση των εργασιών τους και κατά πόσο η ψηφιακή εποχή με την πληθώρα των μέσων που έχουν αναπτυχθεί τις τελευταίες δεκαετίες έχει δημιουργήσει διαφορές στην τήρηση ή μη κάποιων βασικών αρχών της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Γίνεται μία προσπάθεια να διευκρινιστεί κατά πόσο οι δημοσιογράφοι θεωρούν πως ο δημοσιογραφικός κλάδος και ο επαγγελματικός τους βίος έχει μεταβληθεί εξαιτίας του διαδικτύου, της διάδοσης των κοινωνικών μέσων, της χρήσης τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης, της Δημοσιογραφίας των πολιτών ή της γενικότερης εξέλιξης των τεχνολογικών μέσων, καθώς και εάν αυτές οι αλλαγές έχουν θετικό ή αρνητικό πρόσημο. Επιπλέον, εξετάζεται κατά πόσο ζητήματα που απασχολούν τους δημοσιογράφους όπως είναι η μεγάλη πίεση χρόνου κατά την εργασία τους, ο μεγάλος όγκος δουλειάς, η δυσκολία στη διαχείριση των πληροφοριών, ο ελλιπής έλεγχος των πληροφοριών και η αμφισβήτηση του κύρους τους, συνδέονται με το ψηφιακό περιβάλλον όπως αυτό έχει διαμορφωθεί μέσα από τις τεχνολογικές εξελίξεις της σύγχρονης εποχής.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος της δημοσιογραφικής δεοντολογίας εξετάζεται κατά πόσο οι τεχνολογικές εξελίξεις επιδρούν την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας και εάν οδηγούν σε μειωμένη τήρησή τους. Ειδικότερα διερευνάται εάν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι ελέγχουν ελλιπώς τις πηγές των πληροφοριών τους, εάν μνημονεύουν τις πηγές τους, εάν ελέγχουν την εγκυρότητα των πληροφοριών τους όταν προέρχονται από πολίτες ή από μέσα κοινωνικής δικτύωσης, εάν αυτολογοκρίνονται περισσότερο, εάν καταφεύγουν σε αθέμιτους τρόπους

συλλογής πληροφοριών και εάν είναι επιδεικνύουν προσοχή όταν χρησιμοποιούν εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης ώστε να αποφεύγεται η αλλοίωση του περιεχομένου της είδησης.

4.2 Οι στόχοι της έρευνας

Η έρευνα στοχεύει στην κατανόηση των μεταβολών που έχει φέρει η ψηφιακή εποχή στη δημοσιογραφία στην Ελλάδα, με έμφαση στις αλλαγές που έχουν επέλθει στον κλάδο και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες σχετικά με τη δημοσιογραφική δεοντολογία.

Αρχικά, εξετάζονται τα ατομικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, όπως το φύλο, η ηλικία, οι ακαδημαϊκοί τίτλοι σπουδών, η επαγγελματική εμπειρία και η ιδιότητά τους στον χώρο της δημοσιογραφίας (εκδότες, συντάκτες, ρεπόρτερ κ.λπ.). Παράλληλα, γίνεται καταγραφή του περιβάλλοντος εργασίας τους (πανελλαδικός ή περιφερειακός τύπος) και της σχέσης τους με δημοσιογραφικές ενώσεις.

Στη συνέχεια, η έρευνα επικεντρώνεται στις αλλαγές που έχουν επέλθει στον δημοσιογραφικό κλάδο λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης. Διερευνάται ο βαθμός στον οποίο παράγοντες όπως το διαδίκτυο, τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης, η τεχνητή νοημοσύνη και η δημοσιογραφία των πολιτών έχουν αλλάξει τις πρακτικές που χρησιμοποιούν οι δημοσιογράφοι και τις εργασιακές τους συνθήκες. Επιπλέον, αξιολογούνται οι προκλήσεις που προκύπτουν από τη χρήση νέων τεχνολογικών μέσων, όπως η αυξημένη πίεση χρόνου, ο μεγαλύτερος όγκος εργασίας, η δυσκολία διαχείρισης πληροφοριών, καθώς και η αμφισβήτηση της αξιοπιστίας και του κύρους των δημοσιογράφων, καθώς και ο βαθμός στον οποίο αυτοί οι παράγοντες έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση νέων μορφών δημοσιογραφικής παραγωγής ειδήσεων.

Τέλος, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις αλλαγές που σχετίζονται με τη δημοσιογραφική δεοντολογία. Η έρευνα εξετάζει τον βαθμό στον οποίο οι τεχνολογικές εξελίξεις επηρεάζουν την τήρηση των δεοντολογικών αρχών, όπως η διασταύρωση των πηγών, η ανεξαρτησία και η μετάδοση αξιόπιστων πληροφοριών. Παράλληλα, διερευνάται η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ως πηγών πληροφόρησης, ο βαθμός της λογοκρισίας και της αυτολογοκρισίας, καθώς και η επίδραση των τεχνολογιών στην ευκολία διόρθωσης λαθών και στη διαφύλαξη της δεοντολογίας.

Η έρευνα στοχεύει να αναδείξει πώς η ψηφιακή εποχή διαμορφώνει τον δημοσιογραφικό κλάδο, τις πρακτικές εργασίας και τις ηθικές προκλήσεις, παρέχοντας δεδομένα για μερικά από τα νέα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στον χώρο της δημοσιογραφίας.

4.3 Ερευνητική διαδικασία

4.3.1 Δειγματοληψία της έρευνας

Η έρευνα επικεντρώθηκε σε δημοσιογράφους και επαγγελματίες του χώρου της δημοσιογραφίας, οι οποίοι, κατά τη διάρκεια της μελέτης, εργάζονταν σε μέσα μαζικής επικοινωνίας (ΜΜΕ) και για τη διεξαγωγή της χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας μέσω ερωτηματολογίου, μια ερευνητική προσέγγιση που επικεντρώνεται στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων με ποσοτική μέθοδο.

Επιλέχθηκε η ποσοτική μέθοδος για την διεξαγωγή της έρευνας διότι η συγκεκριμένη προσέγγιση παράγει αριθμητικά δεδομένα τα οποία συλλέγονται από τον ερευνητή και μπορούν να χωριστούν σε κατηγορίες ή να ταξινομηθούν και να μετρηθούν με μονάδες μέτρησης και εν συνεχεία να κατασκευαστούν γραφήματα και πίνακες με τα δεδομένα που προέκυψαν. (Ahmad et al., 2019). Επιπλέον η ποσοτική έρευνα επιτρέπει την ανάλυση δεδομένων σε μεγάλο δείγμα, προσφέροντας τη δυνατότητα για γενικεύσεις και την εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν ευρύτερες ομάδες πληθυσμού (Holton & Burnett 2005), εν προκειμένω στους επαγγελματίες δημοσιογράφους στην Ελλάδα. Η ποσοτική έρευνα είναι ιδανική για να διευκρινιστεί η διάσταση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι δημοσιογράφοι στη ψηφιακή εποχή, καθώς και για να προσδιορισθεί σε ποιο βαθμό αυτές οι προκλήσεις σχετίζονται με τη δημοσιογραφική δεοντολογία, καθώς προσφέρει μετρήσιμα στοιχεία και εξάγει αποτελέσματα που συμβάλλουν στην κατανόηση της συνολικής κατάστασης στη δημοσιογραφία .

Το ερωτηματολόγιο κοινοποιήθηκε εξ αρχής στις επαγγελματικές δημοσιογραφικές ενώσεις με την παράκληση να κοινοποιηθεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) στα μέλη τους για να εξασφαλιστεί όσο τον δυνατόν περισσότερο, η συμπλήρωσή του από επαγγελματίες του κλάδου και να εξασφαλιστεί η γρήγορη συλλογή δεδομένων από επαρκές δείγμα. Στάλθηκε στην ΕΣΗΕΑ, στην ΕΣΗΕΜΘ, στην ΕΣΕΤ, στην ΕΣΠΗΤ, στην ΕΙΕΤ στην ΕΣΗΕΠΗΝ και στην ΕΣΗΕΘΣΤΕ-Ε. Επιπλέον, στάλθηκε χωριστά στο e-mail επαγγελματιών δημοσιογράφων

για να εξασφαλιστεί ότι θα απαντηθεί από μεγαλύτερο δείγμα και ιδίως στην περίπτωση που δεν ανταποκριθούν οι Δημοσιογραφικές Ενώσεις στο αίτημα αποστολής του ερωτηματολογίου. Το e-mail που στάλθηκε συνοδευόταν από ένα εισαγωγικό σημείωμα που έδινε πληροφορίες σχετικά με τους σκοπούς της έρευνας και στοιχεία επικοινωνίας με τον φορέα διεξαγωγής της έρευνας για να μπορούν οι συμμετέχοντες να διαπιστώσουν ότι η έρευνα είναι έγκυρη και πραγματική.

4.3.2 Ταυτότητα και στάδια έρευνας

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι 103 και είχαν τη δυνατότητα να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο μέσω διαδικτύου. Σύμφωνα με τον Κυριαζόπουλο και τη Σαμαντά (2011) στις διαδικτυακές έρευνες προκύπτουν συχνά ζητήματα αξιοπιστίας, καθώς υπάρχουν παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την εγκυρότητά τους, όπως τα τεχνικής φύσης ζητήματα που μπορούν να προκύψουν κατά τη διαδικασία συμπλήρωσής τους ή η ημιτελής συμπλήρωσή τους και κυρίως η αναμενόμενη δυσκολία ή πλήρης αδυναμία να ελεγχθεί το δείγμα το οποίο καλείται να απαντήσει στα ερευνητικά ερωτήματα. Ωστόσο οι διαδικτυακές έρευνες παρουσιάζουν και πληθώρα πλεονεκτημάτων τα οποία αποτέλεσαν και τον καθοριστικό λόγο προτίμησής της. Εν αρχή, οι διαδικτυακές έρευνες έχουν μηδενικό κόστος και συλλέγουν, αποθηκεύουν και επεξεργάζονται γρήγορα και αποτελεσματικά τα δεδομένα που προκύπτουν. Επιπροσθέτως, μπορούν να αυξήσουν εύκολα το δείγμα των συμμετεχόντων στην έρευνα και προσφέρουν ευελιξία στους συμμετέχοντες, οι οποίοι μπορούν να απαντήσουν στα ερευνητικά ερωτήματα επιλέγοντας οι ίδιοι τον χρόνο και τον χώρο συμπλήρωσής τους. Τέλος, μπορούν να εξασφαλίσουν σε μεγαλύτερο βαθμό την ειλικρινή απάντηση των συμμετεχόντων ιδίως σε ευαίσθητα θέματα σε ερωτήματα δηλαδή που μπορούν να τους φέρουν σε δύσκολη θέση, καθώς εξασφαλίζεται η ανωνυμία τους.

Το ερωτηματολόγιο της παρούσας μελέτης αποτελείται από 33 ερωτήσεις και διαχωρίστηκε σε τρία τμήματα - ενότητες. Αρχικά στις οχτώ πρώτες εισαγωγικές ερωτήσεις περιλαμβάνονται ερωτήσεις δημογραφικού χαρακτήρα που στοχεύουν να παρατηρήσουν τα ατομικά και επαγγελματικά στοιχεία των συμμετεχόντων. Οι ερωτήσεις στοχεύουν στην συλλογή δεδομένων σχετικά με την ηλικία και το φύλο των συμμετεχόντων, το είδος της εργασίας που προσφέρουν, τα έτη εμπειρίας και τη σχέση τους με τις δημοσιογραφικές ενώσεις. Εν συνεχεία, το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει επτά ερωτήσεις σχετικές με τις τεχνολογικές αλλαγές και το

κατά πόσο αυτές ευθύνονται για τυχούσες μεταβολές στις δημοσιογραφικές πρακτικές των δημοσιογράφων. Τέλος, στην τρίτη ενότητα ακολούθησαν δεκατρείς ερωτήσεις σχετικές με τις προκλήσεις που πιθανόν να φέρουν οι νέες τεχνολογίες και η ευρεία διάδοσή τους στην δημοσιογραφική δεοντολογία στον εργασιακό βίο των δημοσιογράφων.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα καλούνται κατά πλειοψηφία να απαντήσουν σε πενταβάθμια κλίμακα Likert σε μια σειρά ερωτήσεων που διερευνούν τα παραπάνω ζητήματα. Η χρήση κλίμακας Likert στην έρευνα είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την καταγραφή των αντιλήψεων του δείγματος και δίνει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να εκφράσουν τη συμφωνία ή διαφωνία τους με περισσότερη ελευθερία και ακρίβεια στις απαντήσεις, επιλέγοντας από την "απόλυτη διαφωνία" έως την "απόλυτη συμφωνία" (Joshi et al., 2015).

Οι περισσότερες ερωτήσεις είναι υποχρεωτικές ως προς την συμπλήρωσή τους, ενώ ελάχιστες είναι προαιρετικές, καθώς αυτό επιτάσσει η ορθή συμπλήρωση του ερωτηματολογίου για να διεξαχθούν ορθά συμπεράσματα από την ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν. Στο τελευταίο παράρτημα και συγκεκριμένα στις σελίδες 99 με 111 της παρούσας μελέτης βρίσκεται το ερωτηματολόγιο το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα.

Το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε μέσω της πλατφόρμας Google Forms και ήταν προσβάσιμο προς συμπλήρωση μέσω ειδικού συνδέσμου (url) που ενσωματώθηκε στο e-mail αποστολής στους παραλήπτες τις έρευνας. Παρέμεινε ανοιχτό προς συμπλήρωση για το χρονικό διάστημα από τις 29 Νοεμβρίου του 2024 έως και τις 6 Ιανουαρίου του 2025.

Προκειμένου να αναλυθούν τα δεδομένα των απαντήσεων που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκαν τα εργαλεία που προσφέρει η ηλεκτρονική πλατφόρμα Google Forms, η οποία αποθηκεύει αυτόματα και σε πραγματικό χρόνο τις απαντήσεις και παράλληλα δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας γραφημάτων και ανάλυσης των αποτελεσμάτων σε υπολογιστικά φύλλα excel.

Η συμμετοχή στην έρευνα ήταν εθελοντική και εξασφαλίστηκε η ανωνυμία των απαντήσεων, καθώς μέσω των τεχνικών ρυθμίσεων της πλατφόρμας, δεν καταγράφηκαν ψηφιακά προσωπικά δεδομένα. Δεν ταυτοποιήθηκε ο ηλεκτρονικός υπολογιστής από τον οποίο συμπλήρωσαν οι συμμετέχοντες το ερωτηματολόγιο, καθώς δε συλλέχθηκε η διεύθυνση IP της συσκευής ή ηλεκτρονικοί λογαριασμοί τους (e-mail). Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων δεν ταυτοποιήθηκαν, ενώ μοναδικό στοιχείο στο οποίο υπήρξε πρόσβαση, ήταν η ημερομηνία και η ώρα υποβολής του κάθε συμπληρωμένου ερωτηματολογίου. Οι συμμετέχοντες υπέβαλαν

οριστικώς τις απαντήσεις τους στην τελευταία οθόνη, εφόσον είχαν συμπληρώσει το σύνολο των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, ενώ οποιαδήποτε στιγμή σε οποιοδήποτε προηγούμενο στάδιο προ της υποβολής του ερωτηματολογίου, μπορούσαν να διακόψουν τη συμμετοχή τους και να εξέλθουν από αυτό, χωρίς να συλλέγονται δεδομένα από τη συμπλήρωσή του. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων συλλέχθηκαν αυτόματα από την πλατφόρμα του Google Forms, φυλάχθηκαν σε προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή της ερευνήτριας στον οποίο και είχε αποκλειστική πρόσβαση μόνο για τους σκοπούς της έρευνας. Τα αποτελέσματα αυτής μπορούν να κοινοποιηθούν μόνο στον επιβλέποντα την έρευνα και σε κανέναν άλλον.

4.3.3 Αξιοπιστία της έρευνας

Η έρευνα διεξάχθηκε με ειδική μέριμνα να αποφευχθούν φαινόμενα μεροληψίας από όλες τις πλευρές των εμπλεκόμενων (Bell 1987). Οι ερωτήσεις επιλέχθηκαν προσεχτικά χωρίς στόχο να καθοδηγηθούν οι ερωτώμενοι σε απαντήσεις στις οποίες δε συμφωνούν. Όπου κρίθηκε ότι η νοηματοδότηση των απαντήσεων θα είχε διττό περιεχόμενο ή θα δυσκόλευαν στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων επιλέχθηκε η επιλογή της προαιρετικής απάντησης. Η εγκυρότητα της έρευνας θεωρείται ικανοποιητική, αφού το δείγμα που επιλέχθηκε ήταν επαρκές (103 συμμετέχοντες) και αντιπροσωπευτικό, καθώς απευθυνόταν στους επαγγελματίες του κλάδου. Ως απόρροια αυτού, με ασφάλεια και κατά αναλογικό τρόπο μπορούμε να γενικεύσουμε τα συμπεράσματα σε ευρύτερο πλαίσιο, στο σύνολο των επαγγελματιών του κλάδου.

4.3.4 Στατιστική ανάλυση

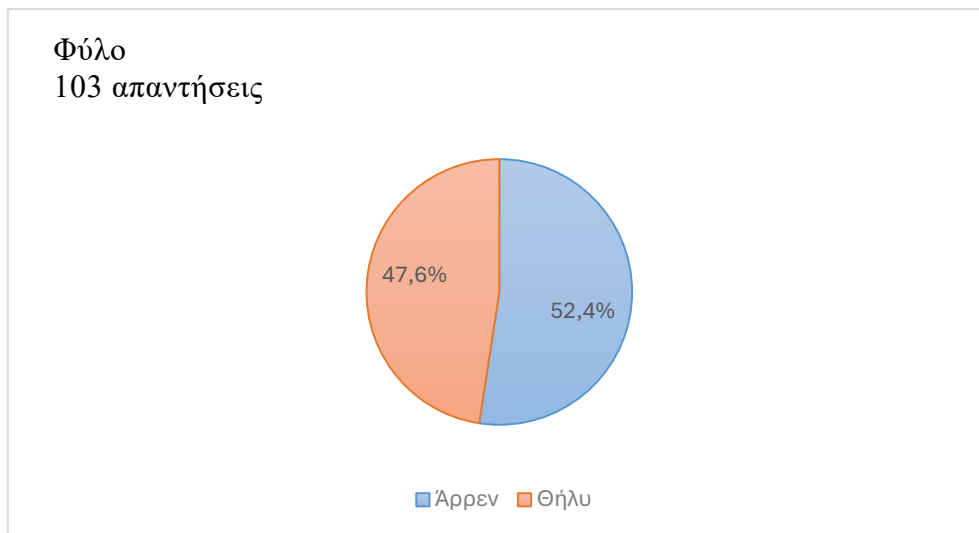
Τα δεδομένα, αφού συγκεντρώθηκαν μέσω της πλατφόρμας Google Forms, εισήχθησαν στο πρόγραμμα Microsoft Excel 365 (έκδοση 2411) με σκοπό την ποσοτική τους ανάλυση. Για κάθε επιμέρους ερώτηση, οι απαντήσεις καταμετρήθηκαν με την χρήση των εντολών COUNTIF και COUNTIFS και τα δεδομένα καταχωρήθηκαν σε πίνακες σε ξεχωριστά φύλλα εργασίας. Στις ερωτήσεις των οποίων οι απαντήσεις γίνονταν στην πενταβάθμια κλίμακα likert, η εντολή COUNTIFS χρησιμοποιήθηκε πολλαπλές φορές έτσι ώστε να υπολογιστεί το πλήθος των απαντήσεων που δίνονταν βάσει των ατομικών και επαγγελματικών στοιχείων των συμμετεχόντων, με σκοπό την εύρεση συσχετίσεων. Για την απεικόνιση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκαν οι τύποι διαγραμμάτων «πίτα», «ομαδοποιημένη στήλη» και «σωρευμένη ράβδος».

5. Αποτελέσματα της έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο θα καταγραφούν τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας που συλλέχθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου. Οι απαντήσεις που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο θα παρουσιαστούν αναλυτικά παρακάτω μέσω γραφημάτων τα οποία δημιουργήθηκαν από τα εργαλεία που προσφέρει η ηλεκτρονική πλατφόρμα Google Forms. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων θα γίνει τμηματικά κατά θεματική ενότητα όπως τις ορίσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο της μεθοδολογίας.

5.1 Αποτελέσματα της πρώτης θεματικής ενότητας – Ατομικά και επαγγελματικά στοιχεία

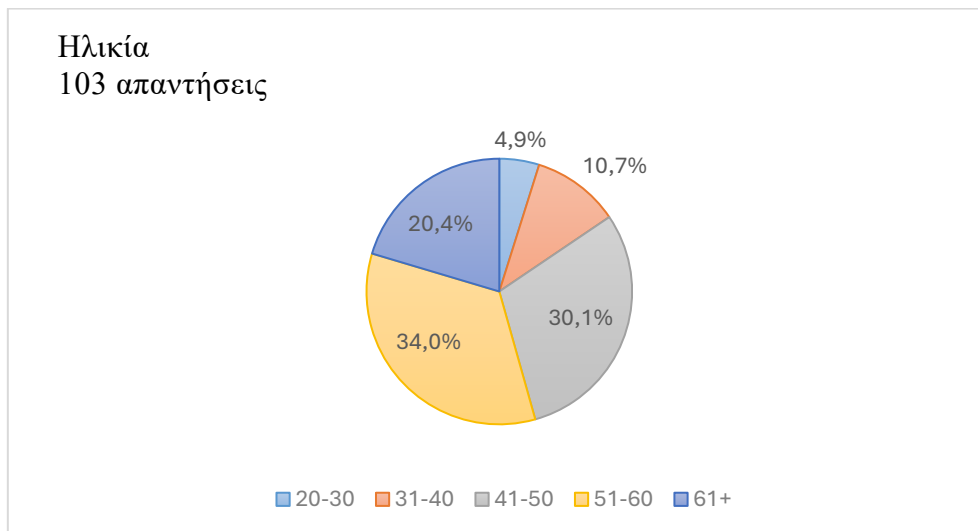
Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου έχει σκοπό να συλλέξει τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων σε αυτήν. Καταγράφει ατομικά και επαγγελματικά στοιχεία, όπως η ηλικία, το φύλο και η επαγγελματική εμπειρία των ερωτώμενων. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 103 συμμετέχοντες, εκ των οποίων οι 54 (ποσοστό 52,4%) είναι άνδρες και οι 49 (47,6%) είναι γυναίκες (Σχήμα 5.1).

Σχήμα 5.1 Κατανομή συμμετεχόντων στην έρευνα ανά φύλο

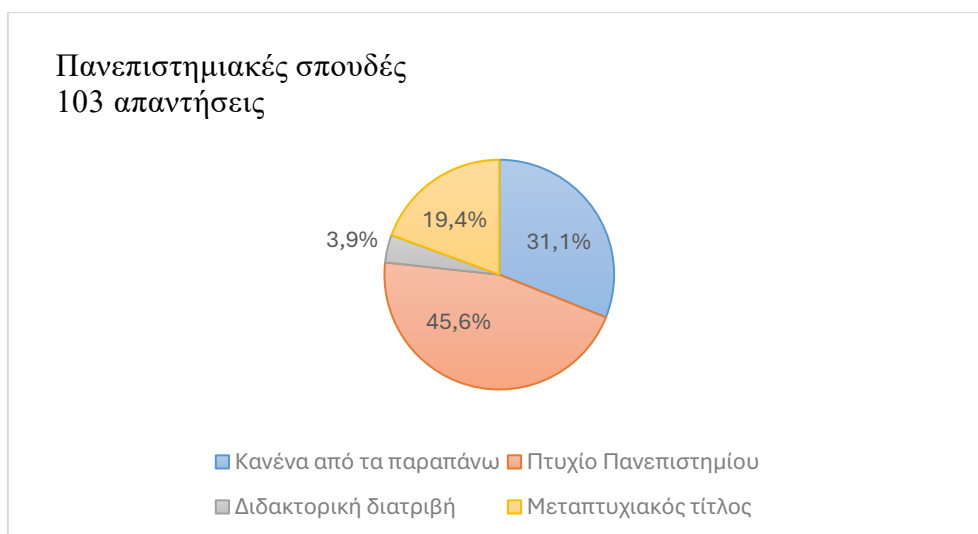
Η κυρίαρχη ηλικιακή κατηγορία που συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο είναι 51 έως και 60 χρονών με ποσοστό 34,0% (35 απαντήσεις), ακολουθούν όσοι και όσες είναι μεταξύ 41 και 50 χρονών με ποσοστό 30,1% (31 απαντήσεις) και αυτοί που είναι από 61 ετών και άνω με ποσοστό 20,4% (21 απαντήσεις). Αυτές οι ηλικιακές κατηγορίες εκπροσωπούνται επαρκώς,

ενώ μικρότερη συμμετοχή παρουσίασαν οι ηλικιακές κατηγορίες από 31 έως και 40 ετών με ποσοστό 10,7% (11 απαντήσεις) και τελευταίοι όσοι και όσες είναι από 20 έως και 30 ετών με ποσοστό 4,9% (5 απαντήσεις), όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.2.

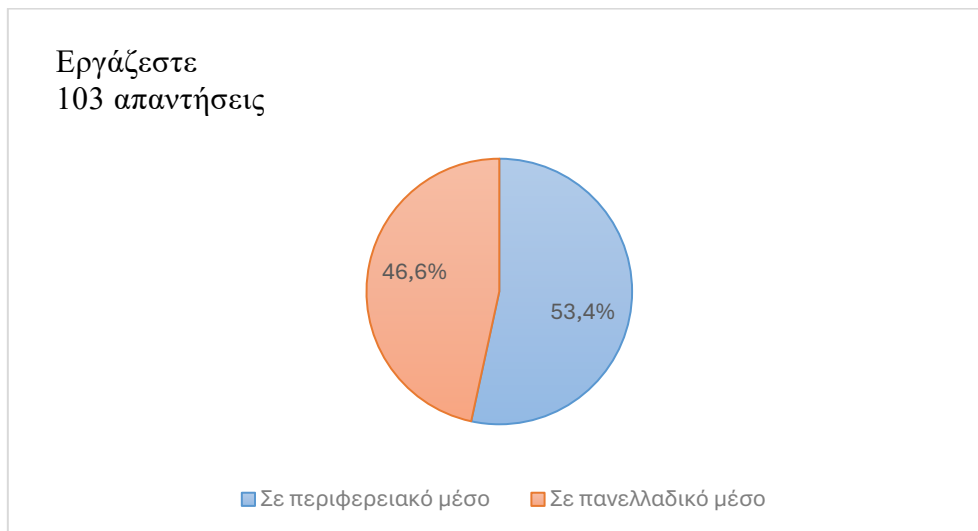
Σχήμα 5.2 Κατανομή συμμετεχόντων στην έρευνα ανά ηλικιακή κατηγορία

Στη συνέχεια οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για το μορφωτικό τους επίπεδο με επικρατούσα ομάδα τους κατόχους πανεπιστημιακού τίτλου σπουδών με ποσοστό 45,6% (47 απαντήσεις) και με αμέσως επόμενη ομάδα όσους και όσες δεν έχουν εισέλθει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που φτάνουν το 31,1% (32 απαντήσεις) των συμμετεχόντων. Το 19,4% (20 απαντήσεις) κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, ενώ το 3,9% (4 απαντήσεις) είναι κάτοχοι του ανώτατου ακαδημαϊκού τίτλου σπουδών και έχουν αποκτήσει διδακτορικό δίπλωμα (Σχήμα 5.3)

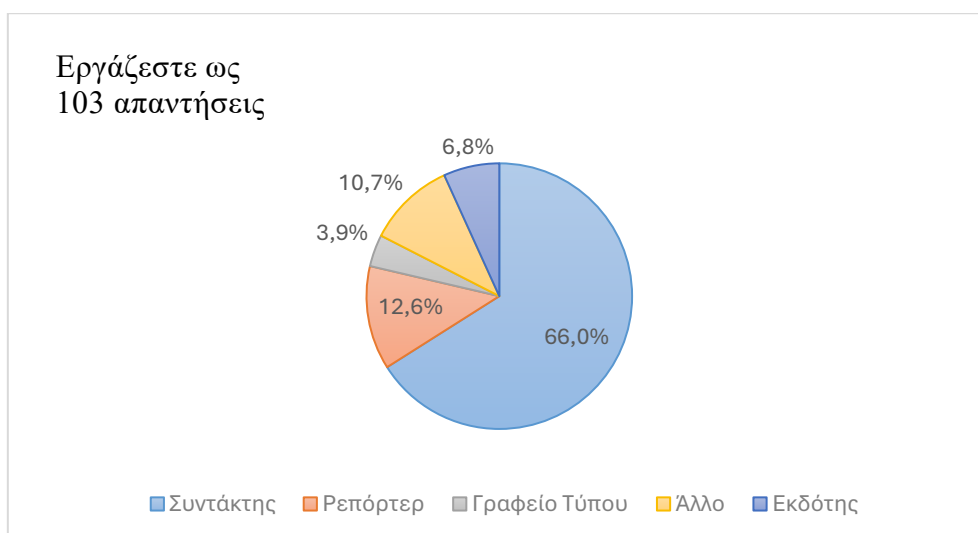
Σχήμα 5.3 Κατανομή συμμετεχόντων στην έρευνα με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης

Οι περισσότεροι εκ των συμμετεχόντων εργάζονται σε περιφερειακό μέσο με ποσοστό 53,4% (55 απαντήσεις) και ακολουθούν με ποσοστό 46,6% (48 απαντήσεις) οι εργαζόμενοι σε μέσα πανελλαδικής εμβέλειας (Σχήμα 5.4).

Σχήμα 5.4 Κατανομή συμμετεχόντων σε περιφερειακά και πανελλαδικά μέσα

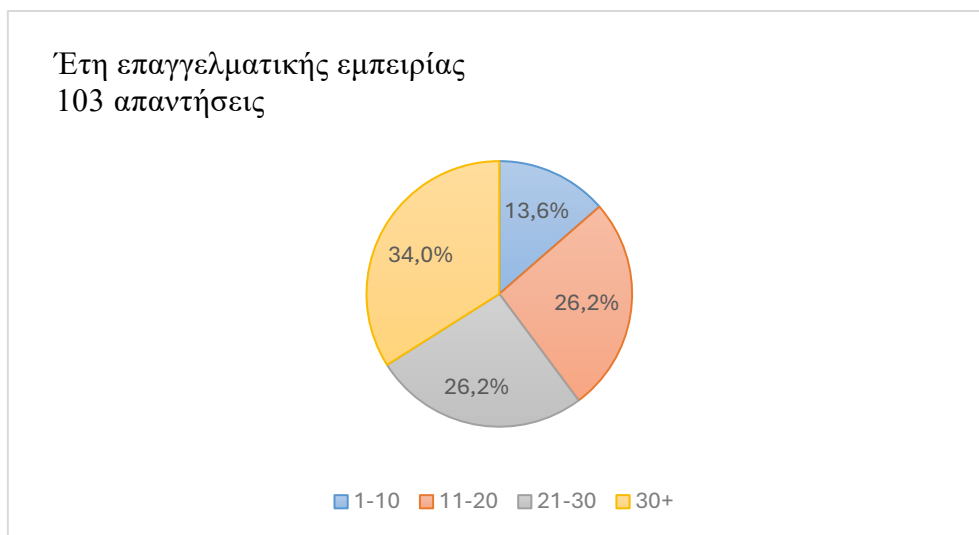
Το υψηλότερο ποσοστό των ερωτηθέντων εργάζεται ως συντάκτης ή συντάκτρια και φτάνει το ποσοστό του 66,0% (68 απαντήσεις), ενώ ακολουθούν όσοι και όσες εργάζονται ως ρεπόρτερ με ποσοστό 12,6% (13 απαντήσεις) και οι εκδότες/τριες με ποσοστό 6,8% (7 απαντήσεις), όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 5.5.

Σχήμα 5.5 Κατανομή συμμετεχόντων ως προς την επαγγελματική τους ιδιότητα

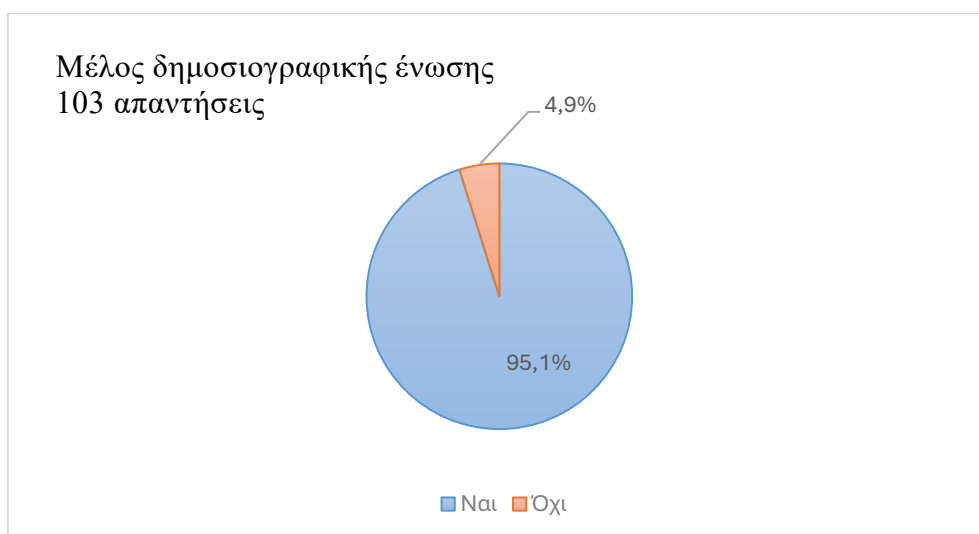
Η επόμενη ερώτηση της πρώτης θεματικής ενότητας αφορούσε τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας των ερωτηθέντων με υψηλό ποσοστό συμμετοχής σε όσους και όσες εργάζονται από

30 χρόνια και πλέον με ποσοστό 34,0% (35 απαντήσεις). Ακολουθούν με ποσοστό 26,2% (27 απαντήσεις) οι εργαζόμενοι με έτη επαγγελματικής εμπειρίας 11 έως και 20 χρόνια, με ίδιο ποσοστό 26,2% οι εργαζόμενοι με έτη επαγγελματικής εμπειρίας από 21 έως και 30 χρόνια και τέλος με ποσοστό 13,6% (14 απαντήσεις) οι εργαζόμενοι με έτη επαγγελματικής εμπειρίας από 1 χρόνο έως και 10 χρόνια (Σχήμα 5.6).

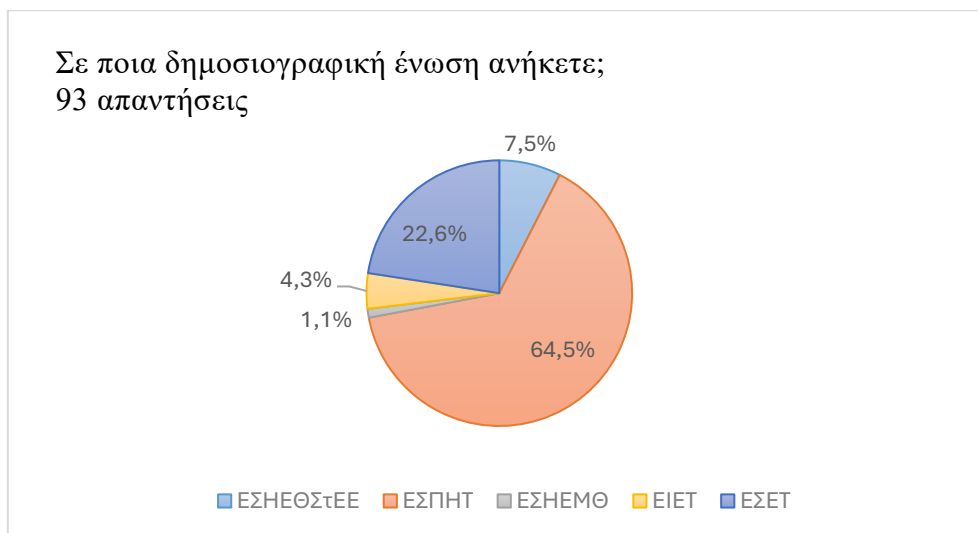
Σχήμα 5.6 Κατανομή συμμετεχόντων με βάση τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας

Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (98 απαντήσεις) στην έρευνα είναι μέλη δημοσιογραφικής ένωσης με ποσοστό 95,1%, ενώ μόλις πέντε συμμετέχοντες απάντησαν αρνητικά στην ερώτηση καταλαμβάνοντας το ποσοστό 4,9% στο σύνολο των ερωτηθέντων (Σχήμα 5.7).

Σχήμα 5.7 Κατανομή συμμετεχόντων με βάση το εάν ανήκουν σε δημοσιογραφική ένωση

Το υψηλότερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε πως είναι μέλος της Ένωσης Συντακτών Περιοδικού και Ηλεκτρονικού Τύπου (ΕΣΠΗΤ) με ποσοστό 64,5% (60 απαντήσεις) και ακολούθησαν με ποσοστό 22,6% (21 απαντήσεις) όσοι είναι μέλη στην Ένωση Συντακτών Επαρχιακού Τύπου (ΕΣΕΤ) και με ποσοστό 7,5% (7 απαντήσεις) όσοι είναι μέλη της Ένωσης Συντακτών Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας και Εύβοιας (ΕΣΗΕΘΣτΕΕ). Οι υπόλοιπες επαγγελματικές ενώσεις είχαν μικρότερη εκπροσώπηση (Σχήμα 5.8).

Σχήμα 5.8 Ποσοστά συμμετεχόντων ανά δημοσιογραφική ένωση

5.1.1 Συλλογή δημογραφικών στοιχείων στην έρευνα: Σκοπός και χρησιμότητα

Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου συλλέγει τα δημογραφικά στοιχεία, δηλαδή τα ατομικά κι επαγγελματικά στοιχεία των ερωτηθέντων. Ένα από τα πρώτα στάδια της ποσοτικής έρευνας είναι να καθορίσει τα χαρακτηριστικά όσων συμμετέχουν στην έρευνα στην έρευνα (Holton, Burnett, 2005). Στην παρούσα έρευνα, το δείγμα αποτελείται από επαγγελματίες δημοσιογράφους που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Για την ανάλυση των δεδομένων, επιλέχθηκαν 8 ερωτήσεις που στόχο έχουν την κατηγοριοποίηση των απαντήσεων σύμφωνα με δημογραφικούς και επαγγελματικούς παράγοντες.

Η πρώτη ερώτηση αφορά το φύλο, προκειμένου να εξεταστούν πιθανές διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες δημοσιογράφους. Η κατηγοριοποίηση με βάση το φύλο έγινε για να διερευνηθούν οι διαφορετικές προσεγγίσεις και εμπειρίες στον δημοσιογραφικό χώρο.

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν, με στόχο την καταγραφή της ηλικιακής κατανομής του δείγματος. Αυτή η πληροφορία θεωρήθηκε ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς αναμένεται ότι οι νεότεροι επαγγελματίες μπορεί να είναι λιγότερο εξοικειωμένοι με τις τεχνολογικές εξελίξεις, να κρατούν μία πιο επιφυλακτική στάση ή να έχουν διαφορετικές επαγγελματικές προτεραιότητες σε σχέση με τους μεγαλύτερους συναδέλφους τους.

Η επόμενη ερώτηση αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων. Η συγκεκριμένη παράμετρος βοηθά στην ανάλυση πιθανών διαφορών στις απαντήσεις ανάλογα με τον τίτλο σπουδών ή την εκπαιδευτική κατάρτιση, αναδεικνύοντας τον ρόλο της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση επαγγελματικών αντιλήψεων.

Η ερώτηση για το αν οι συμμετέχοντες εργάζονται σε περιφερειακά μέσα ή μέσα πανελλαδικής εμβέλειας στοχεύει στη διερεύνηση διαφορών που ενδέχεται να υπάρχουν μεταξύ δημοσιογράφων που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικά γεωγραφικά πλαίσια.

Η καταγραφή της επαγγελματικής ιδιότητας των δημοσιογράφων, όπως αν είναι συντάκτες, εκδότες ή εργάζονται σε άλλους τομείς της δημοσιογραφίας, επιτρέπει την ανάλυση διαφορών στις απαντήσεις βάσει του επαγγελματικού τους ρόλου.

Η ερώτηση σχετικά με την επαγγελματική εμπειρία λειτουργεί συμπληρωματικά με την ηλικία, καθώς οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συμμετέχοντες είναι αναμενόμενο αλλά δεν είναι απαραίτητο να διαθέτουν πολλά έτη εμπειρίας στο δημοσιογραφικό χώρο.

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν είναι μέλη δημοσιογραφικών ενώσεων, με στόχο την καταγραφή του βαθμού συμμετοχής τους σε επαγγελματικά σωματεία. Η πληροφορία αυτή μπορεί να συμβάλει στην ανάλυση του τρόπου που οι δημοσιογράφοι αξιοποιούν τους θεσμικούς φορείς για την υποστήριξη της επαγγελματικής τους δραστηριότητας σε μία εποχή που η δημοσιογραφική τους ιδιότητα βάλλεται από τις τεχνολογικές εξελίξεις και δημιουργούνται ζητήματα μη τήρησης των δεοντολογικών αρχών του επαγγέλματος.

Η τελευταία δημογραφικού περιεχομένου ερώτηση αφορά την επαγγελματική ένωση στην οποία ανήκουν οι συμμετέχοντες για να εντοπιστούν διαφορές στις απόψεις και τις εμπειρίες μεταξύ των δημοσιογράφων που ανήκουν σε διαφορετικές ενώσεις, σε περίπτωση που αυτές

εκπροσωπούν διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές ή εφαρμόζουν διαφορετικές κατευθυντήριες γραμμές στη δημοσιογραφία.

Τέλος να διευκρινιστεί πως οι δημογραφικές ερωτήσεις που επιλέχθηκαν έχουν ως στόχο, πέραν της ανάλυσης των δεδομένων που συλλέχθηκαν και τη διασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος. Μέσω της συλλογής στοιχείων όπως το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, κ.α. καταγράφονται οι πιθανές διαφοροποιήσεις και εκπροσωπούνται επαρκώς όλες οι διαφορετικές ομάδες δημοσιογράφων. Αυτή η προσέγγιση διασφαλίζει ότι τα αποτελέσματα της έρευνας αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια την πολυπλοκότητα και την ποικιλομορφία του δημοσιογραφικού κλάδου, ενώ παράλληλα επιτρέπει την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων που μπορούν να εφαρμοστούν σε ευρύτερο πλαίσιο.

Πράγματι η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος λόγω του φύλου φαίνεται να διασφαλίζεται καθώς γυναίκες και άντρες εμφανίζεται να συμμετέχουν σχεδόν ισόποσα στην έρευνα (47,6% άντρες και 52,4% γυναίκες). Οι ηλικιακές κατηγορίες που εκπροσωπούνται περισσότερο είναι αυτές των 41-50 (30,1%), 51-60 (34%) και 61 και επιπλέον (20,4%). Μικρότερη συμμετοχή παρουσιάζουν οι ηλικίες μεταξύ 31-40 (10,7%) και μικρή συμμετοχή οι ηλικίες μεταξύ 20-30 (4,9%). Το σύνολο των δημοσιογράφων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι κάτοχοι ακαδημαϊκού τίτλου σπουδών (45,6%) και ακολουθούν με μεγάλο ποσοστό όσοι δεν έχουν τίτλο σπουδών (31,1%), που αναδεικνύει και το γεγονός πως η επαγγελματική ιδιότητα του δημοσιογράφου δεν έχει ως απαραίτητο κριτήριο τις ακαδημαϊκές σπουδές, όπως συμβαίνει σε άλλους επαγγελματικούς κλάδους. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα εργάζονται κατά 46,6% σε περιφερειακά μέσα και κατά 53,4% σε μέσα πανελλαδικής εμβέλειας, εξασφαλίζοντας την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος σε αυτήν την ερώτηση. Επιπλέον ως επί το πλείστον οι συμμετέχοντες εργάζονται ως συντάκτες (66%) και ακολουθούν οι ρεπόρτερ με κατά πολύ μικρότερο ποσοστό 12,6%. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων διαθέτει σημαντική εμπειρία στον δημοσιογραφικό χώρο (Το 34% έχει εμπειρία 30 και επιπλέον ετών, το 26,2% έχει εμπειρία 21 έως 30 ετών, 26,2% έχει εμπειρία 11 έως 20 ετών), γεγονός που διασφαλίζει ότι το επιλεγμένο δείγμα πληροί όλες τις προϋποθέσεις για την εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων. Τα έτη επαγγελματικής τους εμπειρίας δείχνουν πως οι συμμετέχοντες ανήκουν στη δημοσιογραφική γενιά που έχει βιώσει αλλαγές στον επαγγελματικό τους βίο λόγω της έλευσης και της εξέλιξης των νέων τεχνολογιών και άρα αποτελούν το κατάλληλο δείγμα για τη διεξαγωγή της έρευνας. Ακόμα και το 13,6% των συμμετεχόντων που διαθέτει

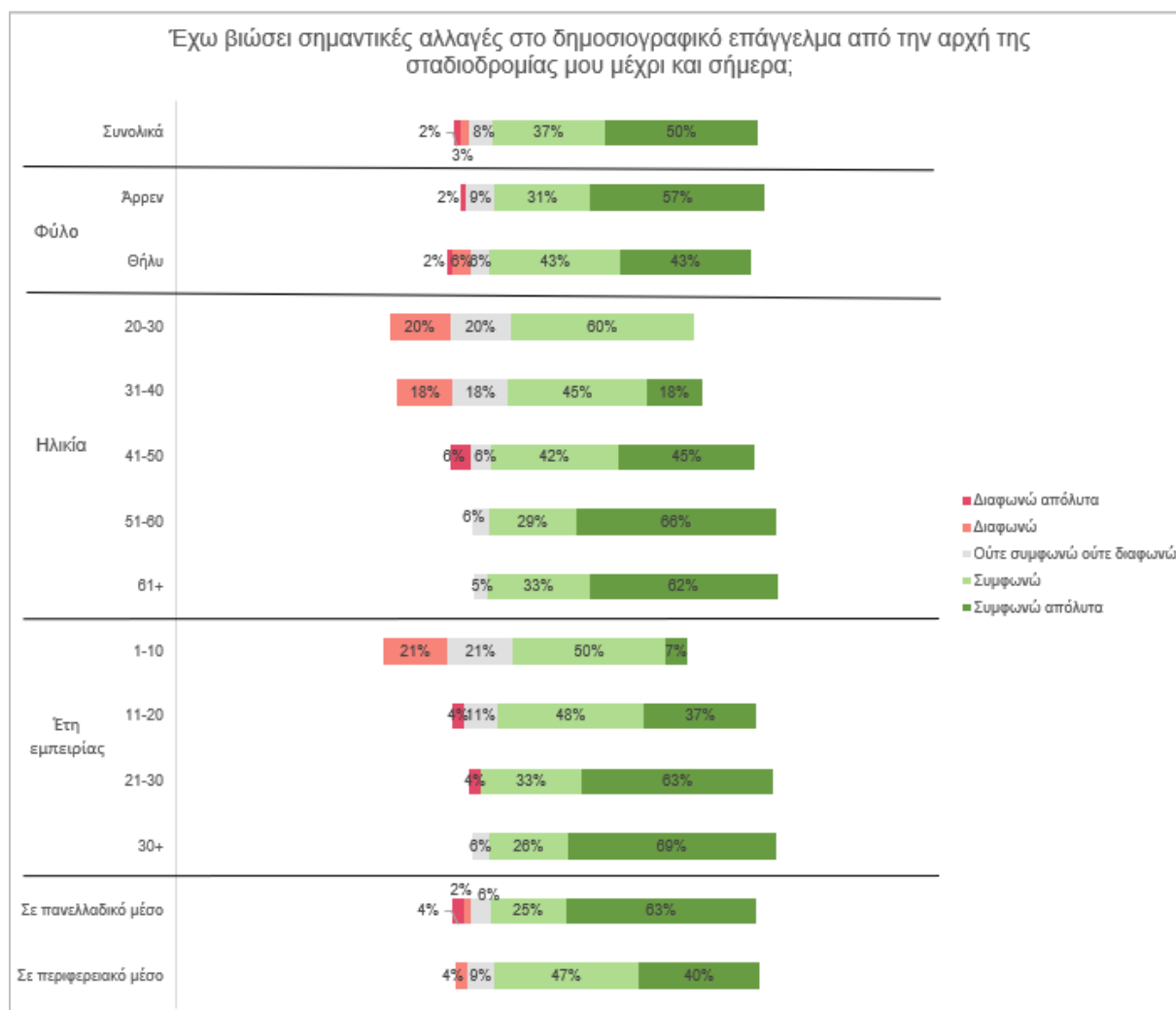
εμπειρία από 1 έως 10 χρόνια μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες. Αυτό συμβαίνει επειδή τα τεχνολογικά μέσα εξελίσσονται με ταχείς ρυθμούς και οι τεχνολογίες που έχουν διαδοθεί ευρέως τα τελευταία χρόνια, ενδέχεται ήδη να δημιουργούν προκλήσεις στον επαγγελματικό βίο των δημοσιογράφων. Στη συνέχεια διαπιστώθηκε πως οι συμμετέχοντες είναι κατά συντριπτική πλειοψηφία μέλη των δημοσιογραφικών ενώσεων (95,1% έναντι του 4,9%) γεγονός που ενισχύει την αξιοπιστία του δείγματος, καθώς τα μέλη ενώσεων έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά στις εξελίξεις του κλάδου και έχουν υψηλό επίπεδο επαγγελματικής δέσμευσης. Τέλος το γεγονός ότι το 64,5% των συμμετεχόντων είναι εγγεγραμμένοι στην Ένωση Συντακτών Περιοδικού και Ηλεκτρονικού Τύπου (ΕΣΠΗΤ), η οποία εκπροσωπεί δημοσιογράφους που εργάζονται σε περιοδικά, μη ημερήσιες εφημερίδες, περιοδικές εκπομπές και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος του δείγματος έχει άμεση εμπειρία των αλλαγών που επέφερε η ψηφιακή εποχή στον επαγγελματικό τους βίο. Αυτοί οι δημοσιογράφοι είναι πιθανό να έχουν αντιμετωπίσει προκλήσεις που σχετίζονται με τις τεχνολογικές εξελίξεις, καθιστώντας τις απόψεις και τις εμπειρίες τους ιδιαίτερα πολύτιμες για την κατανόηση του αντίκτυπου της ψηφιακής εποχής στη δημοσιογραφία.

5.2 Αποτελέσματα δεύτερης θεματικής ενότητας - Αλλαγές στον τομέα της τεχνολογίας

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου όσοι και όσες συμμετείχαν στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν σε επτά ερωτήσεις σχετικές με το πόσο οι ίδιοι και οι ίδιες βιώνουν (εάν βιώνουν) αλλαγές στη δημοσιογραφική τους καθημερινότητα και πιο συγκεκριμένα πόσο θεωρούν πως οι αλλαγές αυτές οφείλονται ή σχετίζονται με την άνοδο των τεχνολογικών καινοτομιών στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον.

Η πρώτη ερώτηση της δεύτερης θεματικής ενότητας (ερώτηση 9) είναι εισαγωγική και σκοπεύει να διαπιστώσει εάν πράγματι οι ερωτηθέντες έχουν βιώσει σημαντικές αλλαγές στον επαγγελματικό τους βίο από την αρχή της σταδιοδρομίας τους μέχρι και την στιγμή συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου. Ποσοστό 50,5% απάντησε πως συμφωνεί απόλυτα και πράγματι έχει βιώσει καθοριστικές αλλαγές. Ποσοστό 36,9% των ερωτηθέντων δήλωσε τη συμφωνία του με την ερώτηση που τέθηκε και ακολούθησε με ποσοστό 7,8% το δείγμα που

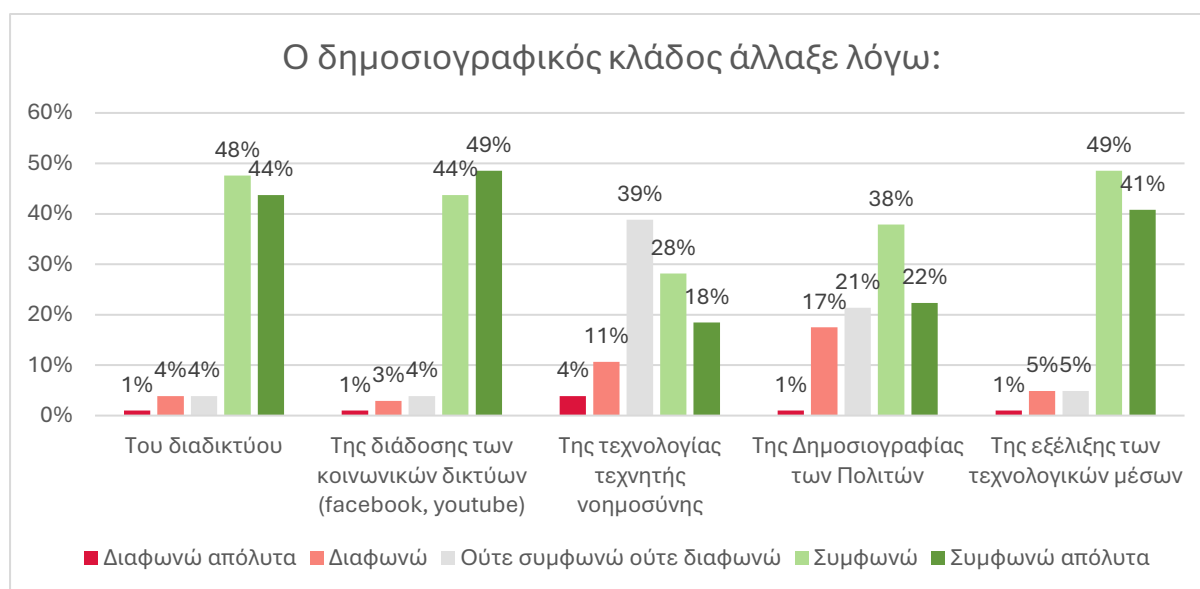
εμφανίστηκε ουδέτερο ως προς την ερώτηση. Ποσοστό 2,9% των συμμετεχόντων στην έρευνα διαφώνησαν, δεν βίωσαν δηλαδή σημαντικές αλλαγές στην επαγγελματική τους πορεία και ποσοστό 1,9% είναι όσοι διαφώνησαν απόλυτα με την εν λόγω ερώτηση (Σχήμα 5.9). Οι απαντήσεις εδώ ως αναμένεται δηλώνουν τη συμφωνία τους στο ότι υπάρχουν αλλαγές στον δημοσιογραφικό χώρο, ενώ μικρό ποσοστό απαντάει αρνητικά (4,8), και εμφανίζεται να αφορά τις μικρότερες ηλικιακές κατηγορίες που έχουν λιγότερα χρόνια εμπειρίας στον δημοσιογραφικό κλάδο.

Σχήμα 5.9 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τις αλλαγές στο δημοσιογραφικό επάγγελμα

Η επόμενη ερώτηση (10) ζητά από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν κατά πόσο συμφωνούν με την άποψη: Η ψηφιακή εποχή άλλαξε ριζικά τη δημοσιογραφία. Το συντριπτικό ποσοστό απαντά καταφατικά με ποσοστό 49,5% όσους και όσες συμφωνούν απόλυτα και 44,7% όσους συμφωνούν. Όσοι ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν έχουν ποσοστό 3,9%, ενώ ποσοστό από 1,0% καταλαμβάνουν έκαστοι οι διαφωνούντες και οι διαφωνούντες απόλυτα. Οι απαντήσεις

και σε αυτό το ερώτημα είναι αναμενόμενες και απαντούν στο ερώτημα εάν η ψηφιακή εποχή άλλαξε με ριζικό τρόπο την δημοσιογραφία. Το μικρό ποσοστό των συμμετεχόντων που απαντάει αρνητικά (2%), εμφανίζεται ξανά να αφορά τις μικρότερες ηλικιακές κατηγορίες που έχουν λιγότερα χρόνια εμπειρίας στον δημοσιογραφικό κλάδο και άρα έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για το δημοσιογραφικό γίγνεσθαι.

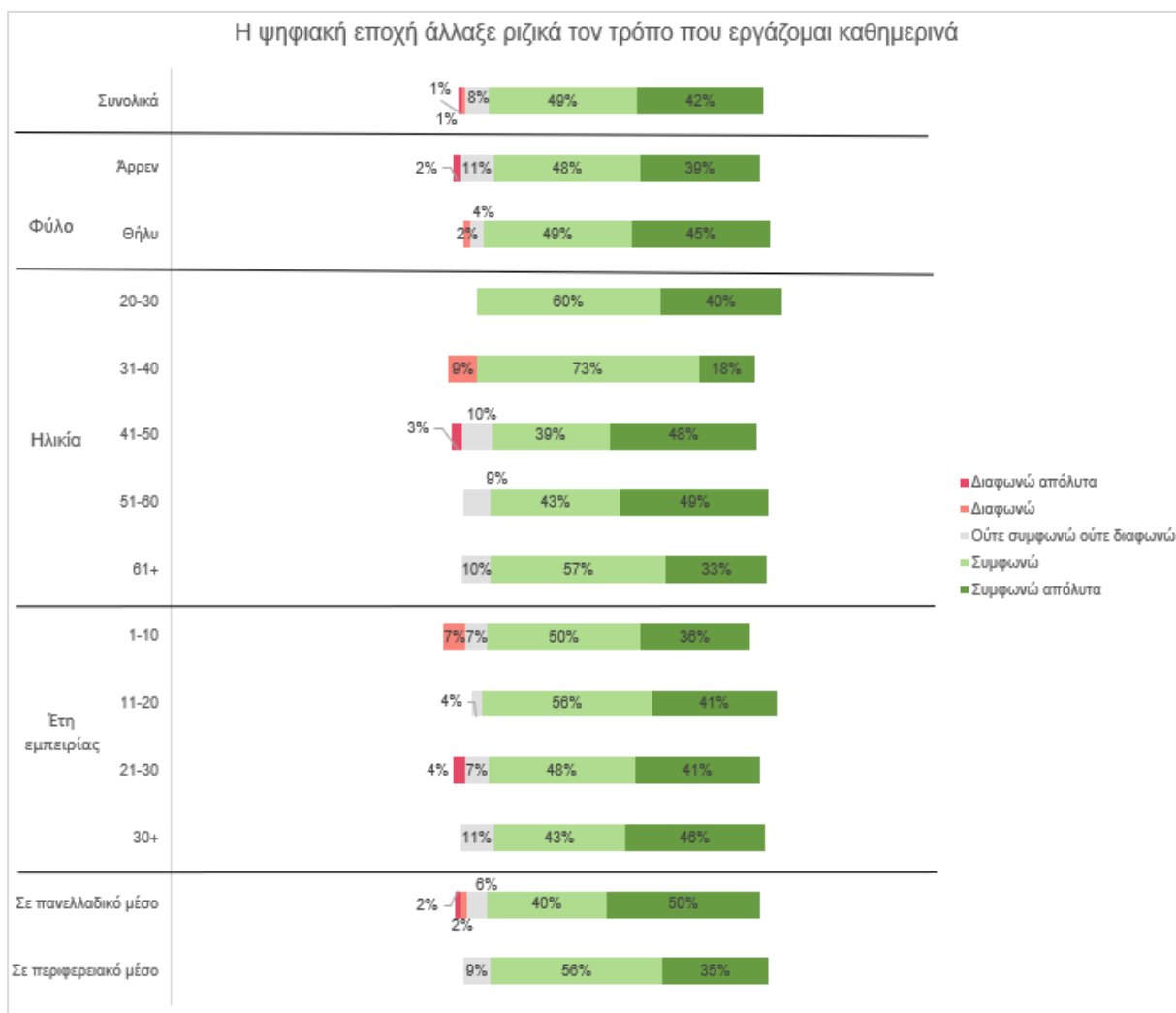
Σχήμα 5.10 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τις αιτίες αλλαγής του δημοσιογραφικού κλάδου

Στην επόμενη ερώτηση (11) καταγράφηκαν οι απαντήσεις σχετικές με το εάν και το πόσο θεωρούν οι δημοσιογράφοι ότι άλλαξε ο δημοσιογραφικός κλάδος λόγω του διαδικτύου, της διάδοσης των κοινωνικών μέσων δικτύωσης, της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης, της Δημοσιογραφίας των πολιτών και τέλος της εξέλιξης των τεχνολογικών μέσων. Ποσοστό 48% των ερωτηθέντων συμφωνούν πως το διαδίκτυο άλλαξε ριζικά τη δημοσιογραφία και ακολουθεί το ποσοστό 44% με όσους συμφωνούν απόλυτα, το ποσοστό 4% με όσους ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν, το ποσοστό 4% με όσους διαφωνούν και το ποσοστό 1% με όσους διαφωνούν απόλυτα. Το 49% απαντούν πως συμφωνούν απόλυτα ότι ο δημοσιογραφικός κλάδος άλλαξε λόγω της διάδοσης των κοινωνικών μέσων δικτύωσης, ενώ ακριβώς το 44% συμφωνούν. Ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν οι 4% των συμμετεχόντων, ενώ διαφωνούν με ποσοστό 3% και διαφωνούν απόλυτα με ποσοστό 1% οι υπόλοιποι συμμετέχοντες. Όσον αφορά τις αλλαγές στον δημοσιογραφικό κλάδο λόγω της εμφάνισης της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης το ποσοστό 38% των συμμετεχόντων ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν ότι οι αλλαγές συνδέονται με την τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης. Ποσοστό 28% συμφωνεί και ποσοστό 18% συμφωνεί απόλυτα πως οι αλλαγές απορρέουν από την

τεχνολογία της τεχνητής νοημοσύνης. Οι διαφωνούντες ανέρχονται σε ποσοστό 11% και όσοι διαφωνούν απόλυτα ανέρχονται σε ποσοστό 4% των ερωτηθέντων. Όσον αφορά τη Δημοσιογραφία των πολιτών ποσοστό 38% των ερωτηθέντων απαντά πως συμφωνεί και πως ο Δημοσιογραφικός κλάδος άλλαξε με την εμφάνιση του νέου αυτού φαινομένου, ενώ συμφωνούν απόλυτα με αυτή τη δήλωση το 22% των ερωτηθέντων. Οι ουδέτεροι, αυτοί που ούτε συμφωνούν ή διαφωνούν αποτελούν το 21% των ερωτηθέντων, ενώ οι διαφωνούντες έχουν ποσοστό 17% και οι διαφωνούντες απόλυτα 1%. Η εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων φαίνεται να αποτελεί την μεγαλύτερη αιτία αλλαγής του δημοσιογραφικού κλάδου με ποσοστό 49% να συμφωνούν και 41% να συμφωνούν απόλυτα. Ουδέτερο μένει το 5% των ερωτηθέντων, ενώ διαφωνεί το 5% και διαφωνεί απόλυτα το 1% των ερωτηθέντων (Σχήμα 5.10). Από την ερώτηση αυτή εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα, καθώς οι συμμετέχοντες σε πολύ μεγάλα ποσοστά θεωρούν πως το διαδίκτυο, η διάδοση των κοινωνικών δικτύων και οι εξελίξεις των τεχνολογικών μέσων άλλαξαν την δημοσιογραφία, ενώ η δημοσιογραφία των πολιτών σε εμφανώς μικρότερο βαθμό. Η τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης εμφανίζεται ως η αιτία με το μικρότερο ποσοστό συμφωνίας από τους συμμετέχοντες, κάτι που μπορεί να εξηγηθεί αν σκεφτεί κανείς ότι η χρήση της παραμένει ακόμη περιορισμένη σε σύγκριση με άλλες τεχνολογίες, οι οποίες έχουν ήδη ενσωματωθεί εδώ και χρόνια στην καθημερινότητα των ανθρώπων.

Ακολουθεί η ερώτηση 12 που ζητά από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν τη συμφωνία τους με την άποψη: Θεωρώ πως η ψηφιακή εποχή άλλαξε ριζικά τον τρόπο που εργάζομαι καθημερινά, σε μία προσπάθεια καταγραφής των προσωπικών βιωμάτων των ερωτηθέντων.

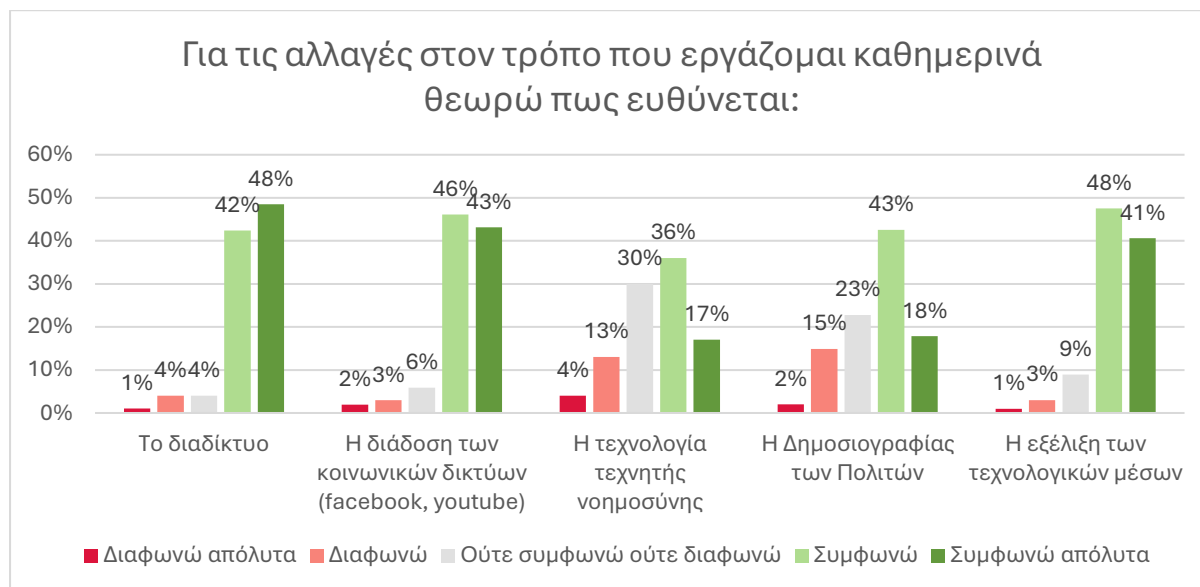
Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν πως συμφωνούν σε ποσοστό 48,5% ή συμφωνούν απόλυτα σε ποσοστό 41,7%, ενώ ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί το ποσοστό των 7,8% των συμμετεχόντων. Το ποσοστό όσων διαφωνούν είναι 1,0% και ίδιο είναι για όσους διαφωνούν απόλυτα (Σχήμα 5.11).

Σχήμα 5.11 Κατανομή απαντήσεων σχετικών με την αλλαγή του τρόπου εργασίας στην ψηφιακή εποχή.

Στην ερώτηση 13 γίνεται πάλι μία προσπάθεια καταγραφής των προσωπικών πεποιθήσεων και βιωμάτων των συμμετεχόντων (Σχήμα 5.12). Η ερώτηση σχετίζεται με την προηγούμενη που αφορούσε τις αλλαγές στον εργασιακό βίο των δημοσιογράφων λόγω της ψηφιακής εποχής και πάει ένα βήμα περαιτέρω σε μία προσπάθεια καταγραφής των αιτιών αυτών των αλλαγών. Παρουσιάζονται πέντε λόγοι και ζητείται ο βαθμός συμφωνίας των συμμετεχόντων σχετικά με αυτούς. Εν αρχή, ποσοστό 48% συμφωνεί απόλυτα πως το διαδίκτυο έχει αλλάξει ριζικά τον καθημερινό δημοσιογραφικό τους βίο και ακολουθεί το ποσοστό 42% με όσους συμφωνούν. Διαφωνεί το 4% των ερωτηθέντων και έπονται όσοι ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν σε ποσοστό 4%. Διαφωνούν απόλυτα το 1% των ερωτηθέντων στην έρευνα. Προτείνεται εν συνεχεία ως λόγος των αλλαγών που βιώνουν οι δημοσιογράφοι στον καθημερινό επαγγελματικό τους βίο η διάδοση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Συμφωνούν σε ποσοστό 46% και συμφωνούν απόλυτα σε ποσοστό 43%. Ακολουθούν όσοι ούτε συμφωνούν, ούτε

διαφωνούν με ποσοστό 6%, όσοι διαφωνούν με ποσοστό 3% και τέλος όσοι διαφωνούν απόλυτα με ποσοστό 2%. Το 36% τω ερωτηθέντων συμφωνεί πως ο καθημερινός εργασιακός βίος άλλαξε λόγω της τεχνολογίας της τεχνητής νοημοσύνης, ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό (30%) καταγράφει όσους ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν. Συμφωνεί απόλυτα το 17% των ερωτηθέντων και έπονται με ποσοστό 13% και 4% όσοι διαφωνούν και όσοι διαφωνούν απόλυτα αντίστοιχα.

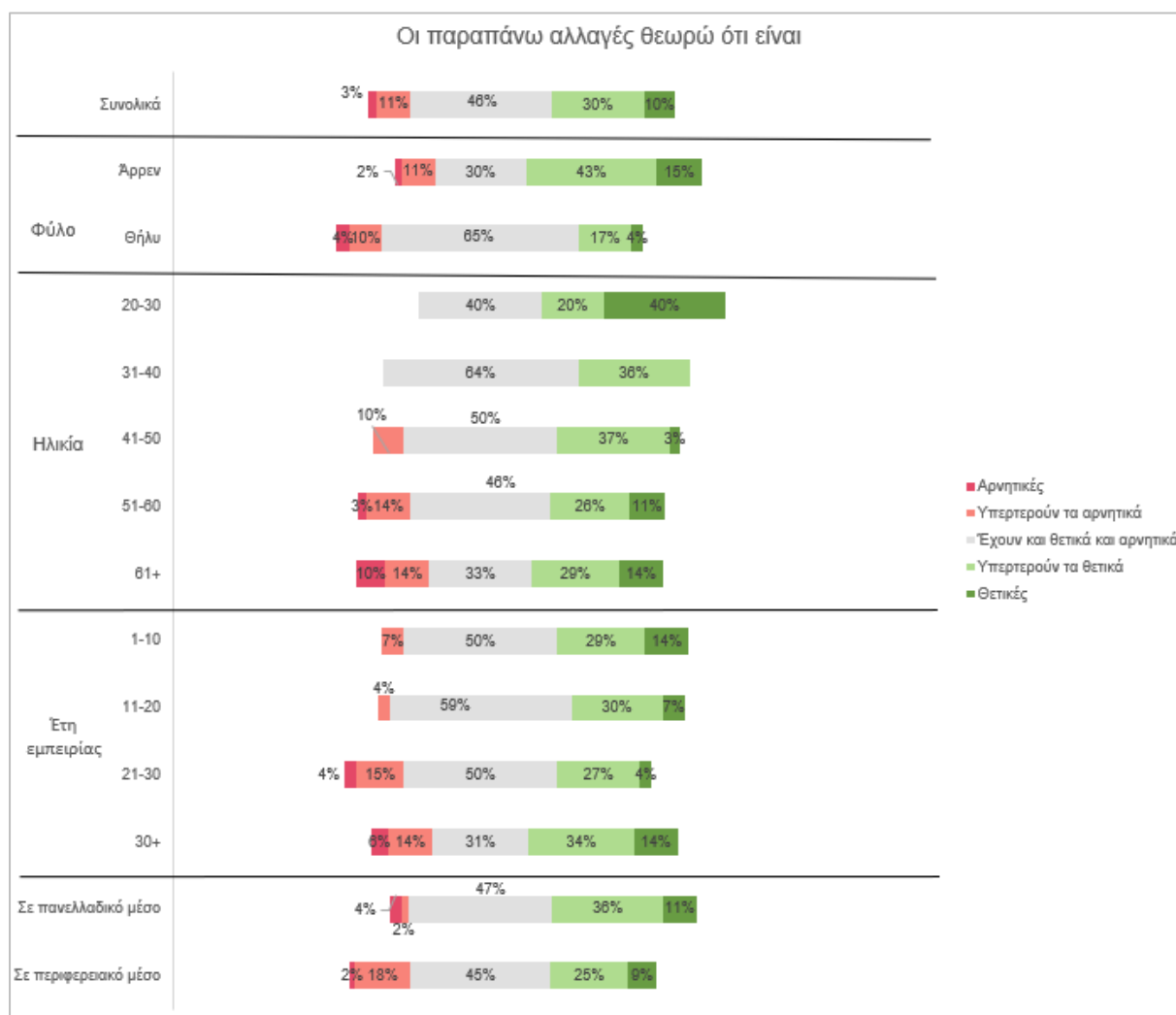

Σχήμα 5.12 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τα αίτια των αλλαγών στην εργασία

Οι συμμετέχοντες σε ποσοστό 43% συμφωνούν πως η δημοσιογραφία των πολιτών ευθύνεται για τις αλλαγές στον εργασιακό τους βίο και ακολουθούν με ποσοστό 23% όσοι ούτε διαφωνούν, ούτε συμφωνούν. Συμφωνία απόλυτη καταγράφεται σε ποσοστό 18%, διαφωνία σε ποσοστό 15% και απόλυτη διαφωνία σε ποσοστό 2%. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα σε ποσοστό 48% συμφωνούν πως οι περισσότερες δυνατότητες που δίνονται από τα τεχνολογικά μέσα ευθύνονται για τις αλλαγές τους στον εργασιακό τους βίο καθημερινώς και ακολουθούν σε ποσοστό 41% όσοι συμφωνούν απόλυτα. Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 9% των ερωτηθέντων, ενώ διαφωνεί το 3% των ερωτηθέντων και διαφωνεί απόλυτα το 1% των ερωτηθέντων. Από την ερώτηση αυτή εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα, καθώς οι συμμετέχοντες σε πολύ μεγάλα ποσοστά θεωρούν πως το διαδίκτυο, η διάδοση των κοινωνικών δικτύων και οι εξελίξεις των τεχνολογικών μέσων άλλαξαν τον τρόπο που εργάζονται καθημερινά, ενώ με μικρότερο ποσοστό ακολουθεί η δημοσιογραφία των πολιτών και η τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης για τα οποία το 17% των συμμετεχόντων απαντάει πως δεν επηρεάζουν τον καθημερινό επαγγελματικό τους βίο. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει διότι οι

εξελίξεις του διαδικτύου, η διάδοση των κοινωνικών δικτύων και η πρόοδος των τεχνολογικών μέσων επιτρέπουν την άμεση διάδοση πληροφοριών και έχουν προσφέρει νέα εργαλεία και μεθόδους στους δημοσιογράφους, ενώ η δημοσιογραφία των πολιτών και η τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης είναι λιγότερο ενσωματωμένες στον επαγγελματικό κύκλο εργασιών τους, με αποτέλεσμα να έχουν μικρότερη επιρροή στην καθημερινή εργασία τους.

Η επόμενη ερώτηση (14) έχει ως στόχο να καταγράψει τις πεποιθήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με τις αλλαγές που βιώνουν.

Σχήμα 5.13 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την επίδραση των αλλαγών στο δημοσιογραφικό επάγγελμα

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε ποσοστό 46,1% πιστεύει πως οι αλλαγές αυτές έχουν θετικά και αρνητικά σημεία, ενώ το ποσοστό 30,4% θεωρεί πως στις αλλαγές που βιώνουν υπερτερούν τα θετικά και ποσοστό 10,8% θεωρεί πως υπερτερούν τα αρνητικά. Οι αλλαγές κρίνονται ως θετικές από το 9,8% και αρνητικές από το 2,9% των ερωτηθέντων. (Σχήμα 5.13). Η ερώτηση αυτή έχει ως στόχο να εξακριβώσει εάν οι αλλαγές που έφεραν οι τεχνολογικές

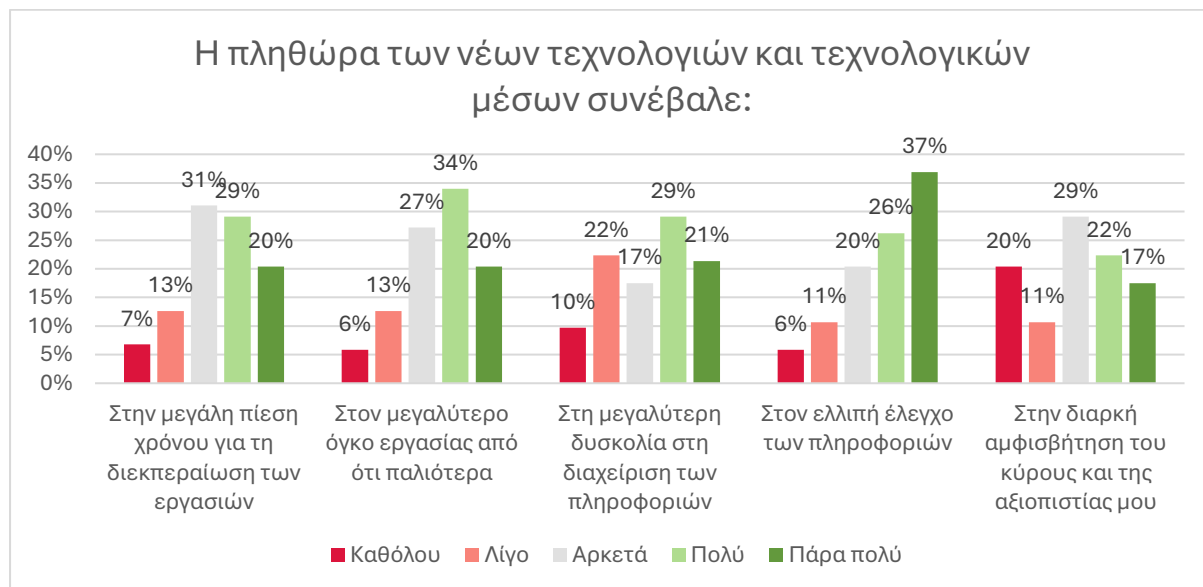
καινοτομίες της ψηφιακής εποχής χαιρετίζονται με θετική στάση από τους επαγγελματίες. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε πως υπάρχουν θετικά και αρνητικά σημεία στις αλλαγές που βιώνουν και με μικρή διαφορά ακολουθεί το 40% των ερωτηθέντων που απαντάει πως οι αλλαγές αυτές είναι θετικές. Αξιο αναφοράς είναι πως οι γυναίκες εμφανίζονται λιγότερο ενθουσιώδεις με τα θετικά χαρακτηριστικά που ακολουθούν αυτές τις αλλαγές, καθώς οι περισσότερες κρίνουν πως οι αλλαγές έχουν θετικά και αρνητικά σημεία (65%) έναντι του 30% των ανδρών. Διαπιστώνεται λοιπόν πως οι γυναίκες έχουν επηρεαστεί περισσότερο από τους άντρες στον καθημερινό επαγγελματικό τους βίο και απαντούν με μεγαλύτερο δισταγμό στην ερώτηση. Επιπλέον στις ηλικιακές κατηγορίες από 20 έως και 40 ετών δεν κρίνουν πως οι αλλαγές στον επαγγελματικό τους βίο μπορεί να έχουν αρνητικά χαρακτηριστικά. Τέλος σημαντικό να αναφερθεί πως το 20% των ερωτηθέντων που εργάζονται σε περιφερειακό μέσο κρίνουν πως οι αλλαγές στην καθημερινότητά τους έχουν αρνητικό πρόσημο, έναντι του 6% όσων εργάζονται σε πανελλαδικό μέσο. Η διαφορά αυτή μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι τα περιφερειακά μέσα αντιμετωπίζουν συχνά μεγαλύτερες προκλήσεις σε σχέση με τα πανελλαδικά μέσα, όπως περιορισμένους πόρους και μικρότερη δυνατότητα εκπαίδευσης στις νέες τεχνολογίες, ενώ τα πανελλαδικά μέσα έχουν μεγαλύτερους πόρους και καλύτερη πρόσβαση σε υποδομές και εκπαίδευση, κάτι που τους επιτρέπει να ενσωματώνουν πιο αποτελεσματικά τις αλλαγές στην καθημερινότητά τους, με αποτέλεσμα να αισθάνονται λιγότερο αρνητική επίδραση από τις εξελίξεις.

Η τελευταία ερώτηση (15) της δεύτερης θεματικής ενότητας του ερωτηματολογίου έχει ως στόχο να καταγράψει εν αρχή το εάν και έπειτα το κατά πόσο ζητήματα που έχουν καταγραφεί και δημιουργούν προκλήσεις στους επαγγελματίες του κλάδου συνδέονται με την πληθώρα των νέων τεχνολογιών και των τεχνολογικών μέσων. Ερωτήθηκαν συγκεκριμένα εάν η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και τεχνολογικών μέσων συνέβαλε στην μεγάλη πίεση χρόνου για τη διεκπεραίωση των εργασιών τους. Ποσοστό 31% θεωρεί πως συμβάλλει αρκετά και ακολουθεί το ποσοστό 29% με όσους θεωρούν πως συμβάλλει πολύ. Πάρα πολύ απάντησε το 20% των ερωτηθέντων, ενώ λίγο το 13% και καθόλου το 7% των συμμετεχόντων στην έρευνα. Στην επόμενη ερώτηση οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν εάν η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και τεχνολογικών μέσων συμβάλλει στον μεγαλύτερο όγκο εργασίας από ότι παλαιότερα. Ποσοστό 34% των ερωτηθέντων απαντά πως συμβάλλει κατά πολύ, ενώ αρκετά απαντά το 27% και πάρα πολύ το 20% των συμμετεχόντων. Λίγο απαντά το 13% και καθόλου το 6% των ερωτηθέντων. Ακολουθεί το τμήμα της ερώτησης που στόχο έχει να καταγράψει

εάν η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και τεχνολογικών μέσων συνέβαλε στην μεγαλύτερη δυσκολία ως προς τη διαχείριση των πληροφοριών. Πολύ απαντά το 29% , λίγο το 22%, πάρα πολύ το 21% αρκετά το 17% και καθόλου το 10% των ερωτηθέντων. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα εν συνεχεία κλήθηκαν να απαντήσουν εάν η πληθώρα των τεχνολογιών και τεχνολογικών μέσων συνέβαλε σε ελλιπή έλεγχο των πληροφοριών. Εδώ καταγράφηκε πως το ποσοστό που απάντησε πάρα πολύ είναι αρκετά υψηλό και φτάνει το 37%. Πολύ απάντησε το 26% του δείγματος, αρκετά το 20%, λίγο το 11% και καθόλου το 5%. Ως προς το τελευταίο τμήμα της ερώτησης οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν εάν και κατά πόσο η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και τεχνολογικών μέσων συνέβαλε στην διαρκή αμφισβήτηση του κύρους και της αξιοπιστίας τους. Εδώ οι απαντήσεις εμφανίζουν μεγαλύτερη διαφοροποίηση καθώς αρκετά θεωρεί το ποσοστό 29% των ερωτηθέντων με αμέσως υψηλότερη καταγραφή όσους απάντησαν πολύ σε ποσοστό 22%. Καθόλου απάντησαν σε ποσοστό 20% και πάρα πολύ σε παρόμοιο ποσοστό 17%. Λίγο απάντησε το 11% του δείγματος (Σχήμα 5.14). Η ερώτηση αυτή αναδεικνύει ζητήματα όπως ο ελλιπής έλεγχος των πληροφοριών που απασχολεί τον δημοσιογραφικό κόσμο, καθώς στη ψηφιακή εποχή η άμεση διάδοση των ειδήσεων και η πίεση για γρήγορη κάλυψη των γεγονότων καθιστούν δύσκολο τον εις βάθος έλεγχο των πληροφοριών.

Ένα ακόμα ζήτημα που αναδεικνύεται είναι πως μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων πιστεύει ότι οι νέες τεχνολογίες έχουν συμβάλει στην αύξηση του όγκου εργασίας. Αυτή η τάση υπογραμμίζει την αίσθηση ότι η συνεχής ανάγκη για παραγωγή και ενημέρωση σε ψηφιακές πλατφόρμες ενδέχεται να αυξάνει τον φόρτο των επαγγελματιών, κάνοντάς τους να εργάζονται περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν. Επιπλέον σημαντικό είναι το ποσοστό που θεωρεί δύσκολη την διαχείριση των πληροφοριών, θίγοντας και εδώ το ζήτημα της υπέρ πληροφόρησης που έχει δημιουργηθεί στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον σε συνδυασμό πιθανώς με την ανάγκη για γρήγορη επεξεργασία και έλεγχο περιεχομένου των πληροφοριών. Η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και μέσων φαίνεται να επιβαρύνει σημαντικά τους επαγγελματίες που πιέζονται χρονικά να διεκπεραιώσουν τις εργασίες τους, καθώς μεγάλο ποσοστό δηλώνει ότι οι νέες τεχνολογίες συμβάλλουν σε αυτή την πίεση (31% «αρκετά», 29% «πολύ», και 20% «πάρα πολύ»). Αυτό υποδεικνύει ότι οι συνεχείς εξελίξεις και η ανάγκη για άμεση ανταπόκριση στις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής αυξάνουν το φόρτο εργασίας και την πίεση για γρήγορη παραγωγή περιεχομένου. Στην τελευταία ερώτηση οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους δηλώνουν ότι η πληθώρα των νέων τεχνολογιών έχει συμβάλει στη

διαρκή αμφισβήτηση του κύρους και της αξιοπιστίας τους, απάντηση που μπορεί να σχετίζεται με το γεγονός ότι η ταχύτητα διάδοσης των πληροφοριών και η επικράτηση αναξιόπιστων πηγών ή φημών στα κοινωνικά δίκτυα μειώνουν την εμπιστοσύνη του κοινού στα παραδοσιακά μέσα και στις δημοσιογραφικές διαδικασίες.

Σχήμα 5.14 Σύνδεση των προκλήσεων του δημοσιογραφικού χώρου με τις νέες τεχνολογίες

Συνολικά, τα αποτελέσματα του δεύτερου τμήματος της έρευνας αναδεικνύουν σημαντικές πτυχές των αλλαγών που έχουν προκαλέσει οι νέες τεχνολογίες και τα ψηφιακά μέσα στον δημοσιογραφικό κλάδο. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων συμφωνεί ότι η ψηφιακή εποχή έχει φέρει ριζικές αλλαγές στη δημοσιογραφία, με την διάδοση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων και την εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων να αναγνωρίζονται ως σημαντικότερες αιτίες αυτών των αλλαγών. Ωστόσο, η μικρότερη επίδραση της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι η χρήση της παραμένει περιορισμένη στον επαγγελματικό τομέα, σε σχέση με άλλες τεχνολογίες που έχουν ήδη ενσωματωθεί στην καθημερινότητα των δημοσιογράφων και η μικρότερη επίδραση της Δημοσιογραφίας των πολιτών ενδέχεται να αντικατοπτρίζει την περιορισμένη ενσωμάτωσή της στον επαγγελματικό κύκλο των δημοσιογράφων.

Η έρευνα αναδεικνύει ζητήματα, όπως η πίεση χρόνου και η αύξηση του όγκου εργασίας, που θεωρούνται άμεσα συνδεδεμένα με τις νέες τεχνολογίες και την ανάγκη για γρήγορη ανταπόκριση στις απαιτήσεις του ψηφιακού περιβάλλοντος. Αυτό έχει οδηγήσει σε δυσκολίες στη διαχείριση των πληροφοριών και στην έλλειψη σε βάθος ελέγχου, γεγονός που επιβαρύνει τον δημοσιογραφικό κόσμο.

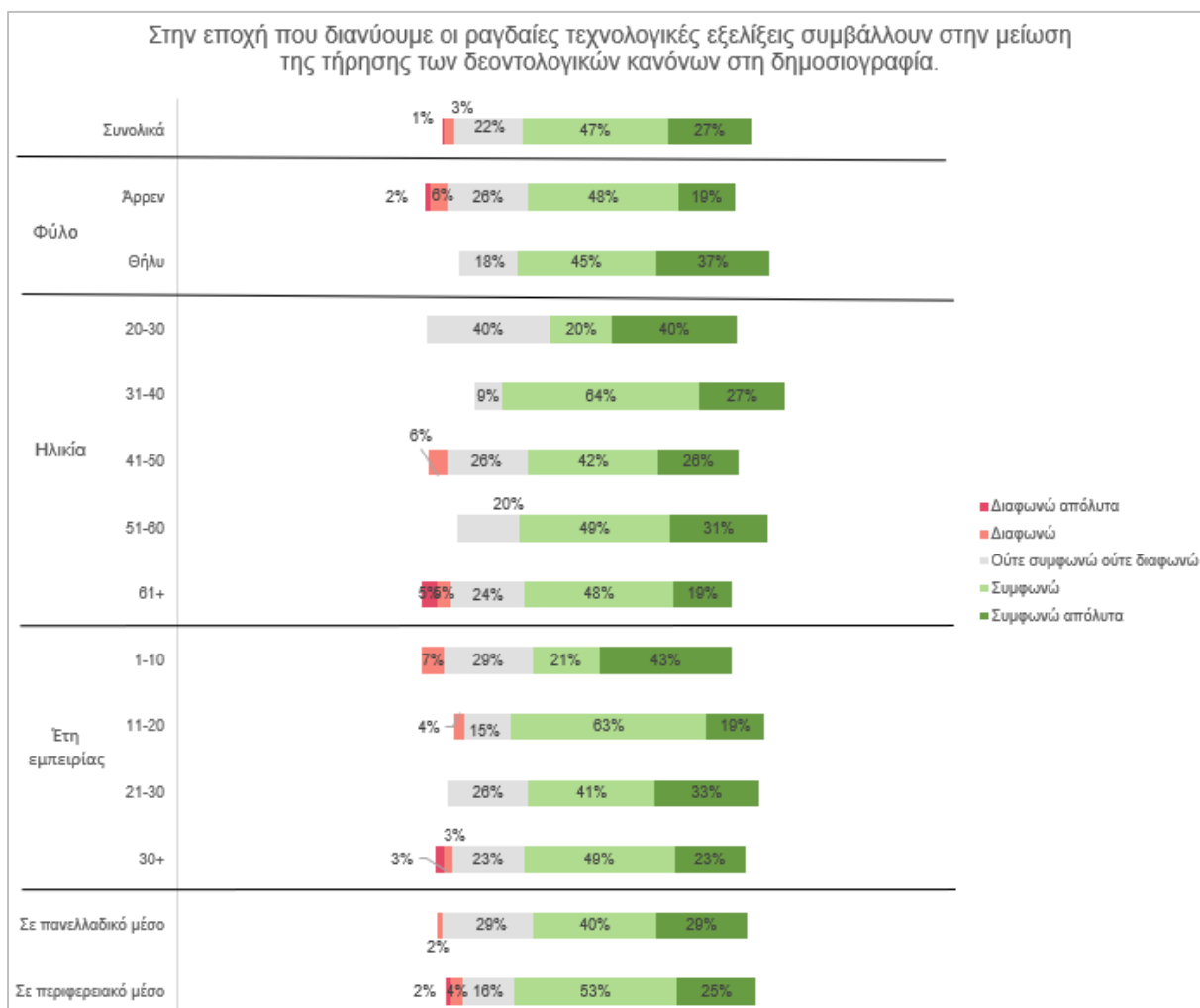
Επιπλέον οι γυναίκες και οι εργαζόμενοι σε περιφερειακά μέσα εμφανίζουν μεγαλύτερη ανησυχία για τις αρνητικές επιπτώσεις των τεχνολογικών εξελίξεων στην καθημερινή τους εργασία, σε σύγκριση με τους άντρες και τους εργαζόμενους σε πανελλαδικά μέσα, που έχουν περισσότερους πόρους και υποδομές για να προσαρμοστούν.

5.3 Αποτελέσματα τρίτης θεματικής ενότητας – Αλλαγές στον τομέα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας

Οι καταγραφές του τρίτου μέρους του ερωτηματολογίου αφορούν τη δημοσιογραφική δεοντολογία και προσπαθούν να ξεκαθαρίσουν το τοπίο σε ένα από τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν, εάν υπάρχουν αλλαγές στην δημοσιογραφική δεοντολογία λόγω της ανάπτυξης της τεχνολογίας κατά τα τελευταία έτη και εάν η ψηφιακή εποχή η οποία διανύουμε έχει δημιουργήσει ή έχει συμβάλει σε αλλαγές στη δεοντολογία των δημοσιογράφων. Οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν σε 18 ερωτήματα δηλώνοντας τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας με συγκεκριμένες διατυπώσεις.

Η πρώτη ερώτηση της τρίτης θεματικής ενότητας (16) είναι εισαγωγική και στοχεύει να καταγράψει την στάση που τηρούν οι ερωτώμενοι ως προς την δημοσιογραφική δεοντολογία. Καλούνται να απαντήσουν με την διατύπωση: Τηρώ τις αρχές και τις αξίες που ορίζονται από τη δημοσιογραφική δεοντολογία και παρουσιάζεται απόλυτη συμφωνία σε ποσοστό 58,3% των ερωτηθέντων και συμφωνία σε ποσοστό 35,9%. Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το ποσοστό 4,9% και διαφωνεί απόλυτα το 1,1% των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Στην ερώτηση 17 οι συμμετέχοντες στην έρευνα καλούνται να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας τους με την παρακάτω άποψη: Θεωρώ πως στην εποχή που διανύουμε οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις συμβάλλουν στην μείωση της τήρησης των δεοντολογικών κανόνων στη δημοσιογραφία. Η απάντηση με το μεγαλύτερο ποσοστό, αυτό του 46,6% βρίσκει τους ερωτώμενους να συμφωνούν και έπονται με ποσοστό 27,2% όσοι συμφωνούν απόλυτα. Ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 22,3% και έπονται όσοι με ποσοστό 2,9% διαφωνούν και με ποσοστό 1,0 % διαφωνούν απόλυτα (Σχήμα 5.15). Στην ερώτηση αυτή αναδεικνύεται πως οι άντρες δηλώνουν σε μικρό μεν αλλά υπαρκτό δε ποσοστό τη διαφωνία τους (8%) και θεωρούν πως οι τεχνολογικές εξελίξεις δε συμβάλλουν σε μειωμένη τήρηση των δεοντολογικών κανόνων, ενώ καμία από τις γυναίκες δεν δήλωσε τη διαφωνία της.

Σχήμα 5.15 Κατανομή απαντήσεων σε σχέση με την τήρηση των δεοντολογικών κανόνων στη δημοσιογραφία

Στο 18^ο ερευνητικό ερώτημα οι ερωτώμενοι καλούνται να κρίνουν σε μία πενταβάθμια κλίμακα (Αρνητική, Μάλλον αρνητική, Ουδέτερη, Μάλλον Θετική, Θετική) τη συμβολή της ψηφιακής εποχής σε κάποιες σημαντικές αρχές δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Όσον αφορά την διασταύρωση των πηγών οι ερωτώμενοι απαντούν σε ποσοστό 28% πως η ψηφιακή εποχή συμβάλει μάλλον θετικά ως προς τη διασταύρωση των πηγών και θετικά σε ποσοστό 24% Μάλλον αρνητική τη χαρακτηρίζουν οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 21%, σε ουδέτερη το 17% και σε αρνητική το 10% (Σχήμα 5.16). Η ψηφιακή εποχή φαίνεται να έχει θετική επιρροή στη διασταύρωση των πηγών, καθώς περίπου το 52% των ερωτώμενων θεωρεί ότι η ψηφιακή εποχή συμβάλλει θετικά στη διασταύρωση των πηγών. Παράλληλα, περίπου το 31% (21% "μάλλον αρνητικά" και 10% "αρνητικά") εκφράζει ανησυχίες σχετικά με τη δυνατότητα επαλήθευσης των πηγών στην ψηφιακή εποχή.

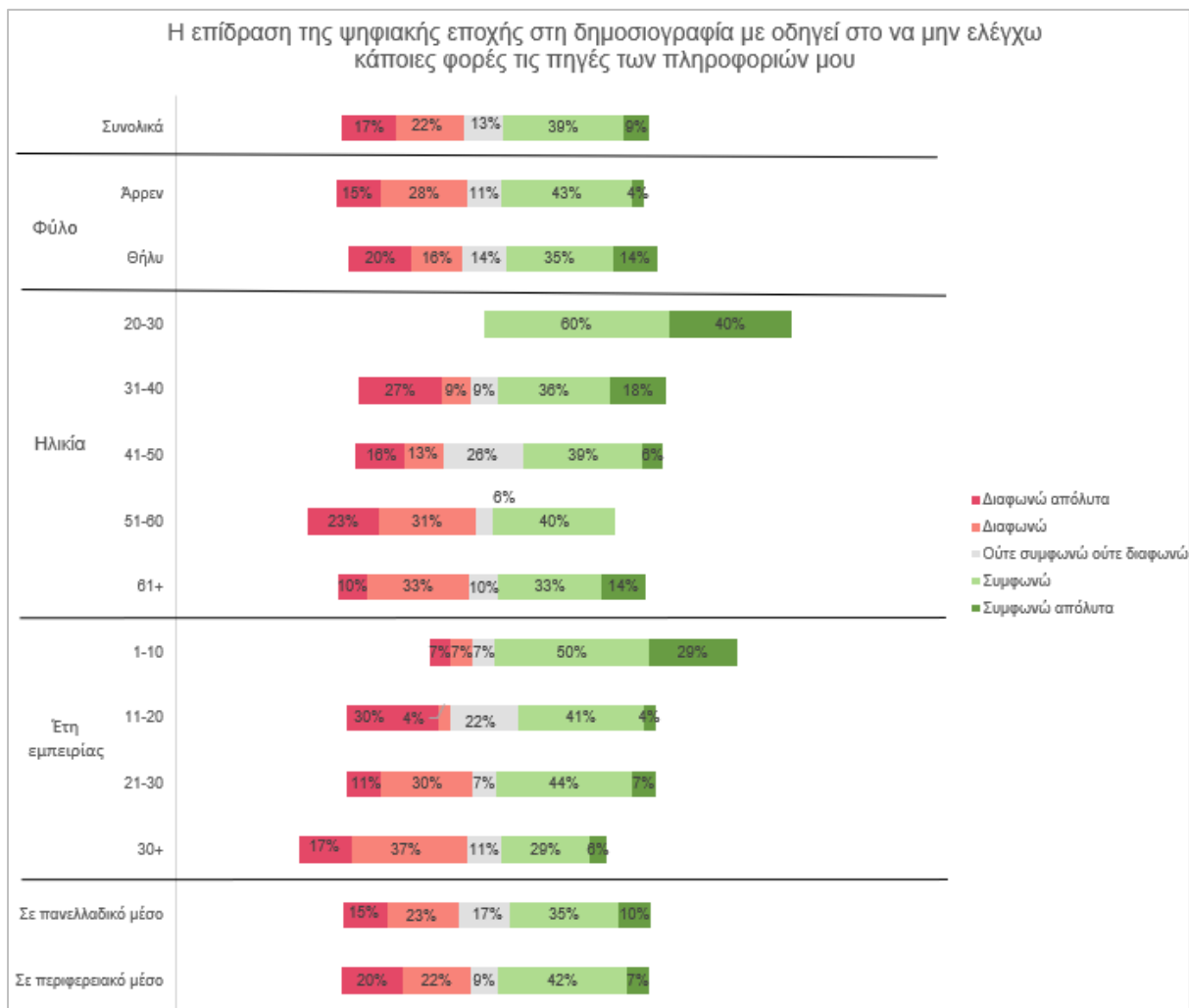
Σχήμα 5.16 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη συμβολή της ψηφιακής εποχής στις δημοσιογραφικές αρχές δεοντολογίας

Όσον αφορά το καθήκον ενημέρωσης και αλήθειας το ποσοστό 30% των ερωτώμενων κρατάει ουδέτερη στάση και δε βρίσκει σύνδεση μεταξύ της αρχής αυτής και της ψηφιακής εποχής που διανύουμε. Ακολουθεί το ποσοστό 22% για όσους απάντησαν πως η συμβολή της ψηφιακής εποχής έχει μάλλον θετική συμβολή στο καθήκον ενημέρωσης και αλήθειας, το ποσοστό 19% που κρίνει τη συμβολή της ψηφιακής εποχής ως θετικής, το ποσοστό 19% που απάντησε για τη συμβολή της ότι είναι μάλλον αρνητική και το ποσοστό 9% που κρίνει αρνητική τη συμβολή της ψηφιακής εποχής όσον αφορά το καθήκον ενημέρωσης και της αλήθειας. Παρά την πλειοψηφία που κρίνει την ψηφιακή εποχή θετικά (22% "μάλλον θετικά" και 19% "θετικά"), υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό που θεωρεί ότι η ψηφιακή εποχή έχει αρνητική επίδραση στο καθήκον ενημέρωσης και αλήθειας (19% "μάλλον αρνητικά" και 9% "αρνητικά"). Όσον αφορά τη μετάδοση των πληροφοριών ανεπηρέαστα από την προσωπική κρίση του επαγγελματία, οι πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε ουδέτερη σε ποσοστό 40%. Ακολούθησε η επιλογή μάλλον αρνητική σε ποσοστό 22%, μάλλον θετική σε ποσοστό 20%, θετική σε ποσοστό 15% και αρνητική σε ποσοστό 3%. Η αξιοσημείωτη μερίδα των ερωτηθέντων που εκφράζει ανησυχία σχετικά με τη συμβολή της ψηφιακής εποχής στη μετάδοση πληροφοριών ανεπηρέαστων από την προσωπική κρίση (22% "μάλλον αρνητικά"), αναδεικνύει τις προκλήσεις που προκύπτουν από τον προσωπικό σχολιασμό και την επιρροή της ατομικής κρίσης στην επαγγελματική δημοσιογραφία στην ψηφιακή εποχή. Η συμβολή της ψηφιακής εποχής στο καθήκον ανεξαρτησίας των επαγγελματιών καταγράφεται ως ουδέτερη σε ποσοστό

30%, μάλλον αρνητική σε ποσοστό 24%, μάλλον θετική σε ποσοστό 20%, θετική σε ποσοστό 18% και αρνητική σε ποσοστό 7%. Παρά το ότι το 30% των ερωτώμενων κρίνει την ψηφιακή εποχή ως ουδέτερη στο καθήκον ανεξαρτησίας, εντούτοις, το 31% (24% "μάλλον αρνητικά" και 7% "αρνητικά") δείχνει ανησυχία σχετικά με τις επιπτώσεις της ψηφιακής εποχής στην ανεξαρτησία των δημοσιογράφων.

Στην ερώτηση 19 οι ερωτώμενοι καλούνται να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας τους με την άποψη: Η επίδραση της ψηφιακής εποχής στη δημοσιογραφία με οδηγεί στο να μην ελέγχω κάποιες φορές τις πηγές των πληροφοριών μου. Το ποσοστό των 38,8% των ερωτηθέντων συμφωνεί, ενώ αμέσως επόμενη μεγαλύτερη καταγραφή έχουν όσοι διαφωνούν με ποσοστό 22,3%. Το 17,5% διαφωνεί απόλυτα και έπεται η καταγραφή του ποσοστού του 12,6% που ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν και το 8,7% που συμφωνούν απόλυτα (Σχήμα 5.17). Από την ερώτηση 19 προκύπτει ότι το 47,5% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι η επίδραση της ψηφιακής εποχής τους οδηγεί να μην ελέγχουν πάντα τις πηγές των πληροφοριών τους, γεγονός που υποδηλώνει ότι η πίεση για γρήγορη διάδοση ειδήσεων και η ταχύτητα του διαδικτύου ενδέχεται να επηρεάζουν την ποιότητα του δημοσιογραφικού έργου. Ένα επιπλέον στοιχείο που αξίζει να αναφερθεί είναι πως στις ηλικιακές κατηγορίες 20 έως 30 ετών δεν καταγράφεται καμία αρνητική απάντηση στην ερώτηση. Αυτή η τάση υποδηλώνει ότι οι νεότεροι δημοσιογράφοι ενδέχεται να μην αντιλαμβάνονται πλήρως την κρισιμότητα του έγκυρου και εις βάθος ελέγχου των πηγών, κάτι που είναι θεμελιώδες για τη δημοσιογραφική δεοντολογία και την ακεραιότητα της πληροφόρησης.

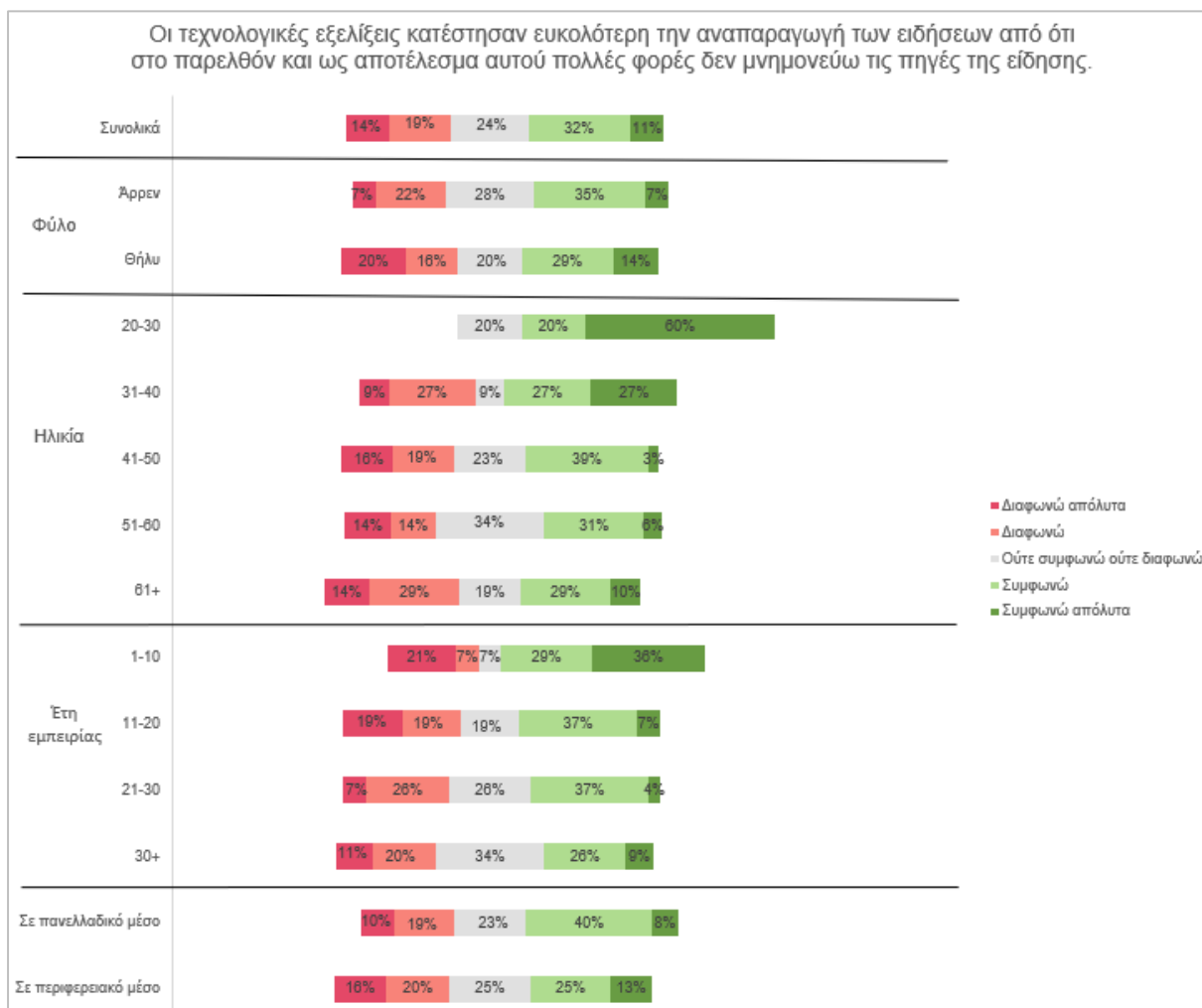
Το επόμενο ερώτημα (20) αφορά τη μνημόνευση πηγών των ειδήσεων και καταγράφεται πως το 32% των ερωτηθέντων συμφωνούν με τη διατύπωση: Οι τεχνολογικές εξελίξεις κατέστησαν ευκολότερη την αναπαραγωγή των ειδήσεων από ότι στο παρελθόν και ως αποτέλεσμα αυτού πολλές φορές δεν μνημονεύω τις πηγές της είδησης. Ακολουθεί το ποσοστό 24,3% που εμφανίζεται ουδέτερο και εν συνεχεία το ποσοστό 19,4% που διαφωνεί, το ποσοστό 13,5% που διαφωνεί απόλυτα και τέλος το 10,7% που συμφωνεί απόλυτα (Σχήμα 5.18).

Σχήμα 5.17 Κατανομή απαντήσεων σε σχέση με τον έλεγχο των πηγών

Η ερώτηση αναδεικνύει ενδιαφέροντα στοιχεία για τη στάση των δημοσιογράφων απέναντι στη μνημόνευση των πηγών των ειδήσεων. Το 43% των ερωτηθέντων συμφωνεί με την άποψη ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν διευκολύνει την αναπαραγωγή των ειδήσεων, με αποτέλεσμα να παραλείπουν τη μνημόνευση των πηγών. Αυτό υποδηλώνει μια γενική τάση μεταξύ των δημοσιογράφων να παραβλέπουν το ζήτημα της παράθεσης των πηγών ίσως με στόχο την ταχύτερη διάδοση των πληροφοριών. Η σημαντική απουσία αρνητικών απαντήσεων στις ηλικιακές κατηγορίες 20 έως 30 ετών (κανένας δεν διαφωνεί) προκαλεί ανησυχία για τους νεότερους δημοσιογράφους. Η εξοικειώσή τους με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τα ψηφιακά εργαλεία ενδέχεται να τους έχει οδηγήσει σε μια κουλτούρα γρήγορης παραγωγής περιεχομένου, χωρίς να αντιλαμβάνονται πλήρως τη σημασία της ακριβούς και υπεύθυνης αναφοράς των πηγών. Το ποσοστό των δημοσιογράφων που εκφράζουν αμφιβολίες ή

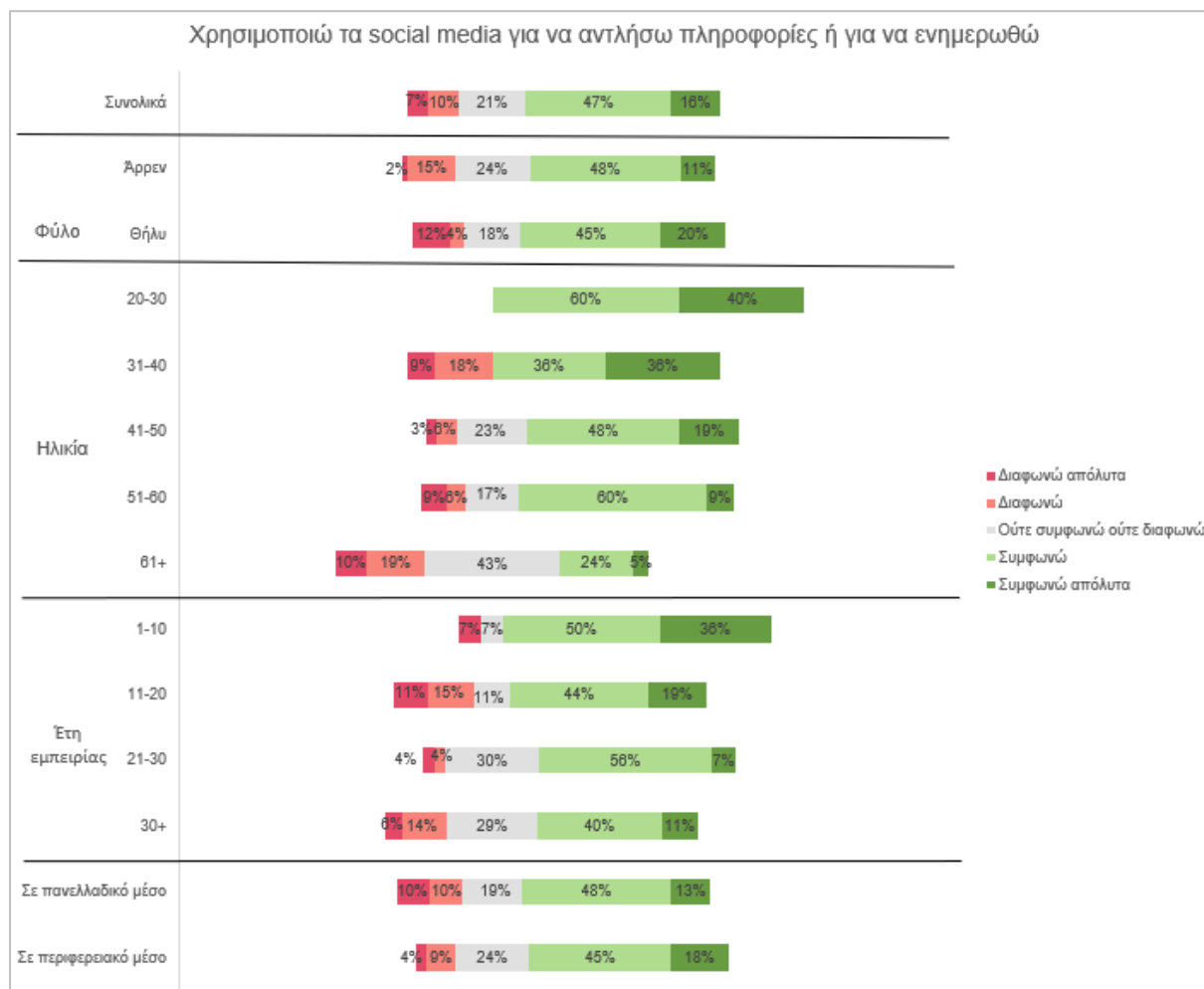
διαφωνούν με την παραπάνω διατύπωση (με 24,3% ουδέτερο και 19,4% διαφωνούντες) δείχνει ότι ένα ποσοστό ακόμα αναγνωρίζει τη σημασία της μνημόνευσης της πηγής της είδησης.

Σχήμα 5.18 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη μνημόνευση των πηγών της είδησης

Ποσοστό 46,6% συμφωνεί πως χρησιμοποιεί τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να αντλήσει πληροφορίες ή για να ενημερωθεί, ενώ το ποσοστό 21,4% μένει ουδέτερο ως προς το ερώτημα όπως διατυπώνεται στην ερώτηση 21. Ακολουθεί το ποσοστό 15,5% που δηλώνει απόλυτη συμφωνία, το 9,7% που δηλώνει διαφωνία και το 6,8% που δηλώνει απόλυτη διαφωνία (Σχήμα 5.19). Το γεγονός ότι οι νεότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα συμφωνούν σε υψηλά ποσοστά (απόλυτη συμφωνία και συμφωνία) επιβεβαιώνει την κυριαρχία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην επαγγελματική τους ζωή και την καθημερινή ενημέρωση. Αυτή η τάση μπορεί να αντικατοπτρίζει τη μεγαλύτερη ευκολία και την άμεση διάδοση των πληροφοριών μέσω των κοινωνικών δικτύων, γεγονός που καθιστά τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης λιγότερο ελκυστικά για τις νεότερες γενιές.

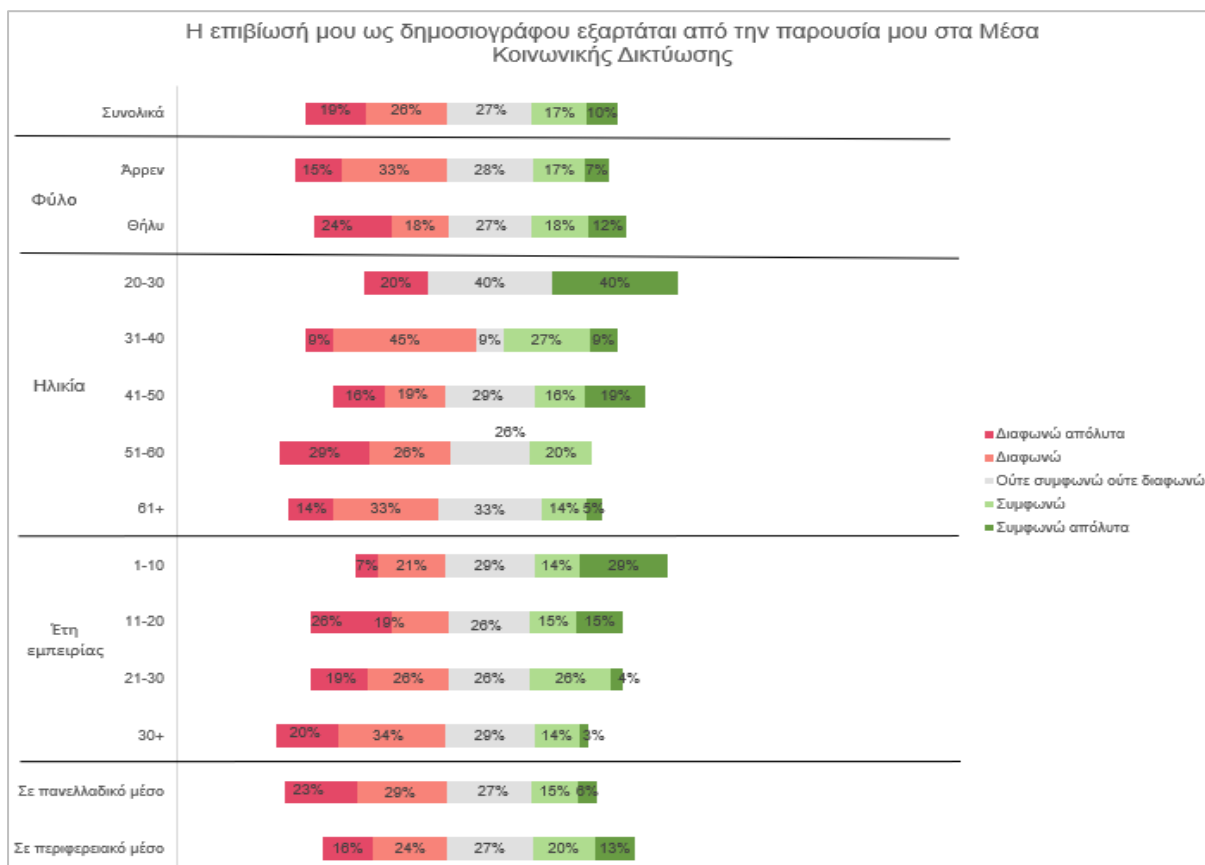
Στο επόμενο ερώτημα (22) ζητείται από τους ερωτώμενους να διατυπώσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους σχετικά με το εάν ελέγχουν την εγκυρότητα των πληροφοριών τους, όταν αυτές προέρχονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Εδώ καταγράφεται μεγάλο ποσοστό συμφωνίας και συγκεκριμένα συμφωνούν απόλυτα οι 59,2% των ερωτώμενων και συμφωνούν οι 32%. Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 7,8% των ερωτώμενων, ενώ διαφωνεί απόλυτα το 1% των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Σχήμα 5.19 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη χρήση ή μη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Στην ερώτηση εάν η επιβίωσή μου ως δημοσιογράφου εξαρτάται από την παρουσία μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης η πλειοψηφία των απαντήσεων παραμένουν ουδέτεροι σε ποσοστό 27,8% και ακολουθούν όσοι διαφωνούν με ποσοστό 26,2%, όσοι διαφωνούν απόλυτα με ποσοστό 19,4%, όσοι συμφωνούν με ποσοστό 17,5% και όσοι συμφωνούν απόλυτα με ποσοστό 9,7% (Σχήμα 5.20). Όπως είναι αναμενόμενο τα μεγαλύτερα ποσοστά συμφωνίας καταγράφονται στην ηλικιακή κατηγορία 20 έως 30 ετών, καθώς οι νεότεροι δημοσιογράφοι φαίνεται να αναγνωρίζουν περισσότερο την ανάγκη της παρουσίας τους στα κοινωνικά δίκτυα.

για την επαγγελματική τους επιβίωση, λόγω της διαρκούς ανάπτυξης και επικράτησης αυτών των μέσων στην καθημερινή ενημέρωση. Παράλληλα, οι εργαζόμενοι σε περιφερειακά μέσα καταγράφουν επίσης υψηλότερα ποσοστά συμφωνίας, ίσως επειδή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προσφέρουν τον τρόπο να προσεγγίσουν το κοινό τους και να ενισχύσουν την ορατότητά τους, κάτι που μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντικό λόγω των περιορισμένων πόρων και της μικρότερης εμβέλειας τους σε σχέση με τα πανελλαδικά μέσα.

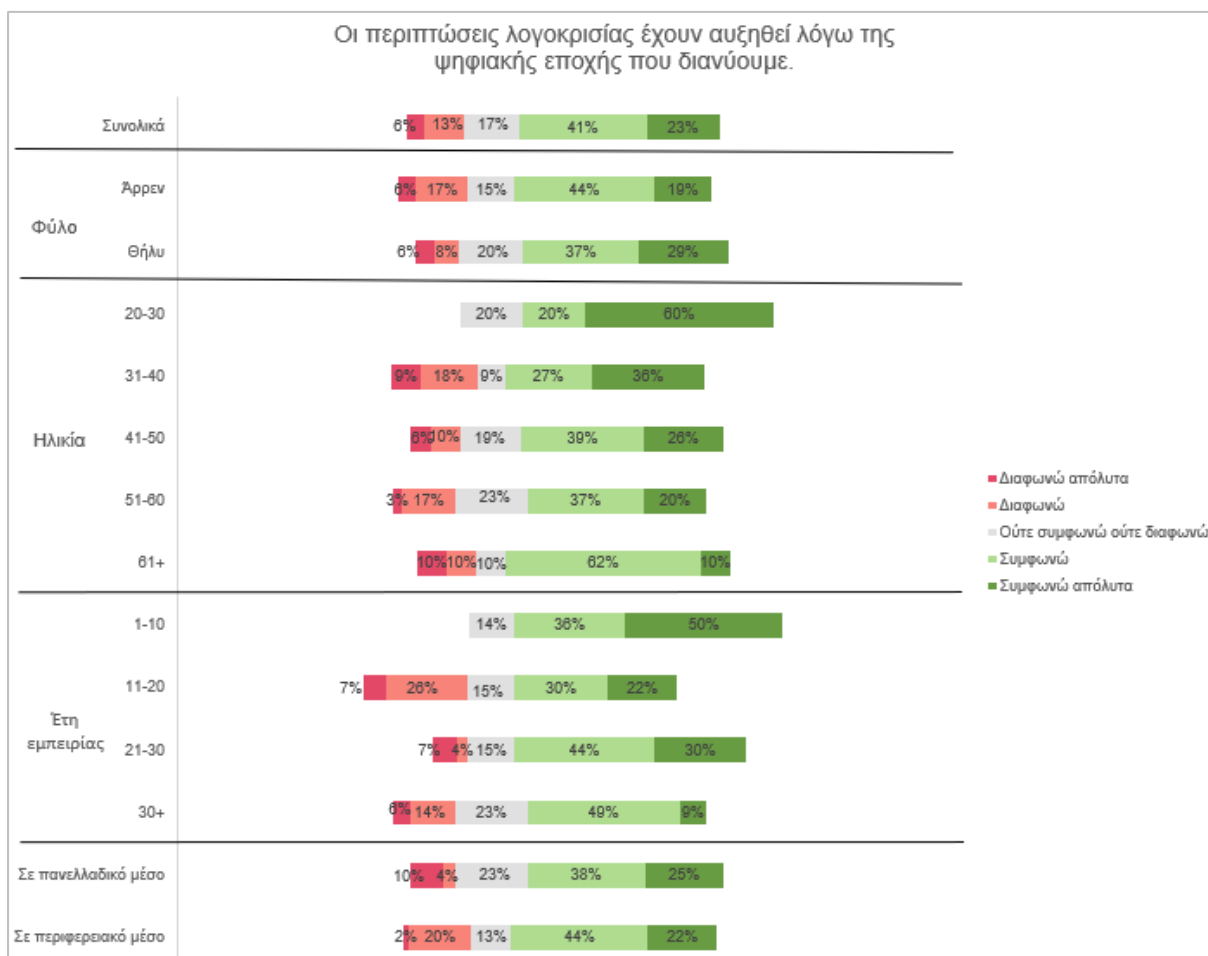
Σχήμα 5.20 Κατανομή απαντήσεων για την παρουσία των δημοσιογράφων στα social media

Η διατύπωση που ακολουθεί στην ερώτηση 24 εάν λόγω της ανάγκης παρουσίας στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης πολλές φορές παρεκκλίνουν και δεν τηρούν τις δεοντολογικές αρχές του επαγγέλματος η συντριπτική πλειοψηφία απαντά αρνητικά. Το 41 % διαφωνεί απόλυτα και το 34% διαφωνεί. Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 14% του δείγματος, ενώ μόνο το 7% συμφωνεί και το 4% συμφωνεί απόλυτα. (Σχήμα 5.21). Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό συμφωνίας καταγράφεται στην ηλικιακή κατηγορία 20 έως 30 ετών. Οι νεότεροι δημοσιογράφοι φαίνεται να επηρεάζονται από την πίεση που ασκούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οδηγεί σε παρεκκλίσεις από τις παραδοσιακές δεοντολογικές αρχές.

Σχήμα 5.21 Κατανομή απαντήσεων για την παρέκκλιση από τις δεοντολογικές αρχές

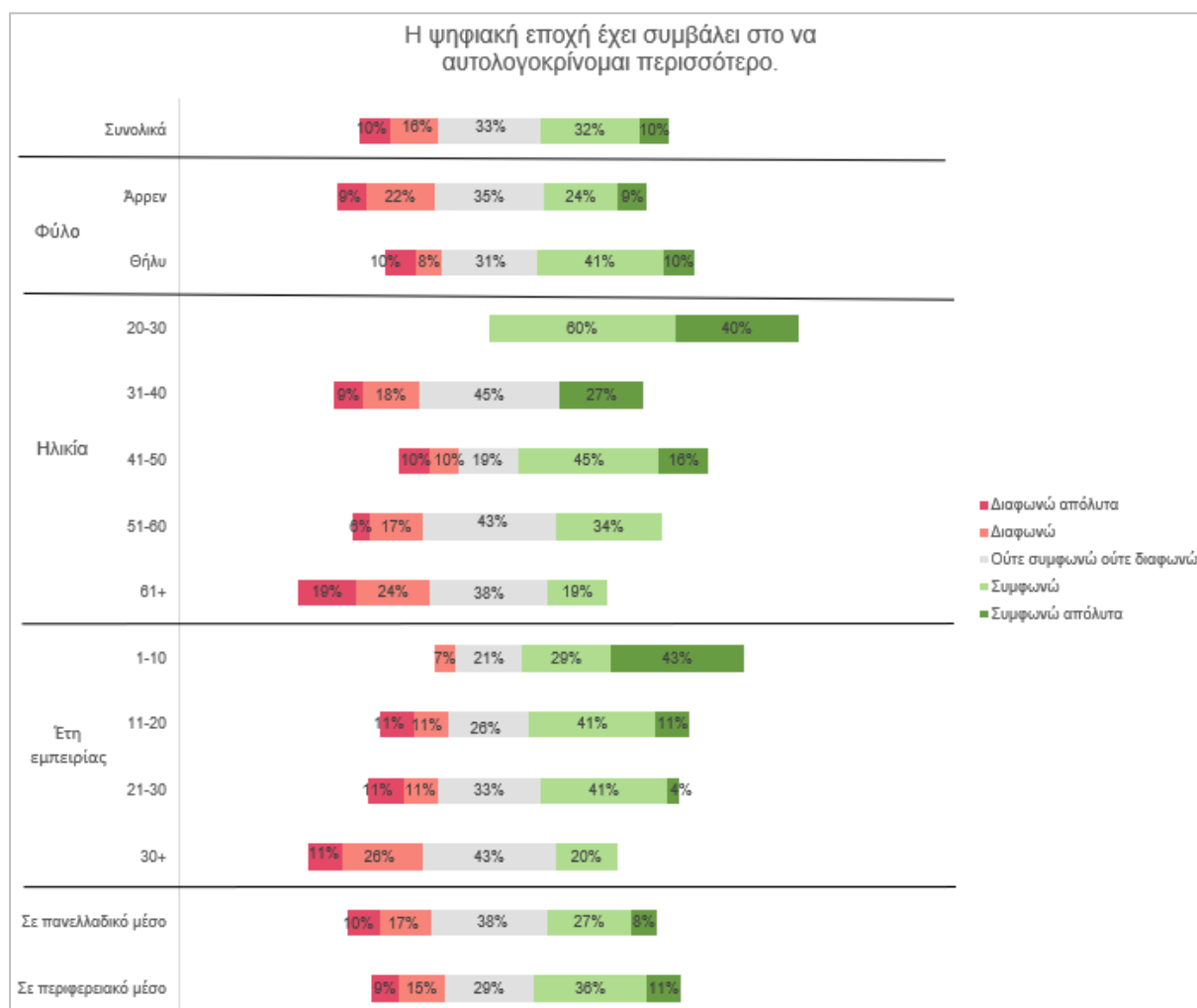
Η ερώτηση 25 είναι σχετική με τη λογοκρισία και εάν αυτή έχει αυξηθεί λόγω της ψηφιακής εποχής. Το 40,8% των ερωτηθέντων συμφωνεί και το 23,3% συμφωνεί απόλυτα, ενώ ουδέτερο παραμένει ένα ποσοστό της τάξης του 17,5%, διαφωνεί το 12,6% και διαφωνεί απόλυτα το 5,8% (Σχήμα 5.22). Η ερώτηση αυτή δείχνει ότι μια σημαντική μερίδα των ερωτηθέντων θεωρεί πως η λογοκρισία έχει αυξηθεί και ότι η ψηφιακή εποχή φαίνεται να έχει οδηγήσει σε αύξηση της λογοκρισίας, πιθανόν λόγω των περιορισμών και της πίεσης που ασκούν οι ψηφιακές πλατφόρμες και τα κοινωνικά δίκτυα και της μεγάλης ορατότητας που προσφέρουν στους δημοσιογράφους.

Σχήμα 5.22 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αύξηση των περιπτώσεων λογοκρισίας

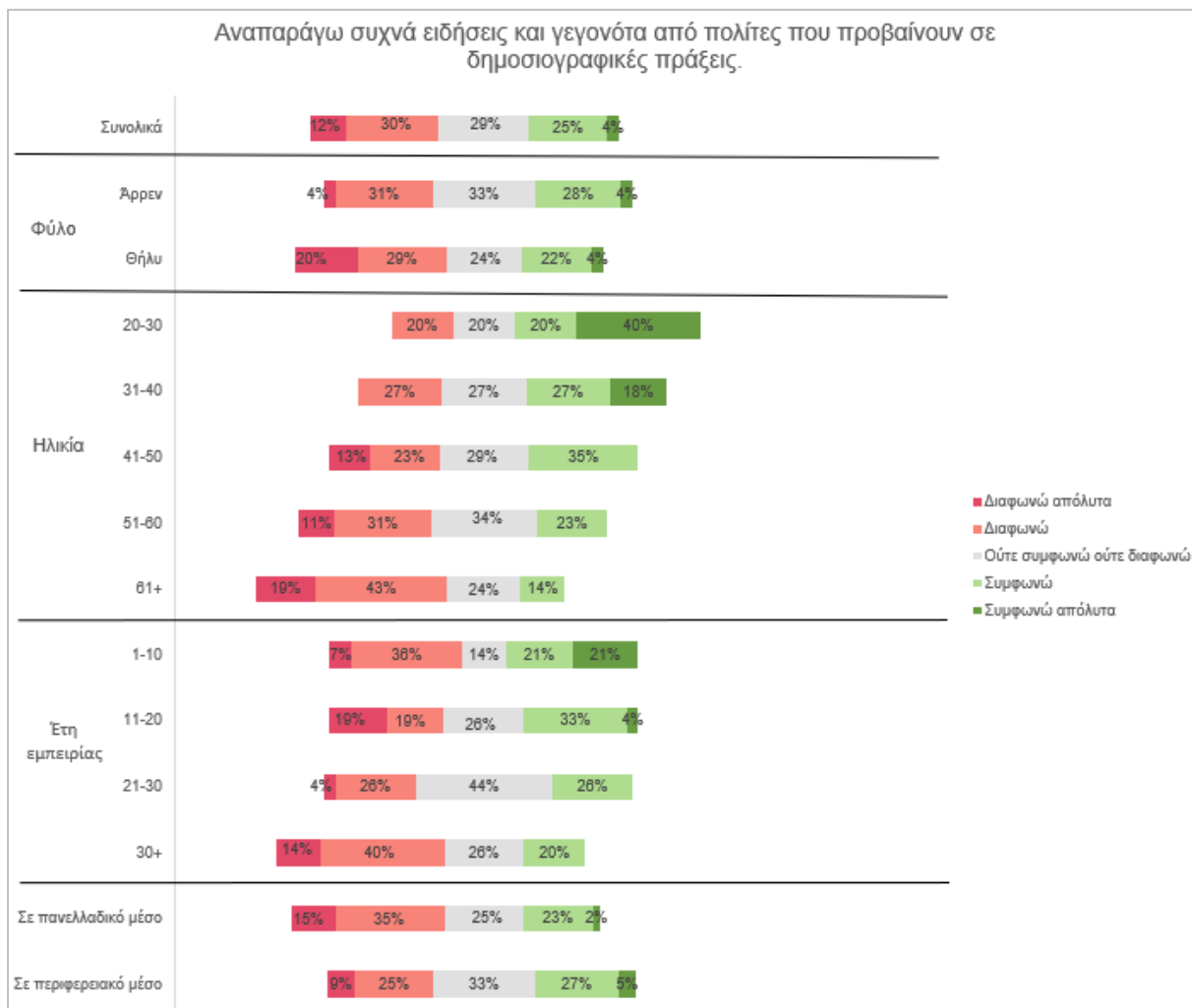
Στην ερώτηση 26 που αφορά την αυτολογοκρισία και το εάν η ψηφιακή εποχή συμβάλλει σε αυξημένη αυτολογοκρισία, οι περισσότεροι ερωτώμενοι απάντησαν πως ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν σε ποσοστό 33%, ακολουθούν όσοι συμφωνούν με 32%, όσοι διαφωνούν με ποσοστό 15,5%, όσοι διαφωνούν απόλυτα με ποσοστό 9,7% και όσοι συμφωνούν απόλυτα με ποσοστό 9,7% (Σχήμα 5.23). Οι νέοι ηλικίας 20 με 30 ετών δηλώνουν με απόλυτη συμφωνία πως αυτολογοκρίνονται περισσότερο και ότι σε αυτό συμβάλλει η ψηφιακή εποχή. Ένα επιπλέον στοιχείο άξιο αναφοράς είναι πως οι γυναίκες αυτολογοκρίνονται κατά μεγαλύτερο ποσοστό από τους άντρες (51% έναντι 33%) και πιθανώς αυτό σχετίζεται με κοινωνικούς παράγοντες, όπως η πίεση να διατηρήσουν μία θετικότερη εικόνα, καθώς και με το γεγονός ότι οι γυναίκες δημοσιογράφοι μπορεί να αντιμετωπίζουν περισσότερη κριτική ή αντιδράσεις από την κοινωνία. Επιπλέον οι εργαζόμενοι σε περιφερειακά μέσα αυτολογοκρίνονται περισσότερο (47 % έναντι 35%) από όσους εργάζονται σε μέσα πανελλαδικής εμβέλειας. Τα περιφερειακά μέσα συχνά βρίσκονται υπό μεγαλύτερη πίεση λόγω των περιορισμένων πόρων και της

ανάγκης για γρήγορη διάδοση ειδήσεων, κάτι που μπορεί να ενισχύει τον φόβο για τις ενδεχόμενες συνέπειες.

Σχήμα 5.23 Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αύξηση των περιπτώσεων της αυτολογοκρισίας

Η επόμενη ερώτηση (27) αφορά τη Δημοσιογραφία των πολιτών και συγκεκριμένα εάν οι ερωτώμενοι αναπαράγουν συχνά ειδήσεις και γεγονότα από πολίτες που προβαίνουν σε δημοσιογραφικές πράξεις. Εδώ το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχουν όσοι διαφωνούν με 30,1% και ακολουθούν όσοι ούτε συμφωνούν αλλά ούτε διαφωνούν με τη διατύπωση με ποσοστό 29,1%. Συμφωνούν σε ποσοστό 25,2%, διαφωνούν απόλυτα σε ποσοστό 11,7% και συμφωνούν απόλυτα σε ποσοστό 3,9% (Σχήμα 5.24). Εδώ διαφαίνεται πως όσο μεγαλώνει η ηλικιακή κατηγορία των συμμετεχόντων τόσο μειώνεται ο βαθμός συμφωνίας με την ερώτηση και μπορεί να εξαχθεί ασφαλώς το συμπέρασμα πως οι ειδήσεις που προέρχονται από πολίτες αναπαράγονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις νεότερες ηλικίες.

Σχήμα 5.24 Κατανομή απαντήσεων για την αναπαραγωγή ειδήσεων προερχόμενες από πολίτες

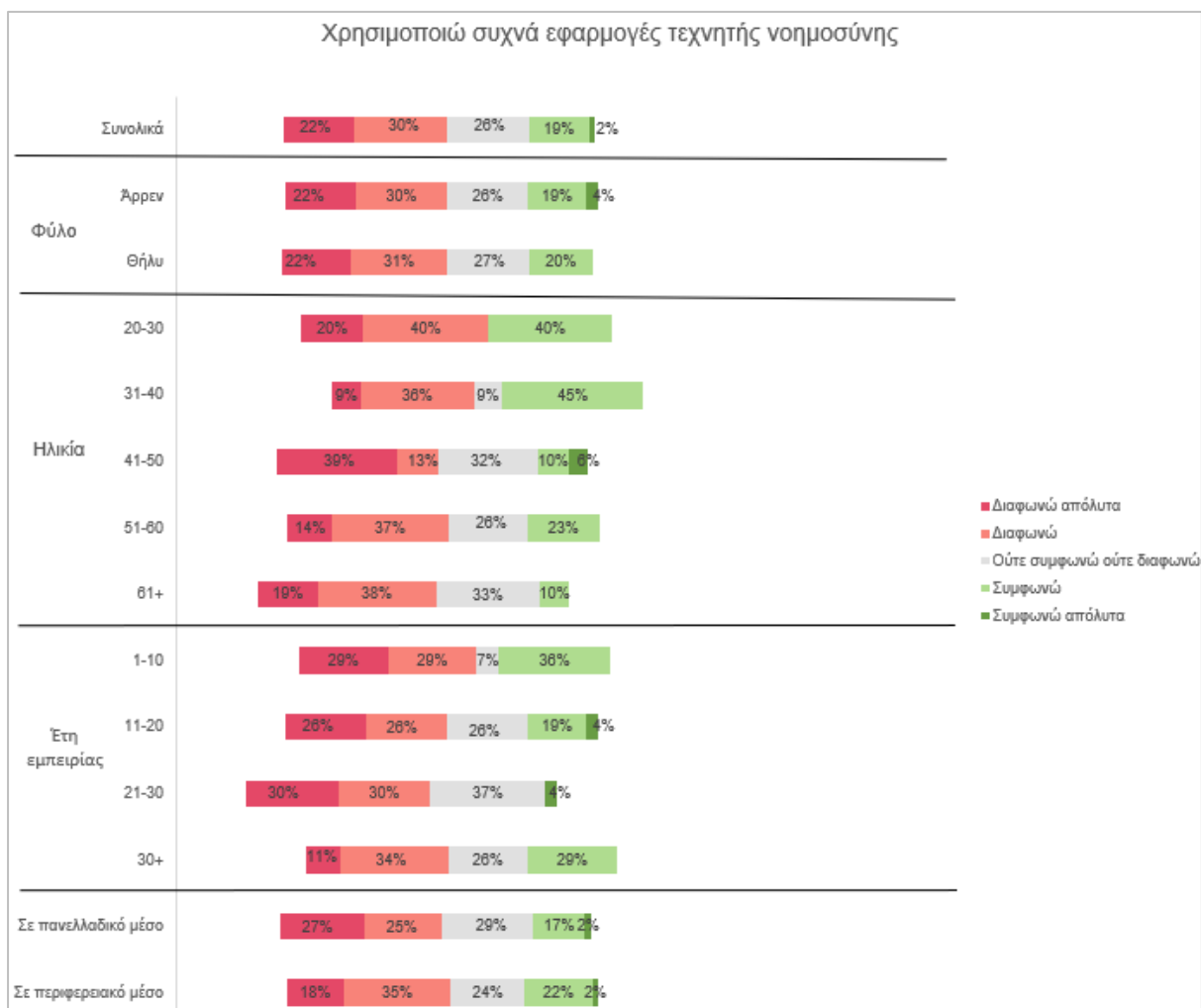
Ακολουθεί η ερώτηση 28 που σχετίζεται με την προηγούμενη και ρωτά εάν γίνεται διασταύρωση των ειδήσεων όταν αυτές προέρχονται από πολίτες. Εδώ η καταγραφή είναι θετική σε μεγάλη πλειοψηφία με ποσοστό 56,9% να συμφωνούν απόλυτα και ποσοστό 36,3% να συμφωνούν. Ποσοστό 5,9% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί και μόλις το 1% διαφωνεί. Το αποτύπωμα αυτής της ερώτησης είναι εξαιρετικά θετικό, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των δημοσιογράφων διασταυρώνει τις ειδήσεις που δέχεται από τους πολίτες που προβαίνουν σε δημοσιογραφικές πράξεις

Στο ερώτημα εάν γίνεται συχνότερη επανόρθωση των λαθών τους, λόγω των αυξημένων δυνατοτήτων που παρέχονται μέσω των τεχνολογιών της σημερινής εποχής οι απαντήσεις που καταγράφονται είναι θετικές. Το 54,4% των συμμετεχόντων συμφωνεί και το 22,3% ούτε συμφωνεί αλλά ούτε διαφωνεί. Συμφωνεί απόλυτα. το 22,3% των συμμετεχόντων, διαφωνεί μόλις το 2,9% και διαφωνεί απόλυτα μόνο το 1% (Σχήμα 5.25).

Σχήμα 5.25 Κατανομή απαντήσεων για την διασταύρωση των ειδήσεων

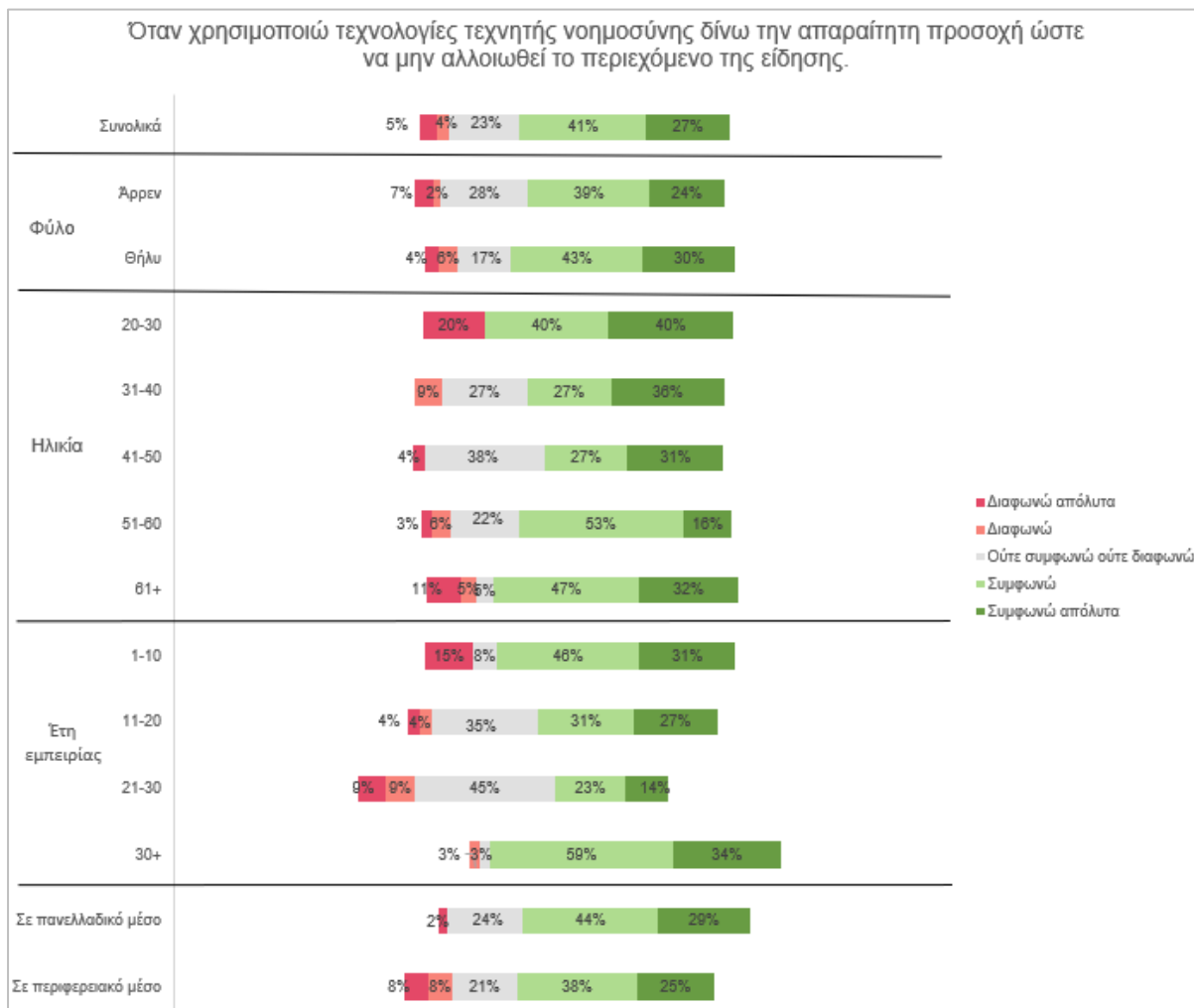
Στην ερώτηση 30 εάν χρησιμοποιούν συχνά εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης η υψηλότερη καταγραφή με ποσοστό 30,1% είναι στους διαφωνούντες και έπεται το 26,2% που ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί. Το 22,3% των συμμετεχόντων απαντούν πως διαφωνούν απόλυτα ενώ συμφωνεί το 19,4% και συμφωνεί απόλυτα μόνο το 1,9% των συμμετεχόντων. Ένα επιπλέον ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι τα υψηλότερα ποσοστά συμφωνίας με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης παρατηρούνται στις ηλικιακές κατηγορίες 20 έως 40 ετών. Οι επαγγελματίες αυτής της ηλικιακής ομάδας φαίνεται να είναι πιο εξοικειωμένοι με τις σύγχρονες τεχνολογίες και τις δυνατότητες που προσφέρει η τεχνητή νοημοσύνη, αναγνωρίζοντας τη χρησιμότητά της για την αυτοματοποίηση διαδικασιών, ωστόσο, η υψηλή καταγραφή των αρνητικών και ουδέτερων απαντήσεων δείχνει ότι οι δημοσιογράφοι διατηρούν τις επιφυλάξεις τους σχετικά με τους κινδύνους που ενδέχεται να προκύψουν από τη χρήση της στη δημοσιογραφία ή ότι ακόμα δεν είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση της.

Σχήμα 5.26 Κατανομή απαντήσεων για τη χρήση τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης

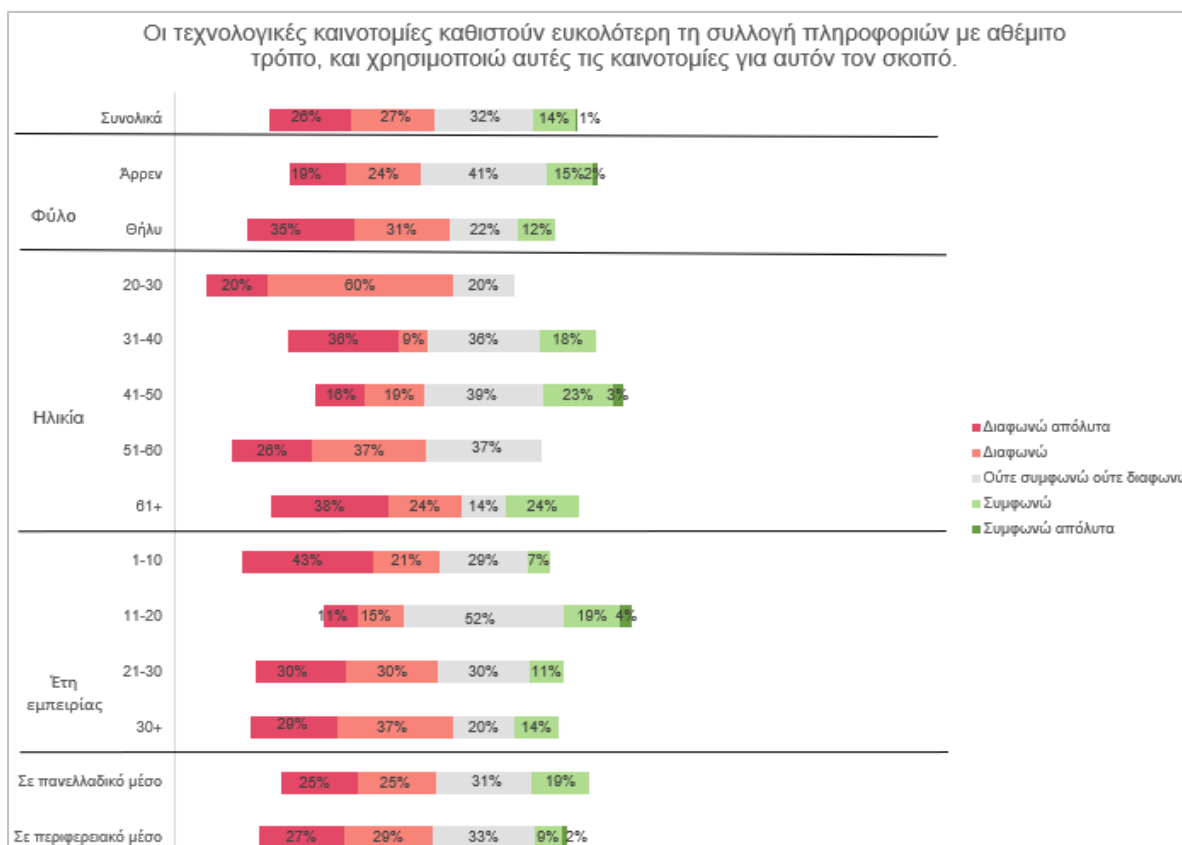
Η ερώτηση 31 αφορά τη συμφωνία ή τη διαφωνία των ερωτηθέντων στην εξής διατύπωση: Όταν χρησιμοποιώ τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης δίνω την απαραίτητη προσοχή ώστε να μην αλλοιωθεί το περιεχόμενο της είδησης. Εδώ η απάντηση ήταν προαιρετική με ελαφρώς μειωμένο αριθμό συμμετεχόντων, καθώς όσοι δεν χρησιμοποιούν τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης δεν δύνανται σε απάντηση. Το 40,9% των συμμετεχόντων απάντησε πως συμφωνεί και η αμέσως επόμενη καταγραφή σε ποσοστό 22,6% ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί. Εν συνεχεία ποσοστό 26,9% συμφωνεί απόλυτα, ενώ ποσοστό 5,4% διαφωνεί και 4,3% διαφωνεί απόλυτα (Σχήμα 5.27). Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε πως κατά τη χρήση τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης ελέγχουν ώστε να μην αλλοιωθεί το τελικό αποτέλεσμα, όμως η παραδοχή αυτή ισχύει λιγότερο για τους νέους 20 με 30 ετών γεγονός που αναδεικνύει τους μελλοντικούς κινδύνους που μπορεί να προκύψουν. Επιπλέον διαφοροποίηση υπάρχει σε όσους εργάζονται σε μέσα πανελλαδικής εμβέλειας και σε όσους εργάζονται σε περιφερειακά μέσα με ποσοστό 73% και ποσοστό 63% αντίστοιχα να δηλώνουν

πως ελέγχουν το περιεχόμενο της είδησης όταν χρησιμοποιούν εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης, ίσως λόγω του ότι τα περιφερειακά μέσα συχνά έχουν περιορισμένους πόρους, και ανθρώπινο δυναμικό.

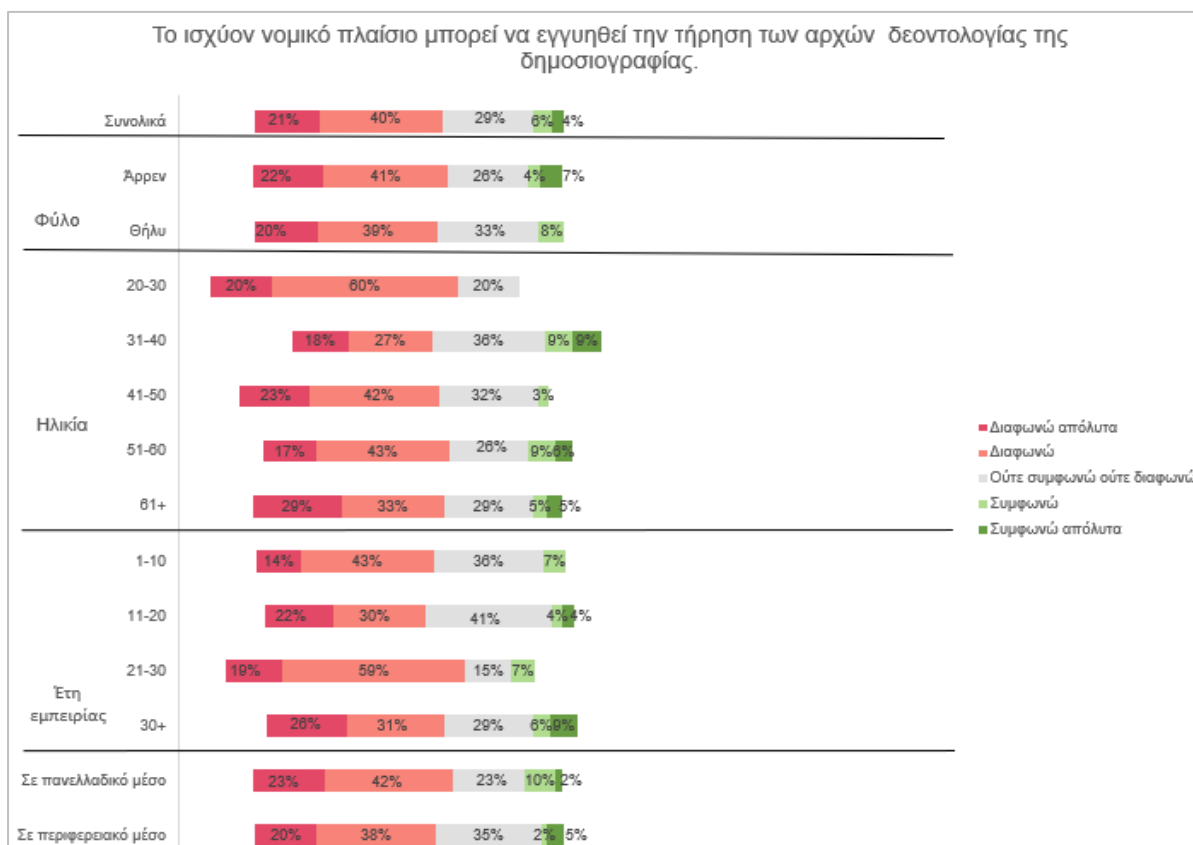
Σχήμα 5.27 Κατανομή απαντήσεων για τον έλεγχο αλλοίωσης περιεχομένου από τη χρήση της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης

Στην επόμενη ερώτηση (32) οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν εάν συμφωνούν με την διατύπωση: Οι τεχνολογικές καινοτομίες καθιστούν ευκολότερη τη συλλογή πληροφοριών με αθέμιτο τρόπο, και χρησιμοποιώ αυτές τις καινοτομίες για αυτόν τον σκοπό. Το 32% των ερωτηθέντων ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί, ενώ το 27,2% των ερωτηθέντων διαφωνεί. Απόλυτη διαφωνία εκφράζει το 26,2%, ενώ συμφωνία εκφράζει το 13,6% και απόλυτη συμφωνία το 1% (Σχήμα 5.28). Σε αυτήν την ερώτηση μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε πως με τις τεχνολογικές καινοτομίες που υπάρχουν συλλέγει πληροφορίες με αθέμιτο τρόπο, γεγονός που αφήνει ένα θετικό αποτύπωμα, καθώς δε φαίνεται αυτές να οδηγούν σε μεγάλο ποσοστό σε αύξηση αυτού του φαινομένου.

Σχήμα 5.28 Κατανομή απαντήσεων για την συλλογή πληροφοριών με αθέμιτα μέσα

Η επόμενη και τελευταία ερώτηση της έρευνας καλεί τους συμμετέχοντες να δηλώσουν τη συμφωνία τους ή τη διαφωνία τους σχετικά με το εάν το ισχύον νομικό πλαίσιο μπορεί να εγγυηθεί την τήρηση των αρχών δεοντολογίας της δημοσιογραφίας. Η πλειοψηφία εκφράζει διαφωνία με ποσοστό 39,8% και ουδέτερη στάση το 29,1%. Ποσοστό 21,4% διαφωνεί απόλυτα, ενώ η συμφωνία εκφράζεται με ποσοστό 5,8% και η απόλυτη συμφωνία με ποσοστό 3,9% (Σχήμα 5.29). Το αποτέλεσμα της τελευταίας ερώτησης δείχνει μια σαφή επιφυλακτικότητα και ανησυχία για την ικανότητα του ισχύοντος νομικού πλαισίου να εγγυηθεί την τήρηση των αρχών δεοντολογίας στη δημοσιογραφία. Ιδίως τα πολύ μικρά ποσοστά συμφωνίας (5,8%) και απόλυτης συμφωνίας (3,9%) αναδεικνύουν ότι υπάρχει μεγάλη δυσπιστία σε σχέση με τη διασφάλιση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, γεγονός που μπορεί να υποδηλώνει την ανάγκη για αναθεώρηση των πλαισίων που ρυθμίζουν τη δημοσιογραφική πρακτική.

Σχήμα 5.29 Κατανομή απαντήσεων για το ισχύον νομικό πλαίσιο τήρησης των αρχών δεοντολογίας

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτουν αρκετά σημαντικά στοιχεία που αναδεικνύουν τις προκλήσεις για τη δημοσιογραφική δεοντολογία στην ψηφιακή εποχή. Οι πηγές των ειδήσεων δεν ελέγχονται πάντα και οι επαγγελματίες δεν μνημονεύουν επιμελώς τις πηγές της είδησής τους. Οι δημοσιογράφοι, ιδιαίτερα οι νεότεροι σε ηλικία, εμφανίζονται να μην τηρούν την δημοσιογραφική δεοντολογία σε μεγαλύτερο βαθμό, και δηλώνουν πως παρεκκλίνουν από τις αρχές του επαγγέλματος λόγω της ανάγκης παρουσίας τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, σε αντίθεση με την πλειοψηφία των συμμετεχόντων που απορρίπτει ότι η ανάγκη παρουσίας τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης οδηγεί σε παραβίαση των δημοσιογραφικών αρχών.

Η συμβολή της ψηφιακής εποχής στη διασταύρωση των πηγών φαίνεται να έχει θετική επίδραση, όμως ανησυχία παρουσιάζεται, καθώς η λογοκρισία και η αυτολογοκρισία μεγεθύνεται με τη συμβολή της ψηφιακής εποχής. Η άνοδος της Δημοσιογραφίας των Πολιτών φαίνεται να είναι μια τάση που οι νεότεροι δημοσιογράφοι ακολουθούν περισσότερο, ωστόσο, η διασταύρωση των πληροφοριών εξακολουθεί να παραμένει θεμελιώδης διαδικασία για την πλειονότητα των επαγγελματιών, διασφαλίζοντας την αξιοπιστία των ειδήσεων που αναπαράγονται.

Η χρήση τεχνητής νοημοσύνης στη δημοσιογραφία είναι μεν υπαρκτή, αλλά όχι σε μεγάλα ποσοστά, με τη νέα γενιά να δείχνει μεγαλύτερη αποδοχή, αν και η πλειονότητα διατηρεί επιφυλάξεις για τους κινδύνους που ενδέχεται να προκαλέσει η χρήση αυτής της τεχνολογίας στη διαμόρφωση των ειδήσεων.

5.4 Σύνοψη

Συνοψίζοντας όσα καταγράφηκαν λεπτομερώς στο παρόν κεφάλαιο, η σύγχρονη ψηφιακή εποχή έχει αλλάξει ριζικά τη δημοσιογραφία, καθώς το διαδίκτυο, η διάδοση των κοινωνικών δικτύων, η εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων, η δημοσιογραφία των πολιτών και η τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης αποτελούν κομμάτια που ενσωματώνονται στην σύγχρονη εποχή. Ο τρόπος εργασίας των δημοσιογράφων έχει βιώσει ριζικές αλλαγές και ενώ δεν έχει πάντα αρνητικό πρόσημο, ανακύπτουν ζητήματα που αφορούν τη μεγάλη πίεση χρόνου που δέχονται οι επαγγελματίες για τη διεκπεραίωση των εργασιών τους, τον μεγαλύτερο όγκο εργασίας από παλαιότερα, την μεγαλύτερη δυσκολία διαχείρισης των πληροφοριών, τον ελλιπή έλεγχο των πληροφοριών και την αμφισβήτηση του κύρους και της αξιοπιστίας τους.

Σχετικά με το εάν τηρούν τη δημοσιογραφική δεοντολογία η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε θετικά, ενώ θεωρούν πως πράγματι η ψηφιακή εποχή έχει φέρει προκλήσεις ως προς την τήρηση των αρχών της. Ζητήματα που αναδεικνύονται αφορούν κυρίως τον έλεγχο των πηγών των πληροφοριών καθώς και στην αύξηση της λογοκρισίας και της αυτολογοκρισίας.

Εξαιρετικά ενδιαφέρονσα κρίνεται και η απάντηση στο τελευταίο ερώτημα που τους τέθηκε και αφορούσε το εάν το ισχύον νομικό πλαίσιο μπορεί να εγγυηθεί την τήρηση των αρχών δεοντολογίας της δημοσιογραφίας. Περίπου οι μισοί ερωτώμενοι απάντησαν αρνητικά, ενώ ποσοστό περίπου 10% απάντησε θετικά.

6. Συμπεράσματα

Το παρόν σύγγραμμα χωρίστηκε σε δύο μέρη. Στο θεωρητικό μέρος που αποτελείται από τα πρώτα δύο κεφάλαια και στο ερευνητικό μέρος που αποτελείται από τα δύο επόμενα. Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από το ερευνητικό μέρος του συγγράμματος.

Στο θεωρητικό σκέλος έγινε μία προσπάθεια να εξετασθούν ζητήματα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση πηγών κυρίως από την ξενόγλωσση, αλλά και από την ελληνική βιβλιογραφία. Αφορούν όσα αντιμετωπίζει ο κλάδος της δημοσιογραφίας και συνδέονται με την διαρκώς αυξανόμενη τεχνολογική πρόοδο της σύγχρονης ψηφιακής εποχής που επιπροσθέτως δημιουργούν και ζητήματα αδυναμίας ή δυσκολίας ως προς την τήρηση των δημοσιογραφικών αρχών δεοντολογίας. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τη βιβλιογραφία, οδήγησαν στη δημιουργία του ερευνητικού μέρους, με τη μορφή ποσοτικής έρευνας στην οποία συμμετείχαν 103 ερωτώμενοι, με σκοπό την αποτύπωση των προκλήσεων που φέρνει η ψηφιακή εποχή στην δημοσιογραφία στην Ελλάδα.

Εν αρχή οι δημοσιογράφοι συμφωνούν πως η ψηφιακή εποχή άλλαξε ριζικά τον επαγγελματικό κλάδο κυρίως λόγω του διαδικτύου, της διάδοσης των κοινωνικών δικτύων και τις εξελίξεις των τεχνολογικών μέσων, ενώ ως αιτίες μικρότερης αποδοχής αποτελούν η εμφάνιση της δημοσιογραφίας των πολιτών και της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης

Κατά σχεδόν κοινή ομολογία των ερωτώμενων η ψηφιακή εποχή άλλαξε ριζικά τον τρόπο που εργάζονται καθημερινά, κυρίως λόγω των περισσότερων δυνατοτήτων που προσφέρουν τα τεχνολογικά μέσα, της διάδοσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, του διαδικτύου και λιγότερο από την τεχνολογία της τεχνητής νοημοσύνης και τη Δημοσιογραφία των Πολιτών. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει διότι οι εξελίξεις του διαδικτύου, η διάδοση των κοινωνικών δικτύων και η πρόοδος των τεχνολογικών μέσων επιτρέπουν την άμεση διάδοση πληροφοριών και έχουν προσφέρει νέα εργαλεία και μεθόδους στους δημοσιογράφους, ενώ η δημοσιογραφία των πολιτών και η τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης είναι λιγότερο ενσωματωμένες στον επαγγελματικό κύκλο εργασιών τους, με αποτέλεσμα να έχουν μικρότερη επιρροή στην καθημερινή εργασία τους.

Πάραυτα, οι αλλαγές αυτές δεν θεωρούν πως είναι κατ' ανάγκη αρνητικές, αφού περίπου οι μισοί ερωτώμενοι θεωρούν πως έχουν θετικά και αρνητικά στοιχεία και με μεγάλο ποσοστό ακολουθούν όσοι αντιμετωπίζουν θετικά τις αλλαγές αυτές. Σημαντικό να αποτυπωθεί εδώ η

απόκλιση στις απαντήσεις που εμφανίζεται μεταξύ αντρών και γυναικών, όπου οι γυναίκες εμφανίζονται σημαντικά πιο διστακτικές ως προς τις αλλαγές αυτές, καθώς μόνο το 23% εκτιμά ως θετικές τις αλλαγές, έναντι του 58% των αντρών. Η πλειοψηφία των γυναικών κρίνει πως οι αλλαγές έχουν θετικά και αρνητικά σημεία (65% έναντι του 30% των ανδρών). Διαπιστώνεται λοιπόν πως οι γυναίκες έχουν επηρεαστεί σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άντρες στον καθημερινό επαγγελματικό τους βίο και απαντούν με μεγαλύτερο δισταγμό στην ερώτηση. Επιπλέον στις ηλικιακές κατηγορίες από 20 έως και 40 ετών δεν κρίνουν πως οι αλλαγές στον επαγγελματικό τους βίο μπορεί να έχουν αρνητικά χαρακτηριστικά, γεγονός που ανατρέπεται σταδιακά όσο μεγαλώνουν οι ηλικιακές κατηγορίες. Τέλος σημαντικό να αναφερθεί πως το 20% των ερωτηθέντων που εργάζονται σε περιφερειακό μέσο κρίνουν πως οι αλλαγές στην καθημερινότητά τους έχουν αρνητικό πρόσημο, έναντι του 6% όσων εργάζονται σε πανελλαδικό μέσο. Η διαφορά αυτή μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι τα περιφερειακά μέσα αντιμετωπίζουν συχνά μεγαλύτερες προκλήσεις σε σχέση με τα πανελλαδικά μέσα, όπως περιορισμένους πόρους και μικρότερη δυνατότητα εκπαίδευσης στις νέες τεχνολογίες, ενώ τα πανελλαδικά μέσα έχουν μεγαλύτερους πόρους και καλύτερη πρόσβαση σε υποδομές και εκπαίδευση, κάτι που τους επιτρέπει να ενσωματώνουν πιο αποτελεσματικά τις αλλαγές στην καθημερινότητά τους, με αποτέλεσμα να αισθάνονται λιγότερο αρνητική επίδραση από τις εξελίξεις.

Όσον αφορά τις προερχόμενες από πολίτες ειδήσεις τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν πως οι δημοσιογράφοι που αναπαράγουν συχνότερα τις ειδήσεις αυτές είναι νεότεροι σε ηλικία και το ενδιαφέρον τους μειώνεται σταδιακά όσο ανεβαίνουν ηλικιακή κατηγορία.

Ένα από τα σημαντικά ζητήματα που αναδείχθηκαν είναι πως η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και τεχνολογικών μέσων συμβάλλει στον ελλιπή έλεγχο των πληροφοριών, καθώς στην ψηφιακή εποχή η ανάγκη για άμεση διάδοση ειδήσεων και η πίεση για ταχεία κάλυψη γεγονότων δυσχεραίνουν την διεξοδική επαλήθευση των πληροφοριών. Επιπλέον ζήτημα που ανακύπτει είναι ο μεγαλύτερος όγκος εργασίας για τους επαγγελματίες σε σχέση με παλαιότερα και αναδεικνύει το γεγονός πως η διαρκής παραγωγή περιεχομένου και ενημέρωση μέσω ψηφιακών πλατφορμών μπορεί να επιβαρύνει τους επαγγελματίες, οδηγώντας τους σε μεγαλύτερο φόρτο εργασίας συγκριτικά με το παρελθόν. Ένα ακόμα ζήτημα προκύπτει από την διαχείριση του όγκου των πληροφοριών στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον της υπερπληροφόρησης σε συνδυασμό με την ανάγκη για ταχύτερη επεξεργασία και έλεγχο των πληροφοριών. Επιπλέον η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και μέσων φαίνεται να επιβαρύνει

σημαντικά τους επαγγελματίες, οι οποίοι αντιμετωπίζουν πίεση χρόνου για την ολοκλήρωση των εργασιών τους. Σύμφωνα με τα δεδομένα, ένα μεγάλο ποσοστό αναγνωρίζει ότι οι νέες τεχνολογίες συμβάλλουν στην αύξηση αυτής της πίεσης και φανερώνει πως οι συνεχείς τεχνολογικές εξελίξεις και η ανάγκη για άμεση ανταπόκριση στις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής εντείνουν το φόρτο εργασίας και την πίεση για ταχύτερη παραγωγή περιεχομένου. Τέλος η πληθώρα των νέων τεχνολογιών έχει οδηγήσει στη συνεχή αμφισβήτηση του κύρους και της αξιοπιστίας των δημοσιογράφων. Αυτή η άποψη ενδέχεται να συνδέεται με την ταχύτητα διάδοσης των πληροφοριών και την επικράτηση αναξιόπιστων πληροφοριών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, γεγονός που φαίνεται να μειώνει την εμπιστοσύνη του κοινού στις δημοσιογραφικές διαδικασίες και στους δημοσιογράφους.

Σε ζητήματα σχετικά περί τήρησης ή μη της δημοσιογραφικής δεοντολογίας μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων θεωρεί πως η ψηφιακή εποχή οδηγεί στην απουσία ελέγχου των πηγών των πληροφοριών τους, όμως οι ερωτώμενοι στην πλειοψηφία τους προβαίνουν σε έλεγχο εγκυρότητας της είδησης όταν αυτή προέρχεται από κοινωνικό μέσο δικτύωσης ή από πολίτες. Ζήτημα ανακύπτει και στην μη μνημόνευση των πηγών της είδησης, καθώς μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων δεν αναφέρει την πηγή της είδησης λόγω του ότι είναι ευκολότερη η αναπαραγωγή των ειδήσεων στην σημερινή εποχή. Στις ηλικιακές ομάδες από 20 έως 30 ετών οι δημοσιογράφοι δηλώνουν στο σύνολό τους πως η ψηφιακή εποχή τους οδηγεί κάποιες φορές να μην ελέγχουν τις πηγές των πληροφοριών τους και πως δε μνημονεύουν τις πηγές των ειδήσεών τους. Αυτή η παρατήρηση προκαλεί ανησυχία για τους νεότερους δημοσιογράφους και το μέλλον της δημοσιογραφίας, καθώς η εξοικείωσή τους με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τα ψηφιακά εργαλεία, τους οδηγεί στο να μην αντιλαμβάνονται πλήρως τη σημασία του σχολαστικού και εις βάθος ελέγχου των πηγών, μια θεμελιώδη πρακτική της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και της αξιοπιστίας τους.

Παρά την παραπάνω διαπίστωση, η ψηφιακή εποχή φαίνεται να ασκεί θετική επίδραση στη διαδικασία διασταύρωσης των πηγών, πιθανώς εξαιτίας της μεγάλης ποικιλίας μέσων που διατίθενται και αξιοποιούνται για την άμεση και ταχεία επαλήθευση των πληροφοριών. Η συμβολή της ψηφιακής εποχής στο καθήκον της ενημέρωσης και της αλήθειας παρουσιάζει διαφοροποιημένες απόψεις. Αν και ένα σημαντικό ποσοστό αξιολογεί την επίδραση της ψηφιακής εποχής θετικά, περίπου ίδιο ποσοστό εκφράζει ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις της, κρίνοντας την επιρροή της ως αρνητική. Οι απόψεις αυτές αντικατοπτρίζουν την πολυπλοκότητα του θέματος, καθώς πολλοί αναγνωρίζουν τόσο τις ευκαιρίες που παρέχει η

ψηφιακή τεχνολογία για άμεση και ευρεία ενημέρωση όσο και τις προκλήσεις που δημιουργεί, όπως η διάδοση ψευδών πληροφοριών.

Η τάση που κυριαρχεί όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δείχνει τη σταδιακή εξάρτηση από αυτά ως πηγών πληροφόρησης ή ενημέρωσης. Ειδικά η υψηλή συμφωνία των νεότερων συμμετεχόντων επιβεβαιώνει την κυριαρχία των κοινωνικών δικτύων στην καθημερινή τους ενημέρωση, αντικατοπτρίζοντας την ευκολία και ταχύτερη διάδοση των πληροφοριών μέσω αυτών.

Όσον αφορά τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης οι δημοσιογράφοι δε φαίνεται να εξαρτούν σε μεγάλο βαθμό τη βιωσιμότητά τους ως επαγγελματίες από την παρουσία τους στα Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και δεν παρεκκλίνουν λόγω της ανάγκης παρουσίας τους στα social media, από τις αρχές του επαγγέλματος. Από τη διαπίστωση αυτή αποκλίνουν οι νέοι δημοσιογράφοι (20 έως 30 ετών) οι οποίοι θεωρούν σημαντική την παρουσία τους στις πλατφόρμες των κοινωνικών μέσων για την βιωσιμότητά τους στον επαγγελματικό κλάδο και επηρεάζονται από την πίεση που ασκούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οδηγώντας τους σε παρεκκλίσεις από τις παραδοσιακές δεοντολογικές αρχές. Επιπλέον, οι εργαζόμενοι σε περιφερειακά μέσα εξαρτούν σε μεγαλύτερο βαθμό τη βιωσιμότητά τους από την παρουσία τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πιθανώς διότι προσεγγίζουν το κοινό τους και ενισχύεται η ορατότητά τους χωρίς υψηλό κόστος, δεδομένου ότι τα οικονομικά τους μεγέθη δεν είναι τόσο μεγάλα σε σχέση με τα πανελλαδικά μέσα.

Εξαιρετικά σημαντική κρίνεται και η καταγραφή των αποτελεσμάτων για την λογοκρισία που μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων θεωρεί πως η ψηφιακή εποχή οδηγεί στην ενίσχυση του φαινομένου αυτού. Στην αυτολογοκρισία η σύνδεση είναι πιο χαλαρή, όμως παραμένει μεγάλη καθώς το 40% των ερωτηθέντων απάντησε πως αυτολογοκρίνεται περισσότερο. Τα κρούσματα αυτολογοκρισίας φαίνεται να αφορούν περισσότερο τις γυναίκες δημοσιογράφους, οι οποίες δήλωσαν σε κατά πολύ μεγαλύτερο ποσοστό από τους άντρες ότι αυτολογοκρίνονται. Το γεγονός ότι αυτολογοκρίνεται το 51% των γυναικών δημοσιογράφων, σε αντίθεση με το 33% των ανδρών, πιθανώς οφείλεται σε κοινωνικούς παράγοντες, όπως η πίεση να διατηρήσουν μια θετική εικόνα, καθώς και το γεγονός ότι οι γυναίκες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη κριτική από ότι οι άντρες. Επιπλέον, οι εργαζόμενοι σε περιφερειακά μέσα αυτολογοκρίνονται περισσότερο (47% έναντι 35%) σε σχέση με όσους εργάζονται σε πανελλαδικής εμβέλειας μέσα. Τα περιφερειακά μέσα συχνά βρίσκονται υπό μεγαλύτερη πίεση λόγω των περιορισμένων πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού και της ανάγκης για ταχεία διάδοση

ειδήσεων, κάτι που μπορεί να ενισχύει το φόβο για ενδεχόμενες μελλοντικές συνέπειες. Μία ακόμα πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να είναι οι ειδικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν τη δημοσιογραφία σε τοπικό επίπεδο, καθώς οι δημοσιογράφοι συχνά έχουν προσωπικές σχέσεις με πολλούς τοπικούς παράγοντες, γεγονός που δημιουργεί ευκολότερα ηθικά διλήμματα. Στα περιφερειακά μέσα οι δημοσιογράφοι έχουν άμεση και προσωπική σχέση με το κοινό, με τους φορείς, τους οργανισμούς και τις τοπικές αρχές και αυτή η αλληλεπίδραση μπορεί πολλές φορές να προκαλέσει δυσκολίες και προκλήσεις στη διαχείριση ηθικών διλημάτων, καθώς η ανάγκη έγκυρης και αξιόπιστης πληροφόρησης του κοινού αντιτίθεται με την αμεροληψία και την ανεξαρτησία των δημοσιογράφων. Επιπλέον ειδικά στην κατηγορία 20 με 30 ετών όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν πως στην ψηφιακή εποχή αυτολογοκρίνονται περισσότερο. Μία πιθανή εξήγηση αυτού είναι ότι οι δημοσιογράφοι σε αυτές τις ηλικίες εμφανίζονται εξαιρετικά δραστήριοι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και γνωρίζουν πως αυτή η υπερέκθεση δύναται να φέρει σκληρή κριτική που θα επηρεάσει τη φήμη τους. Φοβούμενοι λοιπόν για αρνητικές αντιδράσεις και μη εδραιωμένοι στον δημοσιογραφικό κλάδο, λόγω έλλειψης εμπειρίας και κύρους, αποφεύγουν πιθανές ρήξεις και συγκρούσεις.

Η έρευνα σχετικά με τη Δημοσιογραφία των Πολιτών αποκαλύπτει ενδιαφέροντα ευρήματα για τη στάση των δημοσιογράφων απέναντι στις ειδήσεις που προέρχονται από πολίτες. Συνολικά, οι περισσότεροι συμμετέχοντες φαίνεται να διαφωνούν με την αναπαραγωγή αυτών των ειδήσεων, με μια πιο θετική στάση να καταγράφεται στις νεότερες ηλικίες, όπου οι ειδήσεις από πολίτες αναπαράγονται σε μεγαλύτερο βαθμό. Η πλειοψηφία των δημοσιογράφων διασταυρώνει τις πληροφορίες που προέρχονται από πολίτες, κάτι που υποδεικνύει την υπευθυνότητα με την οποία αντιμετωπίζουν τις πληροφορίες και τις ειδήσεις που λαμβάνουν από μη επαγγελματίες. Οι δημοσιογράφοι εμφανίζονται επιφυλακτικοί απέναντι στις πληροφορίες που δέχονται από πολίτες, πιθανόν επειδή γνωρίζουν πως η έλλειψη επαγγελματικής εκπαίδευσης και η απουσία δέσμευσής τους από τους κανόνες δεοντολογίας χαρακτηρίζει τους περισσότερους μη επαγγελματίες που τελούν δημοσιογραφικές πράξεις και αναγνωρίζουν την ανάγκη για τον έλεγχο και τη διασταύρωση των πληροφοριών πριν την αναπαραγωγή τους.

Σε μία πιο αισιόδοξη σκοπιά οι αυξημένες δυνατότητες που προσφέρει η σημερινή τεχνολογία οδηγεί τους δημοσιογράφους να επανορθώνουν συχνότερα τα λάθη τους. Η σύγχρονη τεχνολογία προσφέρει στους δημοσιογράφους αυξημένες δυνατότητες να εντοπίζουν και να διορθώνουν τα λάθη τους με μεγαλύτερη ταχύτητα και ακρίβεια και από τα αποτελέσματα της

έρευνας φαίνεται πως οι δημοσιογράφοι ανταποκρίνονται θετικά και αξιοποιούν αυτές τις δυνατότητες. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, δημιουργείται ένα πιο διαφανές οικοσύστημα ενημέρωσης, όπου η αξιοπιστία κατέχει κεντρικό ρόλο.

Ως προς την τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης οι περισσότεροι δημοσιογράφοι εμφανίστηκαν διστακτικοί, καθώς μικρό ποσοστό χρησιμοποιεί συχνά εφαρμογές της ενώ τα υψηλότερα ποσοστά χρήσης τεχνητής νοημοσύνης εντοπίζονται στις ηλικιακές κατηγορίες από 20 έως 40 ετών. Οι επαγγελματίες αυτής της ηλικιακής κατηγορίας φαίνεται να είναι περισσότερο εξοικειωμένοι από ότι οι μεγαλύτεροι με τις σύγχρονες τεχνολογίες και να αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα της τεχνητής νοημοσύνης στην αυτοματοποίηση των διαδικασιών. Ωστόσο, η αυξημένη καταγραφή αρνητικών και ουδέτερων απαντήσεων υποδεικνύει ότι οι δημοσιογράφοι παραμένουν επιφυλακτικοί για τους πιθανούς κινδύνους από τη χρήση της στον τομέα της δημοσιογραφίας ή ότι δεν έχουν ακόμα πλήρη εξοικείωση με τις εφαρμογές της. Επιπροσθέτως κατά την χρήση των τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης είναι αρκετοί όσοι ελέγχουν το τελικό αποτέλεσμα υπό το φόβο της πιθανής αλλοίωσής του περιεχομένου. Ωστόσο, αυτή η πρακτική είναι λιγότερο συνηθισμένη στους νέους ηλικίας 20-30 ετών, γεγονός που υπογραμμίζει πιθανούς μελλοντικούς κινδύνους. Επιπλέον, παρατηρείται διαφοροποίηση μεταξύ των επαγγελματιών που εργάζονται σε μέσα πανελλαδικής εμβέλειας και αυτών που εργάζονται σε περιφερειακά μέσα. Συγκεκριμένα, το 73% των εργαζομένων σε πανελλαδικά μέσα ελέγχουν το περιεχόμενο που προκύπτει μετά την επεξεργασία με τη χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης, ενώ το ποσοστό αυτό μειώνεται στο 63% για τους εργαζόμενους σε περιφερειακά μέσα. Η διαφοροποίηση αυτή πιθανόν να οφείλεται στους περιορισμένους πόρους και το μειωμένο ανθρώπινο δυναμικό που χαρακτηρίζει πολλές από τις μικρότερες δημοσιογραφικές μονάδες, καθώς τα περιφερειακά μέσα συχνά δεν διαθέτουν τις ίδιες υποδομές ή το ίδιο επίπεδο τεχνογνωσίας για να διασφαλίσουν τον ίδιο βαθμό ελέγχου και αξιοπιστίας του περιεχομένου που παράγεται με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης.

Τέλος η πλειοψηφία των συμμετεχόντων εκφράζει επιφυλακτικότητα όσον αφορά την δυνατότητα του ισχύοντος πλαισίου να διασφαλίσει την τήρηση των αρχών δεοντολογίας στη δημοσιογραφία, με αρκετούς να υιοθετούν ουδέτερη στάση ή να διαφωνούν. Τα ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά συμφωνίας και απόλυτης συμφωνίας δείχνουν μια έντονη δυσπιστία για την επάρκεια του νομικού πλαισίου στην προστασία των δημοσιογραφικών αξιών. Αυτή η αντίληψη υποδηλώνει την ανάγκη για αναθεώρηση των αρχών, προκειμένου η δημοσιογραφία να ανταποκριθεί στις σύγχρονες προκλήσεις και να εξασφαλιστεί η ακεραιότητά της.

Εν κατακλείδι είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί πως η κύρια υπόθεση της έρευνας έχει επιβεβαιωθεί μέσα από τη διεξοδική ανάλυση των δεδομένων της παρούσας. Οι νέες τεχνολογίες και η ευρεία τους εξάπλωση έχουν φέρει προκλήσεις στον δημοσιογραφικό κλάδο στην Ελλάδα και έχουν αναδείξει προκλήσεις που αφορούν την τήρηση των αρχών δεοντολογίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Abbasi, I. S., & Al-Sharqi, L. (2015). *Media censorship: Freedom versus responsibility*. *Journal of Law and Conflict Resolution*, 7(4), 21-24.
- Ahmad, S., Wasim, S., Irfan, S., Gogoi, S., Srivastava, A., & Farheen, Z. (2019). Qualitative v/s. Quantitative Research- A Summarized Review. *Journal of Evidence Based Medicine and Healthcare*, 6(43), 2828–2832. <https://doi.org/10.18410/jebmh/2019/587>.
- Al'Uqdah, S. N., Jenkins, K., & Ajaa, N. (2019). Empowering communities through social media. *Counselling Psychology Quarterly*, 32(2), 137-149.
- Ali, W., & Hassoun, M. (2019). Artificial intelligence and automated journalism: Contemporary challenges and new opportunities. *International journal of media, journalism and mass communications*, 5(1), 40-49.
- Allan, S. (2009). Histories of Citizen Journalism. Στο Allan, S. (επιμ.), *Citizen Journalism Global Perspectives* (σσ 17-31), New York: Peter Lang
- Allcott, H., Gentzkow, M., Yu, C. (2019). Trends in the diffusion of misinformation on social media. *Research & Politics*. <https://doi.org/10.1177/2053168019848554>
- Atton, C. (2009). Alternative and citizen journalism. Στο *The handbook of journalism studies* (pp. 285-298). Routledge.
- Bell, J. (1987). *Doing your Research Project*. Buckingham, Open University Press
- Bock, M. A. (2012). Newspaper journalism and video: Motion, sound, and new narratives. *New media & society*, 14(4), 600-616.
- Bruns, A. (2010). From Reader to Writer: Citizen Journalism as News Producers. Στο Hunsinger, J., Klastrup, L., Allen, M. (επιμ.), *International Handbook of Internet Research*. Springer, Dordrecht
- Chadwick, A. (2017). *The hybrid media system: Politics and power*. Oxford University Press.
- De Maeyer, J. (2015). The journalistic hyperlink: Prescriptive discourses about linking in online news. In *The Future of Journalism: Developments and Debates* (pp. 238-247). Routledge.

- Deuze, M. (2010). Journalism and Convergence Culture. Στο Allan, St. (επιμ.), *The Routledge Companion to News and Journalism* (σσ. 267-276). New York: Routledge.
- Deuze, M. (2019). What journalism is (not). *Social media+ society*, 5(3), 2056305119857202. <https://doi.org/10.1177/2056305119857202>.
- Difranzo, D. & Gloria-Garcia, K. (2017). Filter Bubbles and Fake News. *XRDS*, 23(3), σσ. 32–35. doi:10.1145/3055153
- Dunham, R. S. (2019). *Multimedia reporting: How digital tools can improve journalism storytelling*. Springer.
- Dutta-Bergman. M. (2004). Complementarity in Consumption of News Types Across Traditional and New Media. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 48(1), 41-60.
- Edson. C. T. Jr., Lim, Z. W., Ling, R. (2017). Defining “Fake News”. *Digital Journalism*, 6(2), (σσ.137–153). Informa UK Limited. doi:10.1080/21670811.2017.1360143
- Fadnes, I., Krøvel, R., & Larsen, A. G. (2020). Introduction: Safety for journalists and self-censorship. Στο Larsen, A. G., Fadnes, I., & Krøve, R. (επιμ.), *Journalist Safety and self-censorship* (σσ. 1-12). New York: Routledge.
- Fidalgo, J. (2013). *Journalism is changing—and what about journalism ethics* [Paper presentation]. IAMCR 2013 Conference Ethics of Society and Ethics of Communication Working Group. Dublin, Ireland.
- Finneman, T. & Thomas, R. J. (2018). A family of falsehoods: Deception, media hoaxes and fake news. *Newspaper Research Journal*, 39(3) (σσ.350–361). SAGE Publications. <https://doi.org/10.1177/0739532918796228>.
- Flaxman, S., Goel, S., Rao, J. M. (2016). Filter Bubbles, Echo Chambers, and Online News Consumption. *Public Opinion Quarterly*, 80(S1), σσ. 298–320. doi:10.1093/poq/nfw006
- Ghanem, B., Rosso, P., Rangel, F. (2020). An Emotional Analysis of False Information in Social Media and News Articles. *ACM Trans. Internet Technol.*, 20(2). doi:10.1145/3381750
- Ghanem, B., Rosso, P., Rangel, F. (2020). An Emotional Analysis of False Information in Social Media and News Articles. *ACM Trans. Internet Technol.*, 20(2). doi:10.1145/3381750
- Gillmor, D. (2004). *We the Media: Grassroots Journalism By the People, For the People*. Sebastopol: O’ Riley Media

- Głowacki, M. (2015). Who is a journalist today? Mapping selected dimensions for comparative study on journalism. Στο Nygren, G., Dobek-Ostrowska, B. (επιμ.) *Journalism in change: Journalistic culture in Poland, Russia and Sweden* (σσ.63-95). Frankfurt am Main: Peter Lang
- Greifeneder, R., Jaffé, M. E., Newman, E. J., & Schwarz, N. (2019). What is New and True about Fake News? Στο Greifeneder, R., Jaffé, M., Newman E.J., & Schwarz, N. (επιμ.) *The Psychology of Fake News* (σσ. 1–8). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429295379-1>
- Greste, P. (2023). Journalism and ethics amid the infodemic. Στο Weder, F., Rademacher, L., & Schmidpeter, R. (επιμ.) *CSR Communication in the Media: Media management on sustainability at a global level* (σσ. 211-221). Cham: Springer International Publishing.
- Guess, A., Nyhan, B., Lyons, B., & Reifler, J. (2018). Avoiding the echo chamber about echo chambers. *Knight Foundation*, 2(1), 1-25.
- Harari, Y. (2019). *21 lessons for the 21st century*. London: Vintage
- Hassani, H., Silva, E. S., Unger, S., TajMazinani, M., & Mac Feely, S. (2020). Artificial intelligence (AI) or intelligence augmentation (IA): what is the future?. *Ai*, 1(2), 8.
- Heinonen, A. (1999). *Journalism in the age of the net: Changing society, changing profession*. Tampere University Press.
- Hesmondhalgh, D., & Lobato, R. (2019). Television device ecologies, prominence and datafication: the neglected importance of the set-top box. *Media, Culture & Society*, 41(7), 958-974.
- Holton, E. F., & Burnett, M. F. (2005). The basics of quantitative research. *Research in organizations: Foundations and methods of inquiry*, 29-44.
- Hristov, K. (2016). Artificial intelligence and the copyright dilemma. *Idea*, 57, 431.
- Jeon, Y., Kim, J., Park, S., Ko, Y., Ryu, S., Kim, S. W., & Han, K. (2024). HearHere: Mitigating Echo Chambers in News Consumption through an AI-based Web System. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 8(CSCW1), 1-34.
- Joshi, A., Kale, S., Chandel, S., & Pal, D. K. (2015). Likert scale: Explored and explained. *British journal of applied science & technology*, 7(4), 396-403.

- Kandula, R. (2023). *Designing Diverse Features to Reduce the Filter Bubble Effect on Social Media*. Ανακτήθηκε από: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1815076/FULLTEXT01.pdf>
- Khan, M., Khusro, S., Alam, I., Ali, S., & Khan, I. (2022). Perspectives on the design, challenges, and evaluation of smart TV user interfaces. *Scientific Programming*, 2022(1), 2775959.
- Lee, A. M. C. (2014). *How fast is too fast?: examining the impact of speed-driven journalism on news production and audience reception* (Doctoral dissertation). Ανακτήθηκε από <https://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/2152/25953/1/LEE-DISSERTATION-2014.pdf>
- Lee, S. T. (2004). Lying to tell the truth: Journalists and the social context of deception. *Mass Communication & Society*, 7(1), σσ. 97-120.
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K., & Cook, J. (2017). Beyond misinformation: Understanding and coping with the “post-truth” era. *Journal of applied research in memory and cognition*, 6(4), 353-369.
- Lewis, N. P., & Zhong, B. (2013). The root of journalistic plagiarism: Contested attribution beliefs. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 90(1), σσ.148-166.
- Marta-Lazo, C., Peñalva, S., & Rodríguez Rodríguez, J. M. (2020). Digital journalism competences. Systematic review of the scientific literature on new professional profiles of the journalist. *Revista Latina de Comunicación Social*, 75, 53-68.
- Mathew, B., Dutt, R., Goyal, P., & Mukherjee, A. (2019). Spread of hate speech in online social media. Στο *Proceedings of the 10th ACM conference on web science* (σσ. 173-182).
- Meel, P. & Vishwakarma, D. K. (2020). Fake news, rumor, information pollution in social media and web: A contemporary survey of state-of-the-arts, challenges and opportunities. *Expert Systems with Applications*, 153, doi:10.1016/j.eswa.2019.112986
- Mirsky, Y., & Lee, W. (2021). The creation and detection of deepfakes: A survey. *ACM computing surveys (CSUR)*, 54(1), 1-41.
- Nelson, J. L. (2023). “Worse than the Harassment Itself.” Journalists’ Reactions to Newsroom Social Media Policies. *Digital Journalism*, 11(8), 1456-1474.

- Newman, N. (2009). *The rise of social media and its impact on mainstream journalism*. (working paper). Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Nielsen, R. K., Cornia, A., & Kalogeropoulos, A. (2016). Challenges and opportunities for news media and journalism in an increasingly digital, mobile, and social media environment. *Mobile, and Social Media Environment* (December 1, 2016).
- Oksymets, V. (2024). *The impact of artificial intelligence on journalism practices and content creation* (Doctoral dissertation). Ανακτήθηκε από: <https://hdl.handle.net/20.500.12259/259875>
- Özkeçeci, Z. (2019). Citizen Journalism-Opportunities and Challenges. *Asya Studies*, 2(8), 33-39.
- Pariser E., (2011), *The Filter Bubble: What the Internet is hiding from You*, UK: PenguinPress
- Pierri, F. & Ceri, S. (2019). False News On Social Media: A Data-Driven Survey. Στο *ACM SIGMOD Record* 48(2), (σσ. 18–27) Association for Computing Machinery. doi:10.1145/3377330.3377334
- Quandt, T. (2011). Understanding a new phenomenon: The significance of participatory journalism. Στο Singer, J (επιμ.), *Participatory Journalism: Guarding Gates at Online Newspapers* (σσ. 155–176). Chichester: Wiley-Blackwell
- Quandt, T., Frischlich, L., Boberg, S., Schatto-Eckrodt, T. (2019). Fake News. Στο Vos, T.P. & Hanisch, F. (επιμ.), *The International Encyclopedia of Journalism Studies*. Wiley, Blackwell
- Roberts, J. (2019). Citizen Journalism. Στο Hobbs, R. & Mihailidis, P. (επιμ.), *The International Encyclopedia of Media Literacy* (σσ 1-10). New York: Wiley Blackwell
- Roberts, J. (2019). Citizen journalism. *The international encyclopedia of media literacy*, 1(2), 1-10.
- Rosen, J. (1999). The action of the idea: Public journalism in built form. Στο Glasser, T. (επιμ.), *The idea of public journalism* (σσ 21-48). New York: Guildford Press
- Schlesinger, P., & Doyle, G. (2015). From organizational crisis to multi-platform salvation? Creative destruction and the recomposition of news media. *Journalism*, 16(3), 305-323.
- Schultz, J. (1998). *Reviving the fourth estate: Democracy, accountability and the media*. Cambridge University Press.

- Scott, B. (2005). A contemporary history of digital journalism. *Television & new media*, 6(1), 89-126.
- Scott, J., Millard, D., & Leonard, P. (2015). Citizen participation in news: An analysis of the landscape of online journalism. *Digital journalism*, 3(5), 737-758.
- Shcherbakova, O., & Nikiforchuk, S. (2022). Social media and filter bubbles. *Scientific Journal of Polonia University*, 54(5), 81-88.
- Sjafiie, S. S. L., Hastjarjo, S., & Muktiyo, W. (2018). Graphic Visualization in Printed Media: How Does the Use of Technology Influence Journalism Culture. *Jurnal Komunikasi Malaysian Journal of Communication*, 34(4), 373-385.
- Temir, E. (2020). Deepfake: new era in the age of disinformation & end of reliable journalism. *Selçuk İletişim*, 13(2), 1009-1024.
- Törnberg, P. (2018). Echo chambers and viral misinformation: Modeling fake news as complex contagion. Στο Bauch, C. T. (επιμ.) *PLOS ONE*, 13(9), (σσ. 1–21). Public Library of Science (PLoS) doi:10.1371/journal.pone.0203958
- Törnberg, P. (2018). Echo chambers and viral misinformation: Modeling fake news as complex contagion. *PLOS ONE*, 13(9), σσ. 1–21. doi:10.1371/journal.pone.0203958
- Turner, G. (2018). *The media and democracy in the digital era: is this what we had in mind?* Media International Australia, 168(1), 3-14.
- Udenze, S. (2019). The pros and cons of using new media in news gathering and reporting. *International Journal of Informatics & Computers*, 2(1), 6-10.
- Universidad de Navarra. (2017). *Andrew Chadwick on the Hybrid Media System* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=1amWvifU-a0>
- Verma, D. (2024). Impact of Artificial Intelligence on Journalism: A Comprehensive Review of AI in Journalism. *Journal of Communication and Management*, 3(02), 150-156.
- Verma, D. (2024). Impact of Artificial Intelligence on Journalism: A Comprehensive Review of AI in Journalism. *Journal of Communication and Management*, 3(02), 150-156.
- Waisbord, S. (2020). Mob censorship: Online harassment of US journalists in times of digital hate and populism. In *Digital Journalism* 8(8), σσ. 1030-1046. New York: Routledge.

Wall, M. (2015). *Citizen Journalism: Practices, Propaganda, Pedagogy*. California State University, USA.

Wang, P. (2008, March). What Do You Mean by "AI"? In *AGI* (Vol. 171, pp. 362-373).

Ward, S. J. (2019). Journalism ethics. Στο Wahl-Jorgensen, K., Hanitzsch, T. (επιμ.) *The handbook of journalism studies* (σσ. 307-323). New York: Routledge.

Wilkins, L., & Brennen, B. (2004). Conflicted interests, contested terrain: Journalism ethics codes then and now. *Journalism Studies*, 5(3), 297-309.

Zimmer, F., Scheibe, K., Stock, M., Stock, W. (2019). Echo Chambers and Filter Bubbles of Fake News in Social Media. Man-made or produced by algorithms? [Paper presentation]. 8th Annual Arts, Humanities, Social Sciences & Education Conference, Honolulu, Hawaii.

Zimmer, F., Scheibe, K., Stock, M., Stock, W. (2019). *Echo Chambers and Filter Bubbles of Fake News in Social Media. Man-made or produced by algorithms?* [Paper presentation]. 8th Annual Arts, Humanities, Social Sciences & Education Conference, Honolulu, Hawaii

Δελγιάννη Ε. (2004). *Ηθική των ΜΜΕ, Δημοσιογραφική Δεοντολογία*, Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.

Κυριαζόπουλος, Π. και Σαμαντά, Ε. (2011). *Μεθοδολογία έρευνας εκπόνησης διπλωματικών εργασιών*. Αθήνα, Σύγχρονη Εκδοτική.

Μακ Κουέιλ, Ν. (2003). Η θεωρία της μαζικής επικοινωνίας για τον 21ο αιώνα (μτφρ. Κ. Μεταξά). Αθήνα: Καστανιώτης.

Σιαπέρα, Ε. & Δημητρακοπούλου, Δ. (2012). Διαδίκτυο και Δημοσιογραφία: Παραδοσιακές και Εναλλακτικές Μορφές. Στο *Ζητήματα Επικοινωνίας* (σσ. 30-46). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Παράρτημα Ι: Ερωτηματολόγιο

Ονομάζομαι Ιωάννα Παγλαρίδου και είμαι μεταπτυχιακή φοιτήτρια του τμήματος Σύγχρονης Δημοσιογραφίας στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Στη διπλωματική μου εργασία διερευνώ τις επιπτώσεις της ψηφιακής εποχής στον τομέα της δημοσιογραφίας, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η τήρηση των αρχών της δημοσιογραφικής δεοντολογίας εξαιτίας αυτών.

Η συμπλήρωση του παρόντος ερωτηματολογίου είναι σύντομη και διαρκεί μόλις 5-10 λεπτά, η συμμετοχή σας όμως, θα έχει μεγάλη αξία για την έρευνά μου.

Το ερωτηματολόγιο είναι αυστηρά ανώνυμο και εμπιστευτικό. Σε περίπτωση που έχετε οποιαδήποτε απορία ή παρατήρηση μη διστάσετε να επικοινωνήσετε μαζί μου.

* Υποδεικνύει απαιτούμενη ερώτηση

Α. Ατομικά και επαγγελματικά στοιχεία

1. Φύλο *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

☐ Άρρεν

☐ Θήλυ

2. Ηλικία *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

☐ 20-30

☐ 31-40

☐ 41-50

☐ 51-60

☐ 61+

3. Πανεπιστημιακές σπουδές (Επιλέξτε τον ανώτερο τίτλο) *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Πτυχίο Πανεπιστημίου
- ☐ Μεταπτυχιακός τίτλος
- ☐ Διδακτορική διατριβή
- ☐ Κανένα από τα παραπάνω

4. Εργάζεστε *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Σε πανελλαδικό μέσο
- ☐ Σε περιφερειακό μέσο

5. Εργάζεστε ως *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Εκδότης
- ☐ Συντάκτης
- ☐ Ρεπόρτερ
- ☐ Άλλο: _____

6. Έτη επαγγελματικής εμπειρίας *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ 1-10
- ☐ 11-20
- ☐ 21-30
- ☐ 30+

7. Είστε μέλος δημοσιογραφικής ένωσης *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

8. Εάν απαντήσατε «ναι», σε ποια δημοσιογραφική ένωση ανήκετε;

B. Αλλαγές στον τομέα της τεχνολογίας

9. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Έχω βιώσει σημαντικές αλλαγές στο δημοσιογραφικό επάγγελμα από την αρχή της σταδιοδρομίας μου μέχρι και σήμερα. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

10. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Η ψηφιακή εποχή άλλαξε ριζικά τη δημοσιογραφία. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

11. Ο δημοσιογραφικός κλάδος άλλαξε λόγω: *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή ανά σειρά.

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Του διαδικτύου	☐	☐	☐	☐	☐
Της διάδοσης των κοινωνικών δικτύων (facebook, youtube)	☐	☐	☐	☐	☐
Της τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης	☐	☐	☐	☐	☐
Της Δημοσιογραφίας των Πολιτών	☐	☐	☐	☐	☐
Της εξέλιξης των τεχνολογικών μέσων	☐	☐	☐	☐	☐

12. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Θεωρώ πως η ψηφιακή εποχή άλλαξε ριζικά τον τρόπο που εργάζομαι καθημερινά. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

13. Για τις αλλαγές αυτές θεωρώ πως ευθύνεται:

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή ανά σειρά.

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Το διαδίκτυο	☐	☐	☐	☐	☐
Η διάδοση μέσων κοινωνικής δικτύωσης (facebook, youtube)	☐	☐	☐	☐	☐
Η Τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης	☐	☐	☐	☐	☐
Η Δημοσιογραφία των Πολιτών	☐	☐	☐	☐	☐
Οι περισσότερες δυνατότητες που δίνονται από τα τεχνολογικά μέσα	☐	☐	☐	☐	☐

14. Οι παραπάνω αλλαγές θεωρώ ότι είναι

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Θετικές
- ☐ Αρνητικές
- ☐ Υπερτερούν τα θετικά
- ☐ Υπερτερούν τα αρνητικά
- ☐ Έχουν και θετικά και αρνητικά

15. Η πληθώρα των νέων τεχνολογιών και τεχνολογικών μέσων συνέβαλε:

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή ανά σειρά.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Στην μεγάλη πίεση χρόνου για τη διεκπεραίωση των εργασιών	☐	☐	☐	☐	☐
Στον μεγαλύτερο όγκο εργασίας από ότι παλιότερα	☐	☐	☐	☐	☐
Στη μεγαλύτερη δυσκολία στη διαχείριση των πληροφοριών	☐	☐	☐	☐	☐
Στον ελλιπή έλεγχο των πληροφοριών	☐	☐	☐	☐	☐
Στην διαρκή αμφισβήτηση του κύρους και της αξιοπιστίας μου	☐	☐	☐	☐	☐

Γ. Οι αλλαγές στον τομέα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας

16. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Τηρώ τις αρχές και αξίες που ορίζονται από την δημοσιογραφική δεοντολογία *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

17. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Θεωρώ πως στην εποχή που διανύουμε οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις συμβάλλουν στην μείωση της τήρησης των δεοντολογικών κανόνων στη δημοσιογραφία. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

18. Πώς κρίνετε τη συμβολή της ψηφιακής εποχής στις παρακάτω δημοσιογραφικές αρχές *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή ανά σειρά.

	Αρνητική	Μάλλον αρνητική	Ουδέτερη	Μάλλον θετική	Θετική
Διασταύρωση των πηγών	☐	☐	☐	☐	☐
Καθήκον ενημέρωσης και αλήθειας	☐	☐	☐	☐	☐
Μετάδοση πληροφοριών ανεπηρέαστα από την προσωπική μου κρίση	☐	☐	☐	☐	☐
Καθήκον ανεξαρτησίας	☐	☐	☐	☐	☐

19. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Η επίδραση της ψηφιακής εποχής στη δημοσιογραφία με οδηγεί στο να μην ελέγχω κάποιες φορές τις πηγές των πληροφοριών μου. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

20. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Οι τεχνολογικές εξελίξεις κατέστησαν ευκολότερη την αναπαραγωγή των ειδήσεων από ότι στο

παρελθόν και ως αποτέλεσμα αυτού πολλές φορές δεν μνημονεύω τις πηγές της είδησης.*

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

21. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Χρησιμοποιώ τα social media για να αντλήσω πληροφορίες ή για να ενημερωθώ.*

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

22. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Όταν οι πληροφορίες που αναπαράγω προέρχονται από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ελέγχω πάντα την εγκυρότητά τους.

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

23. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Η επιβίωσή μου ως δημοσιογράφου εξαρτάται από την παρουσία μου στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης.*

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

24. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη εάν χρησιμοποιείτε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: Λόγω της ανάγκης παρουσίας μου στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης πολλές φορές παρεκκλίνω και δεν τηρώ τις δεοντολογικές αρχές του επαγγέλματος.

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

25. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Οι περιπτώσεις λογοκρισίας έχουν αυξηθεί λόγω της ψηφιακής εποχής που διανύουμε. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

26. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Η ψηφιακή εποχή έχει συμβάλει στο να αυτολογοκρίνομαι περισσότερο.

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

27. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Αναπαράγω συχνά ειδήσεις και γεγονότα από πολίτες που προβαίνουν σε δημοσιογραφικές πράξεις. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

28. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Διασταυρώνω τις ειδήσεις που δέχομαι από πολίτες, προτού τις χρησιμοποιήσω.

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

29. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Επανορθώνω συχνότερα τα λάθη μου, λόγω των αυξημένων δυνατοτήτων που μου δίνει η σημερινή εποχή μέσω των τεχνολογιών. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ

- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

30. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη:
Χρησιμοποιώ συχνά εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

31. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη εάν χρησιμοποιείτε τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης: Όταν χρησιμοποιώ τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης δίνω την απαραίτητη προσοχή ώστε να μην αλλοιωθεί το περιεχόμενο της είδησης.

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

32. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Οι τεχνολογικές καινοτομίες καθιστούν ευκολότερη τη συλλογή πληροφοριών με αθέμιτο τρόπο, και χρησιμοποιώ αυτές τις καινοτομίες για αυτόν τον σκοπό. *

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα

33. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Το ισχύον νομικό πλαίσιο μπορεί να εγγυηθεί την τήρηση των αρχών δεοντολογίας της δημοσιογραφίας.*

Να επισημαίνεται μόνο μία επιλογή.

- ☐ Διαφωνώ απόλυτα
- ☐ Διαφωνώ
- ☐ Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- ☐ Συμφωνώ
- ☐ Συμφωνώ απόλυτα
-

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.